VILE I VILENJACI

Opisali i ilustrovali
Brajan Fraud i Alan Li
Priredio i opremio David Larkin

VILE I VILENJACI

Opisali i ilustrovali
Brajan Fraud i Alan Li

Priredio i opremio David Larkin

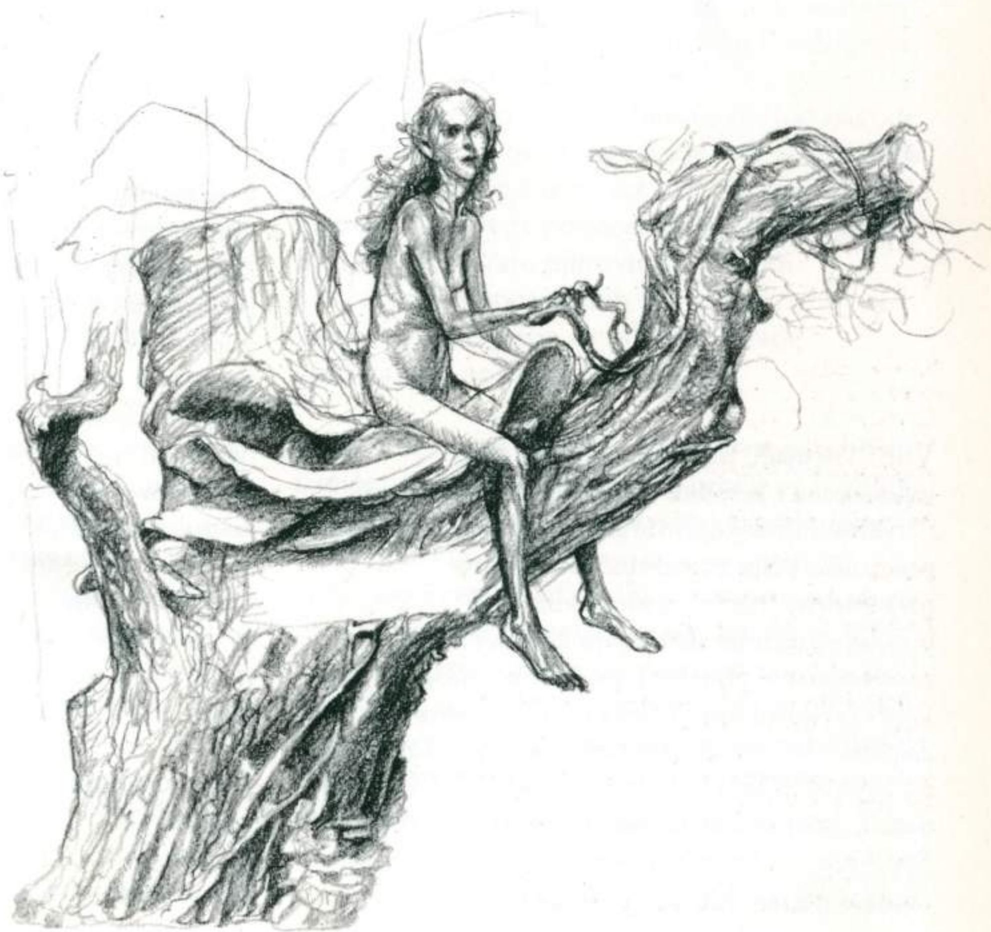
JUGOSLAVIJA • OTOKAR KERŠOVANI

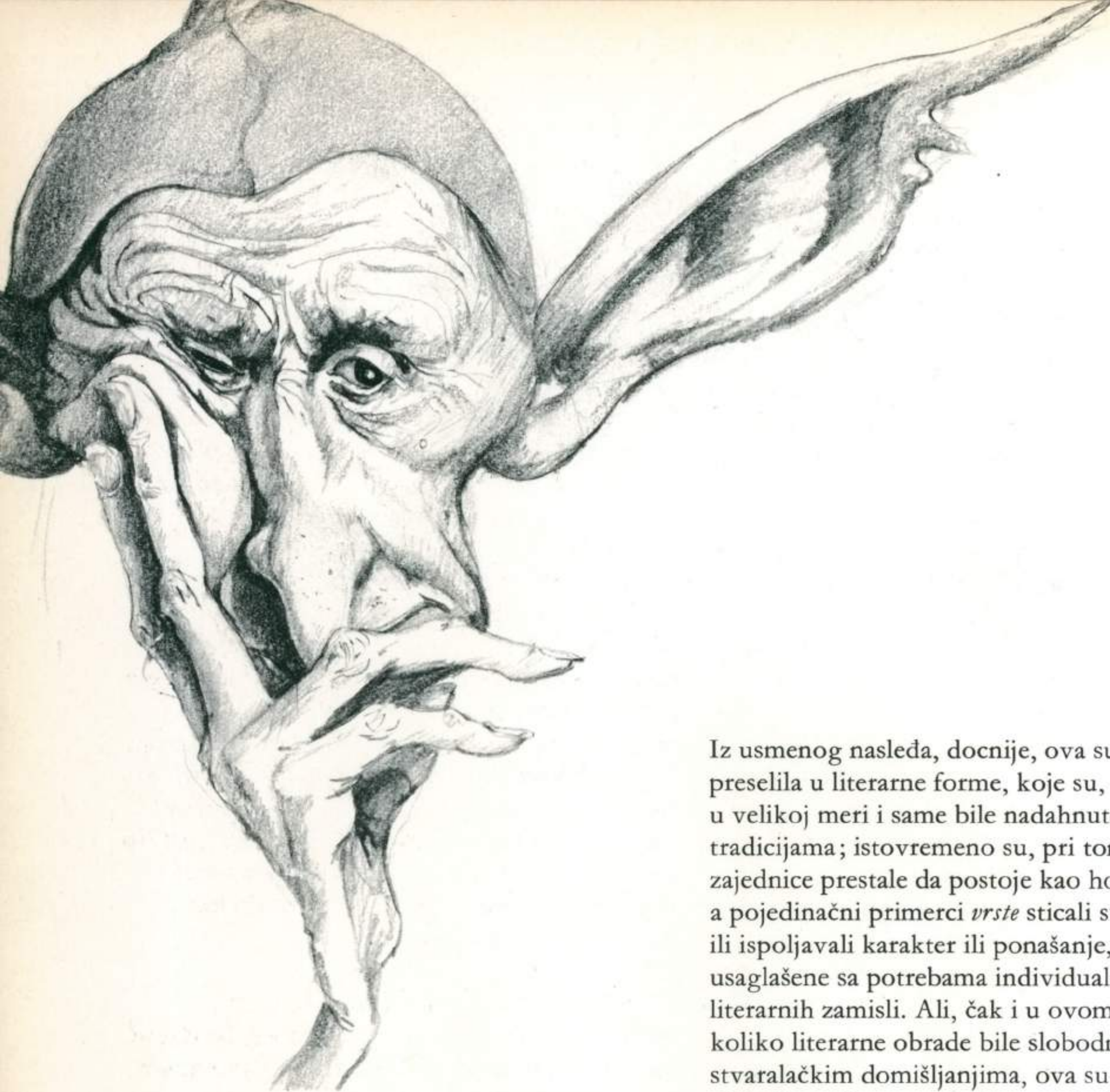
Naslov originala: *Faeries*
Inostrana prava: © 1978 Rufus Publications, Inc. Published in 1978
by Harry N. Abrams, Inc, New York
Sva prava za Jugoslaviju: © 1980. Izdavački zavod
»Jugoslavija«, Nemanjina 34, Beograd
Zajedničko izdanje Izdavačkog zavoda »Jugoslavija«,
Beograd, i »Otokara Keršovanija«, Rijeka

Prevela s engleskog *Ljiljana Stanić*
Urednik *Žika Bogdanović*
Recenzent *Stanislava Radovanović*
Tehnički urednik *Milan Milošević*
Korektor *Vera Dikić*
Štampa i povez Mladinska knjiga, Ljubljana
Tiraž pet hiljada primeraka

U ovoj knjizi korišćeni su i odlomci sledećih dela:
Dermot MacManus, *The Middle Kingdom*
Ruth L. Tongue, *Somerset Folklore Country Series VIII*
Wirt Sikes, *British Goblins*
Arthur Conan Doyle, *The Coming of the Fairies*
Geoffrey Hodson, *Fairies at Work and at Play*

Vile i vilenjaci, patuljci i džinovi, kao jedinstvena i šarolika stvorenja nastala u živoj i živahnoj ljudskoj uobrazilji, vekovima su bila prisutna u svim narodnim predanjima: prilagođena lokalnim iskustvima, posebnoznačnom doživljaju života i osobenostima pojedinih podneblja, moguće ih je sresti i u kulturama Istoka i u kulturama Zapada. Ali, ma koliko različita u pojedinostima, između ovih bića iz mašte postoji neprikosnovena srodnost: u opštoj fizičkoj tipologiji, u obrascima ponašanja i u osnovnom odnosu prema ljudskoj zajednici.

Iz usmenog nasleđa, docnije, ova su se bića preselila u literarne forme, koje su, međutim, u velikoj meri i same bile nadahnute folklornim tradicijama; istovremeno su, pri tom, njihove zajednice prestale da postoje kao homogen svet, a pojedinačni primerci *vrste* sticali su svojstva, ili ispoljavali karakter ili ponašanje, u potpunosti usaglašene sa potrebama individualnih literarnih zamisli. Ali, čak i u ovom slučaju, ma koliko literarne obrade bile slobodne u svojim stvaralačkim domišljanjima, ova su stvorenja očuvala svoje osnovne, izvorne boje, začete u dalekoj, mitskoj prošlosti.

U nastojanju da čitaoca vrati tim neokrnjenim prapočecima, trilogija *Vile i vilenjaci*, *Patuljci* i *Džinovi* polazi od jedne sasvim uslovne i, bez sumnje, zabavne pretpostavke: da su vile i vilenjaci, patuljci i džinovi, ne samo pripadnici sveta koji je jednom stvarno postojao, već koji postoji i danas. Ovakav domišljat pristup, nesumnjivo, otvara neograničene mogućnosti za tanane, bogate i duhovite razrade raspoloživog folklornog i literarnog materijala. Uz maštovito sadejstvo nekolicine izvrsnih ilustratora, čija je stvaralačka imaginacija u potpunosti dostojna najlepših ponuda teme, stvorena je jedna serija knjiga — i za pouku i za razonodu — od najviše vrednosti.

Za starije čitaoce to će biti povratak u zaboravljeni vrt detinjstva, a za mlade — otvaranje novih prostora detinjstva koje upravo žive.

Predgovor – nešto kao uvod

Kažemo »nešto kao uvod«, da možete biti uvedeni u vilinsko carstvo. To jest, nema toga koji bi vas mogao upoznati sa vilinskim stvorenjima. (To je jedna staromodna ideja, koja verovatno vuče korene iz mnoštva spornih izmišljotina o ovim, svuda prisutnim bićima).

U stvari, ona će vas ili prihvatiti kao deo svog sveta, ili neće. To zavisi od njih. Ponekad će, dabome, neko sasvim nesklono ljudsko biće, uprkos tome, postati zatočenik (to jest, zatočen) — zarobljen od strane vilinskih stvorenja, iz razloga koje samo ona znaju. Ponekad, svekoliko bluđenje po maglovitim šumskim proplancima ili opštenje sa prirodom u dnu vrta (za koje se pogrešno tvrdi da predstavlja omiljeno pohodište vilinskih stvorenja) neće proizvesti ništa drugo osim opšteg osećanja snuždenosti.

Naše lično iskustvo sa vilinskim stvorenjima je složeno. To je i neminovno kada su u pitanju bića toliko raznolikog i stalno promenljivog karaktera. U naporu da zavedemo kakav-takav red u jednu toliko protivrečnu temu, istraživali smo legende, mitove, folklor, predanja o vilinskim stvorenjima, pa čak i čiste tvorevine mašte. Bilo je neophodno da se mnoštvo tako prikupljenog materijala svede na svrsishodan obim. Naša knjiga je, stoga, izdeljena prema pojedinim vrstama vilinskih stvorenja (kada je to bilo moguće) i prema pojedinim vrstama iskustva u vezi sa njima.

Na ovom mestu moramo sasvim razjasniti jednu stvar. Stvarno iskustvo u vezi sa vilinskim stvorenjima veoma se razlikuje od opšteg mišljenja o njima, nastalog mnoštvom sentimentalnih romana sa obiljem neizbežnih srećnih završetaka. Svet koji se opisuje kao »Bilo jednom...«, prekrasan, kakav je, i visoko cenjen, kakvim ga mi činimo, nije stvaran svet vilinskih stvorenja. Vilinsko stvorenje očituje Moć, magijsku moć, nepojmljivu ljudskim bićima i, otuda, štetnu. Mora se uvek imati na umu da su vilinska stvorenja, iako je njihov svet u velikoj meri zavisan od ljudi, strana bića, sa vrednostima i moralom veoma dalekim od čovečijih: one ne misle i, što je najznačajnije, ne *osećaju* na način na koji to čine ljudi.

To je upravo suština velikog dela njihove zlobe prema smrtnima i izvor dobrog dela nevolja koje prouzrokuju, jer vilinska stvorenja su, kao takva, bića sirove životne građe, neprestano primamljivana svim oblicima stvaralačke sposobnosti, a naročito trenucima dubokih osećanja, u kojima žude da učestvuju. Ljubavnici, pesnici, pisci, vajari, tkači, muzičari i slično — sve umetnosti, doista, sa odobravanjem prihvataju dug nekom neodredljivom, nevidljivom, hirovitom, dojmljivom, istančanom, neuhvatljivom i moćnom porivu koji se naziva »nadahnuće« ili »muza«, i kojem se obično ne može odoleti kada je prisutan. Nije slučajnost što su takve i glavne osobine vilinskog carstva. Otuda, vilinsko carstvo treba prihvatiti kao bezgranično dragoceno.

Vilinsko carstvo je svet tajanstvenih čari, opčinjujuće lepote, bezmerne ružnoće, bezdušne površnosti, šale, nestašluka, radosti i nadahnuća, strave, smeha, ljubavi i tragedije. Mnogo je bogatiji nego što nas izmišljotine obično navode da pomislimo i, osim toga, to je svet u koji treba ući s krajnjim oprezom, jer vilinska stvorenja najmanje od svega podnose ljubopitljiva ljudska bića koja tumaraju njihovim skrovitim područjima, poput tolikih nevaspitanih turista. Zato stupajte lagano — gde su nagrade očaravajuće, opasnosti su stvarne.

Ali vreme za upuštanje u takve divne pogibelji izmiče — kontakti vilinskih stvorenja sa ljudskim bićima, po prirodi stvari zavisni od prirodnog sveta ljudskih bića, jenjavaju sa sužavanjem naših sopstvenih prebivališta. Vreme je da se nagomilana praznoverja i na nagađanjima zasnovane izmišljotine o vilinskom carstvu razgraniče od njegove stvarnosti, da se vilinsko carstvo posmatra sa, nadajmo se, blagonaklonom nepristrasnošću i prikladnim uživanjem u njegovim pravim vrednostima za čoveka.

Beti Belentajn

Predgovor

Mitovi i legende o vilinskom carstvu mnogobrojni su i raznovrsni, a često i protivrečni. Samo je jedno izvesno — da ništa nije izvesno. U vilinskom carstvu sve je moguće.

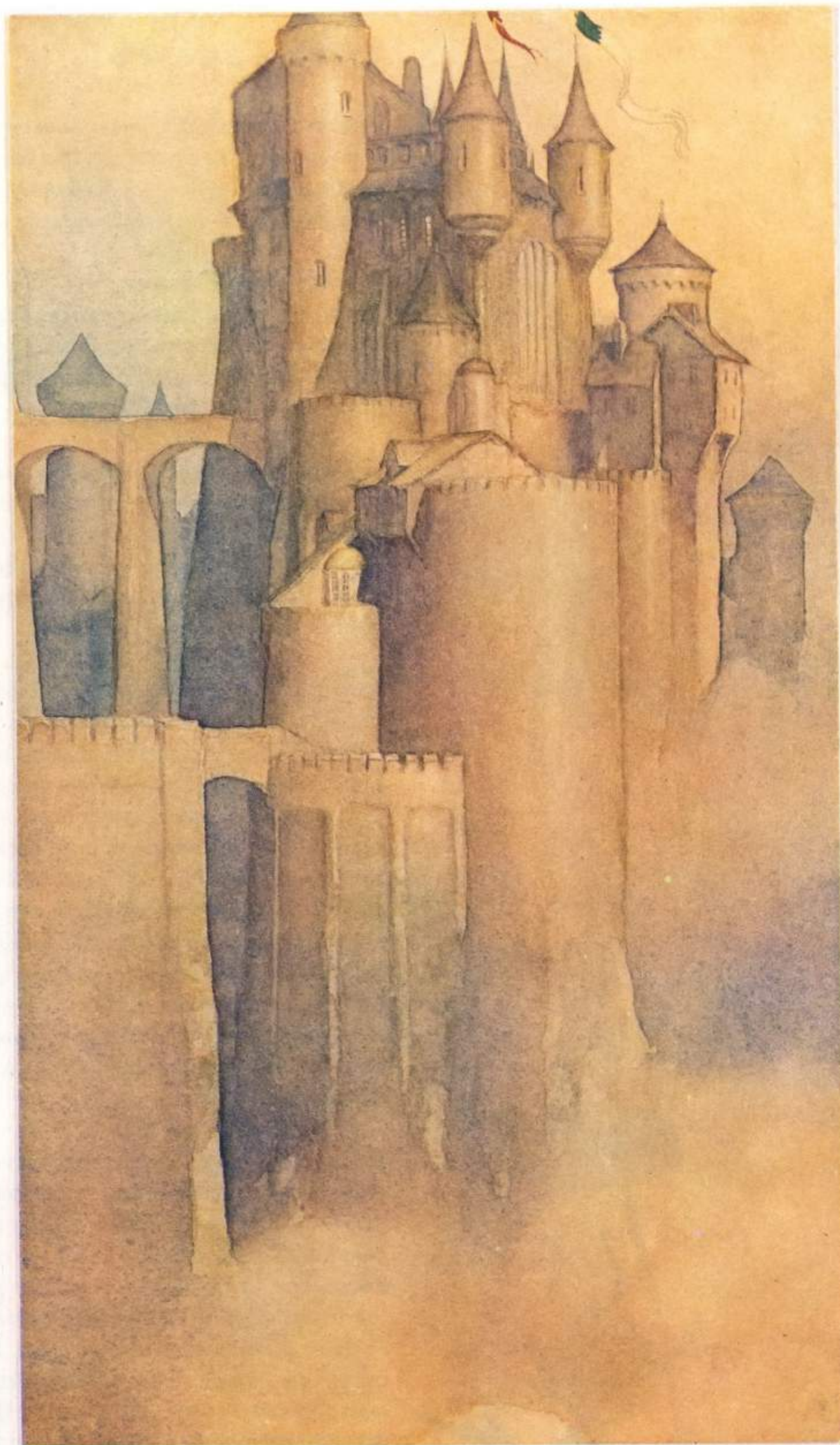
Poreklo vilinskih stvorenja
Tajanstvenost vilinskog carstva bila je, još od najdrevnijih vremena, predmet ljudskog razmišljanja. Šta su vilinska stvorenja? Odakle potiču?

Norveška mitologija kazuje kako su se crvi, koji su se pojavili iz leša diva Imira, preobratili u Svetle elfe i Tamne elfe. Svetli elfi, koji žive u vazduhu, dobroćudna su, zadovoljna stvorenja, ali su Tamni elfi, čije su područje podzemne oblasti, crnoputi, zli i štetočine.

Islandska verzija, s druge strane, iznosi da je Eva kupala svu svoju decu u reci kada je Bog oslovio. Zbog strahopoštovanja i bojazni, ona beše sakrila decu koju još nije bila okupala. Bog je upita da li su sva njena deca tu, a ona odgovori da jesu. On tada obznani da će deca koju je sakrila od njega biti sakrivena i od čoveka. Ta skrivena deca postadoše elfi ili vile i poznata su u skandinavskim zemljama kao Ljudi Huldre. Devojke Huldre izuzetno su lepe, ali imaju duge kravlje repove; inače su sa zadnje strane prazne, tako da predstavljaju samo prekrasan prednji deo. Na taj način one udovoljavaju varci svog nastanka.

Drugde se veruje da su vilinska stvorenja pali anđeli ili mrtvi neznabošci, koji nisu dovoljno dobri da bi bili primljeni u Raj, ali ni toliko rđavi da bi našli mesta u Paklu — osuđeni da večno žive 'između', u sumračnim područjima u Srednjem carstvu. U Devonu, na primer, smatra se da su piksi duše nekrštene dece. Međutim, ta verovanja nastala su tek sa prispećem hrišćanstva, pošto je krštenje pre tog vremena bilo nepoznato, i stoga se ona ne mogu smatrati verodostojnim. Vilinsko carstvo je starodrevno i nekoliko milenijuma prethodi hrišćanstvu. Štaviše, ono postoji i postojalo je, u raznolikim oblicima, u mnogim zemljama širom sveta.

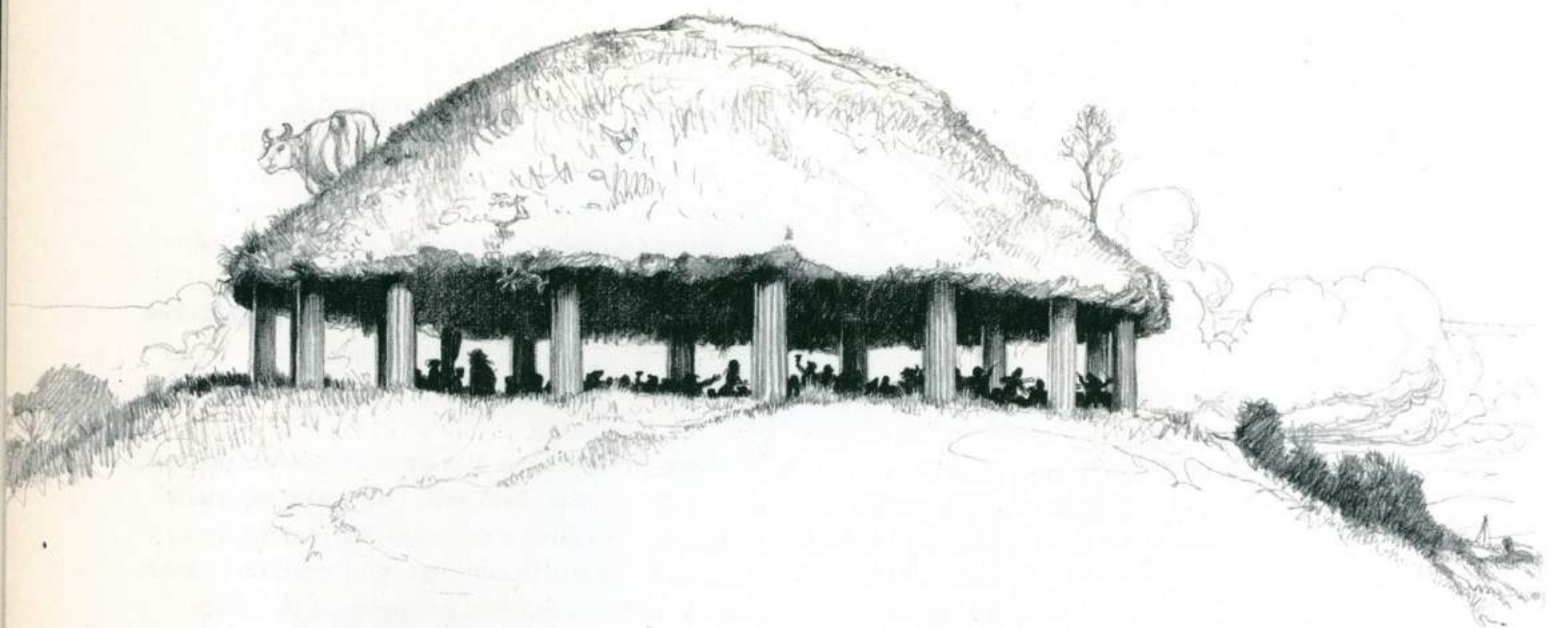
VILINSKO CARSTVO

Gde se nalazi 'Vilinska zemlja'? Njen položaj je neuhvatljiv. Ona je ponekad upravo iza obzorja, a ponekad ispod naših stopala. Ipak, bilo je razdoblja kada se mislilo da je vilinska zemlja neka stvarna geografska oblast, iako joj se mesto često premeštalo. Na primer, Velšani su najpre smatrali da je ona u severnom delu njihove planinske zemlje, a potom u tajanstvenom, stenovitom i maglovitom zapadnom poluostrvu Pembrukšir. Kasnije, ona se premešta na jedno ostrvo koje leži u Irskom kanalu, pored obale Pembrukšira. Ovo ostrvo su ponekad viđali mornari, koji su se čak i iskrcavali na njega, ali ono bi potom, na opšte zaprepašćenje, iščezlo. Bez obzira na to, govorilo se da njegovi vilinski stanovnici često posećuju tržnice Lafarna i Milford Hejvna. Irci su to fantomsko ostrvo nazivali Hi Brisejl i, po njima, ono se nalazilo prema zapadu. Za Brite vilinsko ostrvo je bilo ostrvo Man. Ostrvo Man je i danas bogato vrelo predanja o vilinskim stvorenjima.

Avalon je možda najčuvenije od vilinskih ostrva. Legendarni kralj Artur, kojeg je pesnik Lidgejt iz XV veka opisao kao 'kralja krunisanog u Vilinskoj zemlji', doveden je tamo, smrtno ranjen, da ga neguju četiri vilinske kraljice. Veruje se da Artur, sa svojim vitezovima, još uvek leži usred nekog vilinskog brda, u dubokom snu iz koga će se probuditi kada kucne čas nužde, da bi opet vladao britanskom zemljom.

Vilinski svet može se bez upozorenja obelodaniti, sjajan i svetlucav, bilo gde, i isto tako iznenada iščeznuti. Njegove međe sumraka, izmaglice i uobrazilje svuda su oko nas, poput plime i oseke koje se smenjuju, i one mogu za časak otkriti vilinski svet, pre no što ponovo nadođu da bi ga skrile. Stanovnici vilinske zemlje mogu se podeliti na različite vrste, zavisno od staništa. Osim vilinskih stvorenja koja žive usamljeno, postoje i mnoge ruralne vrste elfa koji se nastanjuju u šumama (ili ponekad, osobenije, 'usvoje' neko drvo u tolikoj meri da vilinsko stvorenje i drvo postanu, u manjoj ili većoj meri, sinonimi; na poljima, brdima i u planinskim pećinama. Ima i takvih koja žive u vilinskim prostorima ispod okeana, dok, takođe, postoje i vodena vilinska stvorenja koja nastanjuju mora, jezera i reke. Najzad, postoje i domaći i kućni duhovi (Brauni, ili Smeđoputi, i tako dalje).

Način života pojedinih vrsta veoma se razlikuje: ima malih porodičnih jedinica, hijerarhijski organizovanih zajednica (koje često nastanjuju šuplje bregove) i samostalnih, nezavisnih vilinskih stvorenja, kao što su Leprekoni.

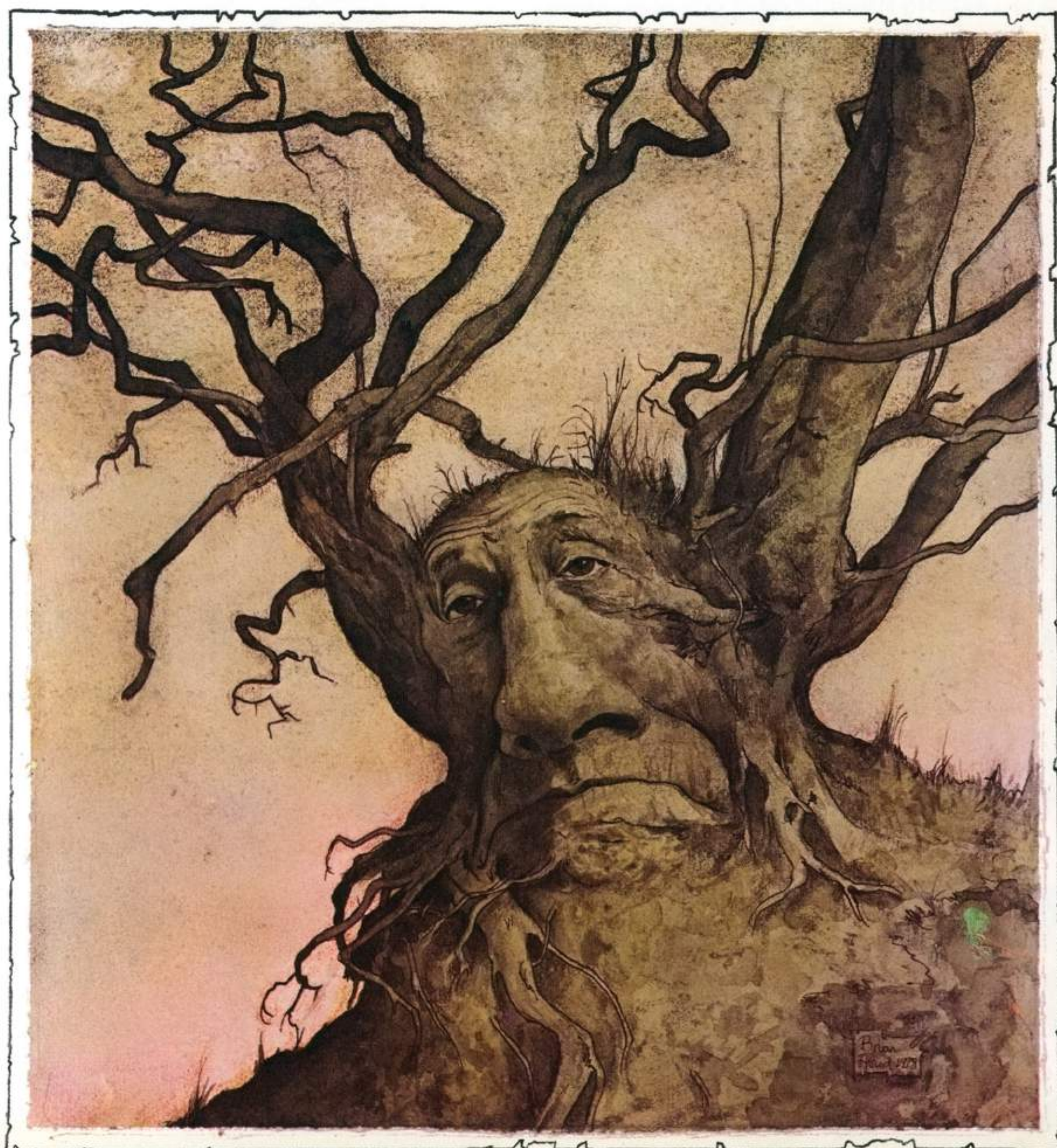

Svaki breg ima svog kralja i kraljicu, ali su oni obično potčinjeni „Vrhovnom kralju".

Najpoznatiji medu njima, Oberon iz srednjovekovnih viteških romana, duguje svoj nizak rast kletvi koja mu je upućena na krštenju.

ŠUPLJI BREGOVI

Drevni bedemi, tvrđave i grobnice tradicionalna su staništa vilinskih stvorenja. Na gelskom jeziku, vila se kaže *Sidhe* (Ši), što znači biće koje nastanjuje bregove. Noću se često može videti kako vilinski bregovi blešte. Ponekad se breg može izdići na stubove da bi obelodanio bleštava svetla vilinskog carstva, koja se postepeno, u nizu, protežu prema nekom drugom bregu. To se obično dešava na Petrove verige (7. avgust). Dan Svih svetih (1. novembar) je, međutim, vreme što su ga Brđani ili Grbavci, stanovnici vilinskog carstva na ostrvu Man koji ulivaju najviše straha, odabrali za premeštanje svojih prebivališta. Ko god ima i malo pameti u glavi, neće se usuditi da izađe noću 1. novembra. Grbavci koriste dobro utabane staze i bogaze, koje se obično pravolinijski protežu između vilinskih bregova; vekovno kretanje, na taj način, dovelo je do toga da je čitava zemlja ispresecana nevidljivim vilinskim bogazama. Hiljadama godina su na raskršćima i prečicama tih staza prikupljani ostaci vilinskih natprirodnih uticaja, a ta raskršća su i u blizini mnogih, kroz istoriju posvećenih stecišta ljudi. Ni u kom slučaju nije preporučljivo da u vilinske bregove (ili druga staništa) prodiru uljezi. Ali, niko nema ništa protiv diskretnog posmatranja, a neki blagonakloni posmatrač može biti i nagrađen. Iako su vilinska stvorenja malo sklona tome da se pojave iz svog brega, ulaz se može pronaći ako se devet puta obiđe oko brega pri punom mesecu. Tako će biti otkriven ulaz. Oni koji nisu dovoljno odvažni da stvarno uđu u stanište vilinskih stvorenja, mogu biti nagrađeni na taj način što će, ako prislone uho na zemlju, čuti vilinsko veselje.

Osim što se koriste za stanovanje, šuplji bregovi služe i kao skrovišta za zlato, a takođe se koriste i kao mesta za sahranjivanje vilinskih stvorenja. Već smo čuli predanje o kralju Arturu. Jedan drugi kralj, Sil, kaže predanje, sedi na konju u svom zlatnom oklopu, duboko u Silberri Hilu, u Viltširu.

Slična priča kruži u vezi sa Bregom Goblina, Brin ir Elilon, koji se nalazi u blizini Molda, u pokrajini Klid Flint; na njemu se često pojavljuje jedna spodoba u zlatnom oklopu. Iskopavanja obavljena 1833. godine otkrila su da se tu, u stvari, nalazi jedan kostur sa zlatnim grudnim oklopom.

Vilinska stvorenja ulažu veliki trud da bi zaštitila svoja staništa i svoje zlato. Ona upozoravaju tragače za blagom, koji prekopavaju vilinske brežuljke, neobičnim glasovima, zlokobnim zvucima i raspomamljenim nepogodama. Ako ta upozorenja budu prenebregnuta, kao kazna će stići neprilike, nevolje, pa čak i smrt. Prečasni F. Von pripoveda u svom *Izveštaju* (Somerset, 5 i 30ff) 1854. godine, kako su neki ljudi, u želji da pronađu blago u jednom brdu poznatom kao zamak Neroš u Somersetu, 'oskvrnuli svetinju ovog tajanstvenog brda. Ali, pre nego što su našli i jedan jedini novčić, behu obuzeti paničnim strahom i odustaše od svojih drskih poduhvata i, za divno čudo, u roku od mesec dana od kako su započeli svoj poduhvat, svi platiše životom, neki nesrećnim slučajem, neki naprasnom smrću, a neki skrhani groznicom.'

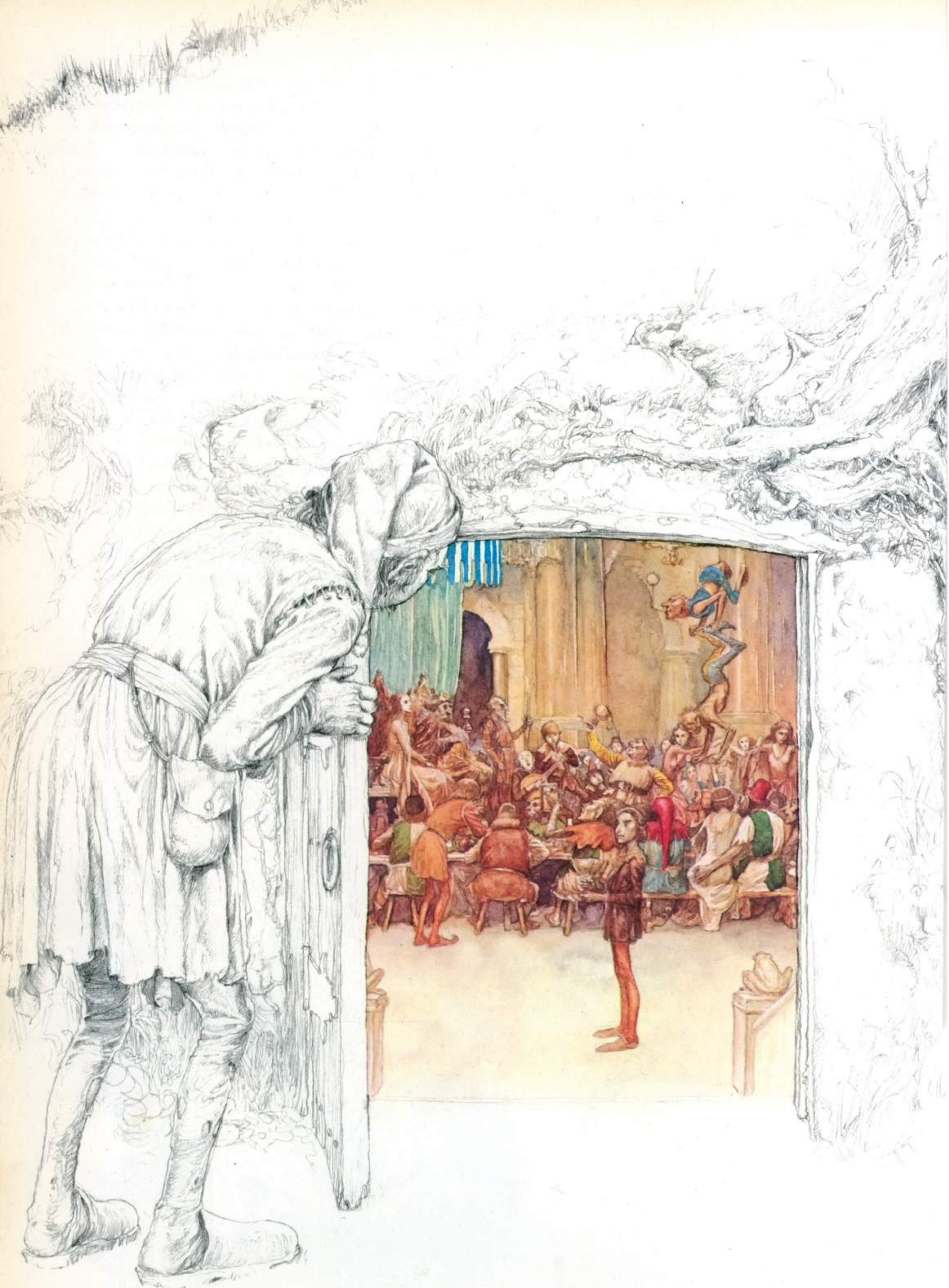

U *Antologiji starih običaja*, iz jula 1911. godine, postoji izveštaj o jednom farmeru sa Orknijskih ostrva, kojeg je neki Trou upozorio da ne kopa na jednom brežuljku u njegovoj njivi, pod pretnjom da će izgubiti šest krava i imati 'šest pogreba iz kuće, drugar.' Ovaj je ipak nastavio svoju pljačku i izgubio i stoku i porodicu.

Jasno je da se stanište koje su izabrala vilinska stvorenja ne može tek tako zauzeti ili oskvrnuti. Loše je upućen onaj koji odabere da nešto gradi na vilinskom zemljištu, jer su ta sićušna bića savršeno sposobna da premeštaju kuće, crkve, pa čak i zamkove, ukoliko im ne odgovara njihov položaj. Kuće nepromišljeno sagrađene preko neke vilinske staze izložene su stalnom uznemiravanju. Spoljašnji ugao jedne takve čemerne kuće sagrađene u Irskoj zadirao je u jedan vilinski put. Noću se kuća tresla i bila ispunjena galamom; izgledalo je kao da će se srušiti. Mir se vratio u kuću tek kada su skresali taj grešni spoljni ugao. U sličnim slučajevima, problem je u izvesnoj meri rešavan na taj način što su prednja i zadnja vrata na kući noću ostavljana otvorenim, da bi se vilinskim stvorenjima, omogućio prolazak. I pored toga što je ovakvo rešenje prilično nezgodno, naročito za zimskog vremena, kod mnogih malih seljačkih kuća u Irskoj, kao predohrana protiv ovakvog uznemiravanja prednja i zadnja vrata postavljena su jedna naspram drugih.

Veštice su česti posetioci vilinskih bregova – to je bila jedna od mnogih optužbi uperenih protiv njih u vreme progona veštica u sedamnaestom veku. Izabela Gaudi priznala je, 1662. godine, da je dobila "onde mesa od kraljice vila, više no što mogadoh da pojedem".

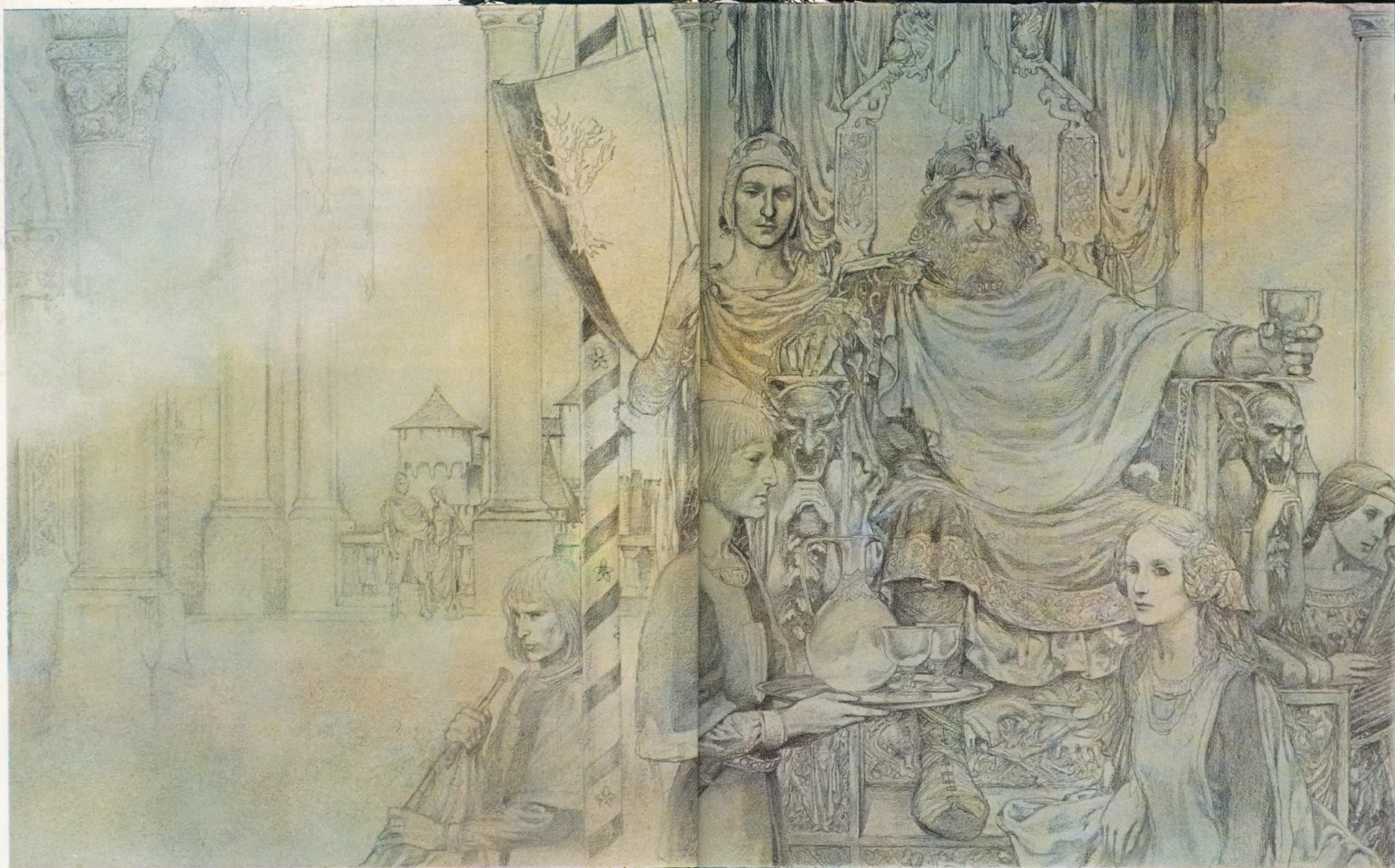

Sa pozivima da se poseti neki vilinski breg treba postupati vrlo oprezno, a sve ponude u hrani i piću treba odbiti, jer mogu dovesti do doživotnog zatočenja. Ova i mnoge druge karakteristike vilinskog podzemnog bivstvovanja upadljivo su slične mitološkim predstavama o podzemnom svetu, upotpunjenim svemogućim vladarom, u kojem i najmanji zalogaj (seme nara u slučaju Prozerpine) uzrokuje da se smrtniku onemogući izbavljenje.

Paralela između vilinskog sveta i Hada dobro je predstavljena u priči o susretu sv. Kolena sa Gvin ap Nudom. Gvin ap Nud je poglavar Plant Anuna (što se grubo može prevesti kao Hadska porodica) u čije se podzemno područje ulazi kroz Velška jezera. U ovoj priči se, međutim, Gvinov dvorac nalazi u Glastenberi Toru.

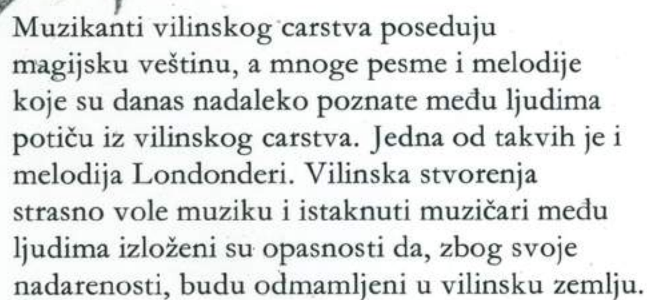
Sv. Kolen, koji je živeo u isposničkoj ćeliji u podnožju Tora, beše odbio nekoliko poziva da poseti zamak koji se na volšeban način pojavio na vrhu ovog brda. Najzad je pristao, i, uspevši se na breg, ušao u tu čudesnu zgradu. Tu je naišao na prelepe devojke i pristale mladiće, čete vojnika i mnoštvo slugu odevenih u skerletnu i plavu odeždu. Kralj Gvin ap Nud ga ponudi hranom i pićem, ali mu sv. Kolen odgovori 'ne jedem lišće sa drveta'; a kada ga Gvin upita da li se divi odeći njegovih paževa, Kolen odgovori da su te boje, 'skerletne zbog neugasivih plamenova a plave zbog večnog leda Pakla', podobne njihovoj demonskoj prirodi. Tada on svetom vodicom, koju beše poneo sa sobom, poškropi skup i oni i njihov dvorac iščezoše, a sv. Kolen ostade sam, stojeći na ogoljenom vrhu.

Činjenica da je u ovoj priči prisutno biblijsko sagledavanje Pakla samo pokazuje sa kolikom su revnošću natprirodna bića paganskog sveta uključivana u hrišćansku demonologiju.

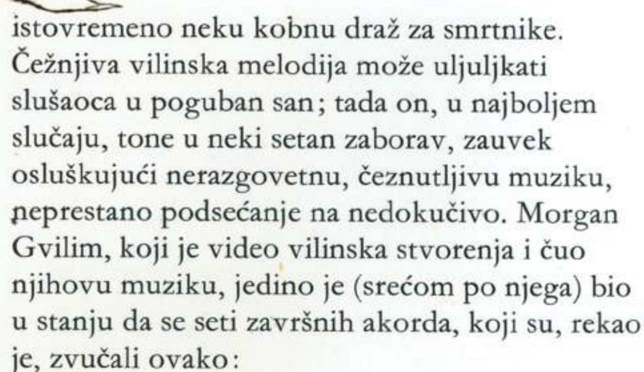
Povezanost između Glastonberi Tora i Gvin ap Nuda, zajedno sa njegovim bolje poznatim vezama sa Avalonom kralja Artura, čini još zanimljivijom činjenica da je Sveto drvo, koje je navodno izraslo iz Štapa Josifa Arimatejskog, bio glog. Oni su svetinje vilinskog carstva

Drveće gloga na nekom brdu predstavlja uverljiv nagoveštaj da tu možda obitavaju vilinska stvorenja.
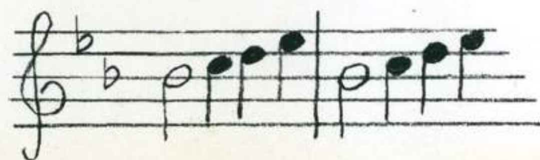

Muzikanti vilinskog carstva poseduju magijsku veštinu, a mnoge pesme i melodije koje su danas nadaleko poznate među ljudima potiču iz vilinskog carstva. Jedna od takvih je i melodija Londonderi. Vilinska stvorenja strasno vole muziku i istaknuti muzičari među ljudima izloženi su opasnosti da, zbog svoje nadarenosti, budu odmamljeni u vilinsku zemlju.

Vilinske melodije poznate su kao predivne i žalostive, a ipak razuzdane i hirovite, posedujući

istovremeno neku kobnu draž za smrtnike. Čežnjiva vilinska melodija može uljuljkati slušaoca u poguban san; tada on, u najboljem slučaju, tone u neki setan zaborav, zauvek osluškujući nerazgovetnu, čeznutljivu muziku, neprestano podsećanje na nedokučivo. Morgan Gvilim, koji je video vilinska stvorenja i čuo njihovu muziku, jedino je (srećom po njega) bio u stanju da se seti završnih akorda, koji su, rekao je, zvučali ovako:

Vilinska stvorenja sviraju na raznim muzičkim instrumentima: ćemanima, harfama, dairama, činelama i drombuljama.

Slično njihovoj strasti za muziku, vilinska stvorenja, dobra ili zla, obožavaju i ples. Najuobičajenija je neka vrsta igre u krug, u kojoj čovečuljci, kada nemaju partnera, sami poskakuju i obrću se u pomamnom kovitlacu. Ljudska bića koja se pridružuju njihovim veseljima trebalo bi da se toga klone, jer to može izazvati krajnju iscrpljenost...

LEGENDA O NOKGRAFTONU

Postoji jedna irska vilinska legenda, koja govori o nesrećnom grbavcu po imenu Lusmor, koji je živeo u jednoj plodnoj udolini u podnožju sumornih Golti planina. T. Krofton Krouker nam, u svojim *Vilinskim legendama i predanjima sa juga Irske*, kazuje da je siroti Lusmor (tako nazvan, jer je uvek nosio stručak Lusmora, ili naprstka, zataknut u svoj mali slamnati šešir) još više patio zbog svoje izobličenosti, jer su se seljaci pomalo plašili njegovog neobičnog izgleda i stoga ga izbegavali. Lusmorova grba bila je ogromna, 'izgledao je kao da mu je telo posuvraćeno i postavljeno na ramena, a glava potisnuta naniže tolikom težinom da mu se brada, kada je sedeo, oslanjala o kolena'. Neki neuki meštani čak su izmišljali neobične priče o njemu, premda je to verovatno bilo iz zlobe, jer je Lusmor bio vešt rukotvorac; pleo je od slame i rogozine lepe šešire i korpe, koji su neizostavno postizali bolju cenu nego oni koje su pravili drugi.

Jedne večeri, na povratku kući iz lepog grada Kahira, Lusmor za trenutak sede da pored starog zamka Nokgrafton odmori svoje umorne noge. Ubrzo je začuo neku divnu ali nezemaljsku muziku, koja je dopirala iz zamka. Melodija je bila toliko očaravajuća da Lusmor netremice nastavi da je sluša, sve dok ponavljanje melodije ne postade zamorno. Posle nekog vremena nastade stanka i Lusmor sam preuze pesmu, u višem tonalitetu, a onda nastavi da peva zajedno sa glasovima iz zamka. Vilinska stvorenja su bila očarana ovom varijacijom njihove melodije i 'bez premišljanja bi odlučeno da privedu tog smrtnika, čija veština u muzici toliko nadmašaše njihovu, i mali Lusmor beše prenet u njihovo društvo brzinom vihora.' Zadovoljne vile odale su dužnu poštu Lusmorovoj obdarenosti, postavivši ga iznad svih svojih muzikanata i slaveći ga i ukazujući mu počast 'kao da je prvi čovek u zemlji'.

Lusmor ubrzo primeti da se o nečem uveliko veća i postade pomalo uznemiren, dok se jedna vila ne izdvoji od ostalih i prozbori:

'Lusmore! Lusmore!
Niti sumnjaj, niti žali,
Jer grba od gore
Na leđima tvojim fali;
Spusti oči
i pogledni, o Lusmore!'

Lusmor oseti neku lakoću na plećima na koju ne beše navikao i oseti toliko uzbuđenje, da je 'mogao jednim skokom da doskoči do meseca. Začuđeno se obazre oko sebe, po prvi put u stanju da podigne glavu, i sve mu izgledaše sve lepše i lepše. 'Uznesenom zbog sagledavanja jednog tako blistavog prizora, zavrte mu se u glavi i zamagli pred očima.' Napokon, on zaspa čvrsto, a kada se probudio, za divno čudo, izgledao je kao sasvim drugačiji čovek. Odeven u potpuno novo ruho, koje su mu, mora biti, podarile vile, vide da je sada postao 'dobro građen, gizdav momčić.'

Nedugo potom, dok je priča o Lusmorovoj grbi još bila dobro znana po okolini, njegovoj kući dođe neka starica da se raspita o pojedinostima njegovog 'izlečenja', radi sina jedne svoje poznanice, koji beše grbav. Lusmor beše momak dobre naravi i rado opisa šta se zbilo. Žena mu ljubazno zahvali i ode kući. Ispričala je svojoj prijateljici šta joj je Lusmor rekao i one se uputiše, zajedno sa grbavcem, prema starom zamku Nokgrafton. Elem, taj grbavac, Džek Meden mu beše ime, bejaše 'još od rođenja, jedno svadljivo i prepredeno biće.' Kada je začuo vilinsku muziku, bio je u takvoj hitnji da se što pre otarasi svoje grbe da mu nije ni padalo na um da sačeka odgovarajući trenutak da bi otpevao varijaciju ili da povede računa o kakvoći svoga pevanja. Tako on naprosto upade u vilinsko pevanje, dernjajući se i 'misleći da ako je jedared izašlo na dobro, drugi put će biti još bolje i da, ako je Lusmor dobio jedno odelo, on treba da dobije dva.'

Vile, van sebe od besa zbog takve nametljivosti, silovito smotaše Džeka Medena u zamak i okružiše ga, vrišteći i kričeći. Jedna od njih izdvoji se iz gomile i progovori:

'Džek Medene, Džek Medene!
Reči tvoje, poput grȁda,
Pesmu našu narušiše,
punu sklada;
Ovaj zamak gde si sada
Život će ti učiniti
punim bede;
Dve grbe ti evo, Džek Medene!'

Na to 'dvadeset najjačih vilinskih stvorenja donesoše Lusmorovu grbu i postaviše je na leđa sirotog Džeka, preko postojeće, gde se ona tako čvrsto prilepi kao da je ekserima baskijašima zakovao najbolji stolar koji je ikada zakucavao eksere.'

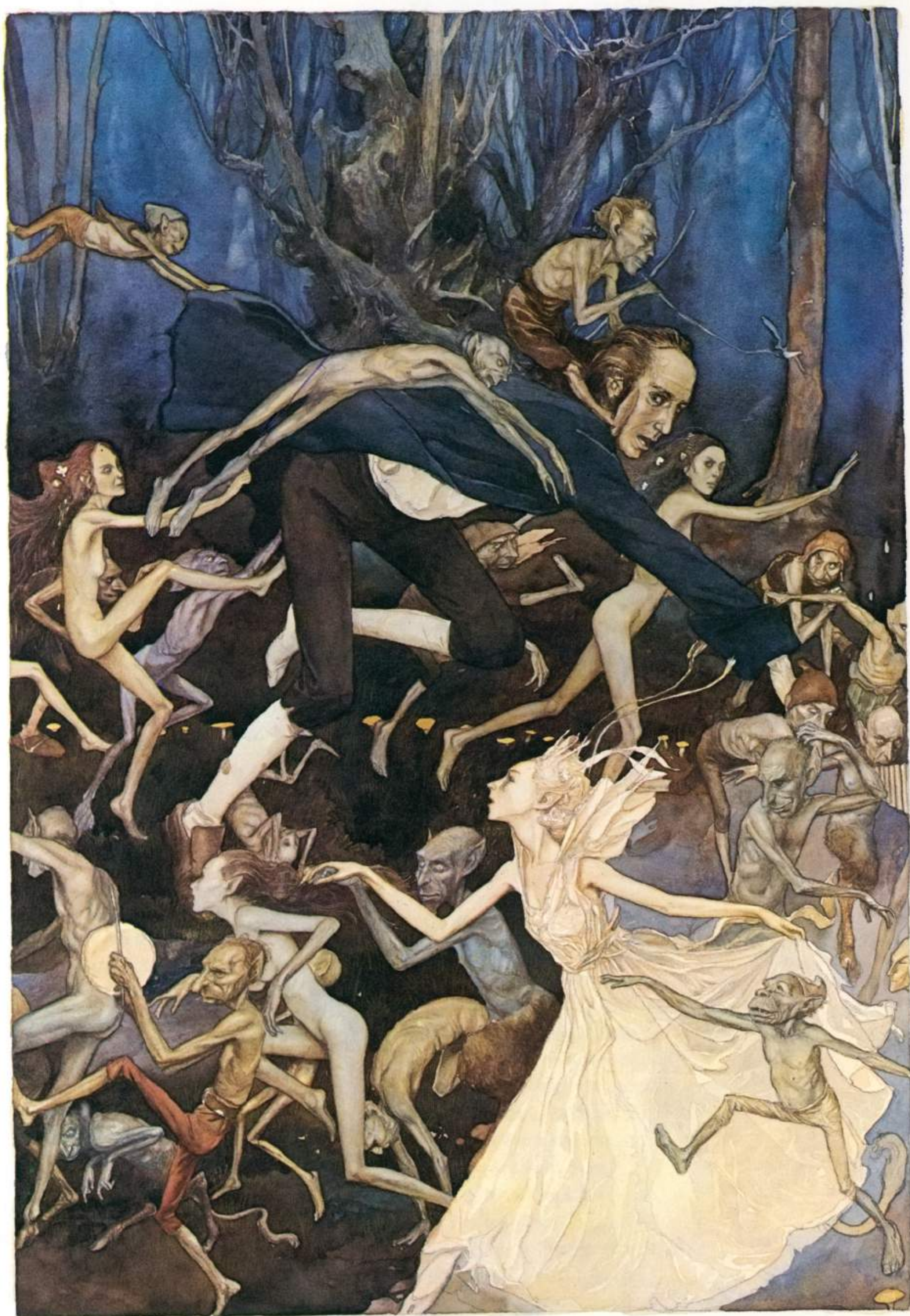
Vile potom izbaciše nesretnika iz svog zamka, a ujutro ga dve žene nađoše polumrtva, sa dvostrukom grbom na leđima. Nije potrebno napominjati da ubogi Džek Meden nije još dugo poživeo, koje zbog tegobnog putovanja kući a koje zbog ogromne težine na plećima, i da je ubrzo potom umro.

VRZINA KOLA

Vilinska stvorenja često igraju ukrug u travi; to se naziva vrzinim kolom i ono predstavlja pogibelj za ljude koji tuda prolaze. Razuzdana čar vilinske muzike može ih neumitno navesti na kolo koje, poput vilinskog poljupca ili vilinske hrane i pića, može voditi večnom zatočenju u vilinskom carstvu. Ako ljudsko biće kroči u kolo, primorano je da se pridruži vilinskim stvorenjima u njihovom neobuzdanom đipanju. Može izgledati da igra traje samo nekoliko minuta, ili jedan sat ili dva, ili čak najviše čitavu noć, ali bi, u stvari, normalno trajanje iznosilo sedam godina, mereno našim vremenom, a ponekad i duže. Nesrećnog zatočenika može da izbavi neki prijatelj, koji, dok ga drugi drže za peševe kaputa, prateći vilinsku muziku posegne u kolo (držeći jednu nogu čvrsto izvan kola) i izvuče igrača napolje.

Postoji priča o nekom čobaninu, Tjudjaru od Langolena, koji je nabasao na skup vilinskih stvorenja koja su igrala uz pratnju jednog sićušnog violiniste. Tjudjur je pokušao da se odupre očaravajućim zvucima, ali im se na kraju pridružio, hitnuvši kapu uvis i uzviknuvši: 'Neka bude šta bude, sviraj đavole matori'.

Na sviračevoj glavi odmah se pojavi par rogova, a ispod kaputa mu izniknu rep. Aveti koje su igrale pretvoriše se u koze, pse, mačke i lisice i one se, zajedno sa Tjudjarom, obrtahu obuzeti vrtoglavom mahnitošću. To potraja sve do sutradan, kada Tjudjura izbavi njegov gospodar, koji ga nađe kako, naizgled sam, igra kao pomahnitao. Nekoliko pobožnih reči razbiše čini i Tjudjar bi vraćen svom domu.

Drugačije proticanje vremena u vilinskom carstvu svakako je nadahnulo mnoge priče u narodnoj književnosti, od kojih je verovatno najpoznatija priča o Rip Van Vinklu, od Vašingtona Irvinga.

Jedna legenda pripoveda o nekom mladiću po imenu Šon ap Šenkin, kojeg su, jednog lepog letnjeg jutra, začarali zvuci vilinske melodije. Seo je u podnožje jednog drveta da bi slušao. Kada su poslednji zvuci muzike utihnuli, on ustade i začudi se kada vide da je drvo iznad njega, prethodno zeleno i bujno, uvelo i osušilo se. Vrativši se kući, otkri da kuća izgleda nekako drugačija, nekako starija i zarasla u bršljan. U dovratku stajaše neki starac, njemu nepoznat, koji pozdravi Šona i upita ga šta želi. Šon, iznenađen, odgovori da je u ovoj istoj kući pre nekoliko minuta ostavio majku i oca. Starac ga na to upita za ime. 'Šon ap Šenkin,' odgovori mladić. Starac samrtnički preblede i odgovori, 'Često sam slušao mog dedu, tvog oca, kako govori o tvom nestanku.' Pri tom se Šon ap Šenkin pretvori u prah, koji se rasu na dovratku.

SPRIGANI

Sprigani su mrzovoljni i ružni i neobičnog izgleda. Mada su sasvim sićušni, poseduju sposobnost da se naduvaju u čudovišna obličja, što je navelo ljude da poveruju da su oni duhovi starih divova.

I pored svoje korisne delatnosti kao čuvara blaga u brdima, Sprigani su jedna nevaljala banda razbojnika, veštih lopova, često opasnih i čak pogubnih. Kadri su da poharaju domove ljudi, da ukradu decu (i da u zamenu ostave odvratnu bebu Sprigana), da izazivaju vihore da bi uništili žitna polja, da uništavaju letine i čine svakojake nepodopštine.

Ima jedna priča, koju je ispričao Robert Hant u svojim *Narodnim pričama iz zapadne Engleske* (1865) o jednoj starici u čijoj se kući svake noći sastajala lupeška banda Sprigana da bi razdelila plen. Sprigani su neizostavno ostavljali jedan novčić za staricu, ali ona pomisli da treba da dobije više. Jedne noći, ona obuče svoju prevrnutu košulju, budući da prevrtanje odeće deluje poput gvožđa ili svete vodice pri odbrani od vilinskih stvorenja. Na taj način domogla se čitavog plena Sprigana. Ipak su joj se oni donekle osvetili, jer je starica kasnije, kad god bi nosila tu košulju, doživljavala duševne patnje.

TVRDICA NA VILINSKOM BREGU GAMP

Jedno brdo u Kornvolu, nazvano Gamp, u blizini Sv. Džasta, na glasu je kao sastajalište vilinskih stvorenja koja su tamo često viđana kako, šaroliko odevena i razdragana muzikom, svetkuju i igraju. Uprkos uobičajenoj netrpeljivosti vilinskih stvorenja, prema nezvanim gostima, pristojni posmatrači bili su dočekivani dobrodošlicom, a ponekad čak i darivani malim ali vrednim poklonima.

Beše, međutim, jedan stari tvrdica, koji naumi da se okoristi tim okupljanjem vilinskih stvorenja. Jedne noći krenu on da pokrade sve što može od tih sićušnih bića. Poče se uspinjati uz breg i uskoro pod nogama začu muziku, iako ništa ne mogaše da vidi. Što se više uspinjao, muzika postajaše sve glasnija, i odjednom se brdo otvori. Buljuk sićušnih bića pokulja napolje — družina muzičara, četa vojnika i ogavna banda Sprigana, čuvara kornvolskih vilinskih brda i blaga. Pri pojavi ovih telohranitelja zlog izgleda, tvrdica za trenutak oklevaše, ali ne beše prestrašen, pošto je bio daleko veći nego bilo koje od vilinskih stvorenja.

Samo brdo za to vreme beše osvetljeno hiljadama dragulja, koji su svetlucali sa svake vlati trave, i tvrdica je zapanjeno buljio u stolove postavljene najfinijim zlatnom i srebrnim priborom za jelo, ukrašenim dragim kamenjem. Tada se vilinski dvor pojavi u svoj svojoj raskoši, a vilinski princ i princeza priđoše stolu na uzvišenju, najdivnije ukrašenom od svih. Tvrdica reši da mu to bude cilj, i pripravi se da se ustremi na dragocenosti izložene na njemu. Suviše kasno je primetio da su Sprigani postavili oko njega svetleću užad; sada vide da su sve oči uprte u njega. Odjednom, sve utonu u tamu. Naglo ga cimnuše postrance i oboriše na leđa, omotaše i pritegnuše od glave do pete. U svitanje, tvrdica se zateče ispružen na leđima u podnožju brda, omotan paučinom prekrivenom rosom.

Pripoveda se o jednom sukobu između vilinskih stvorenja i krijumčara, gde su Sprigani odigrali daleko strahotniju ulogu. Jedna mala družina krijumčara iskrcala se jedne noći na obalu u blizinu Long Roka, u Kornvolu. Pošto su istovarili iz čamca čitav plen i izneli ga iznad belega što označavaše dokle dopire plima na obali, trojica od njih odoše da obave neophodne nagodbe oko prodaje robe, dok druga trojica, uključujući Toma Vorena iz Pola, koji beše na glasu kao jedan od najodvažnijih krijumčara svoga doba, prilegoše da se odmore. Jedva da su trenuli, kada ih iza sna prenu neki prodoran zvižduk i zvonjava. Pomislivši da to galami mladež koja se veseli, Tom pođe da im kaže da se udalje. On se uspentra uz visoki peščani sprud i ugleda, nedaleko, oko sebe u šupljinama između drugih peščanih sprudova, družinu gizdavo odevenih stvorenja, velikih koliko lutke, kako poskakuju i igraju, obasjani treperavim svetlima. Na jednom visokom bedemu, usred veseljaka, on vide grupu majušnih, starih i bradatih ljudi kako sviraju u usne harmonike, udaraju u činele i daire, i sviraju na drombuljama i ćurliču na sviralama od trske.

Svi ovi čovečuljci imali su zelenu odeću i skerletne kape, i dok su svirali neprestano su mahali bradama. Ovaj prizor veoma razveseli Toma i on se naprosto ne mogaše uzdržati a da ne uzvikne 'Može li jedno brijanje — može li jedno brijanje, matori crvenokapci?' Dva puta im tako doviknu i taman beše zaustio da to ponovo učini, kada se svi igrači, na stotine više nego što ih u prvi mah beše opazio, postrojiše u redove, naoružani lukovima i strelama, kopljima i praćkama. Uz pratnju vojničkog marša, Sprigani počeše stupati prema Tomu, postajući sve veći i veći što mu se približavahu. Njihov zastrašujući izgled toliko prestravi Toma da on odjuri do svojih drugara, probudi ih i nagna da se otisnu na more da bi izvukli živu glavu. Dok su jurili prema čamcu, zasu ih pravi pljusak kamenčića i 'oprži ih poput užarenog ugljena, gde god ih je pogodilo.' Ljudi behu toliko prestrašeni da otploviše daleko na pučinu pre no što se usudiše da se osvrnu, iako su znali da su bezbedni, pošto se nijedan Sprigan ne usuđuje ni da dotakne morsku vodu. Kada su najzad bacili pogled iza sebe, ugledaše armiju najružnijih mogućih stvorenja, postrojenih duž obale, kako prave preteće pokrete. Tek u svitanje, kada se začu približavanje konja, čovečuljci se povukoše ka sprudovima.

VILINSKA STVORENJA NA ISTERN GRINU

Vilinski pohodi

Hijerarhija koja vlada u vilinskom carstvu veoma je slična monarhističkom uređenju u ljudi. Najaristokratskije vile, poznate kao Vile pratilje ili kao Otmene vile, obitavaju na prekrasnim dvorovima, kao što su dvor Sili u Škotskoj ili dvor plemena Tina Ši u Irskoj. Te dvorske svite provode dane obavljajući aristokratske dužnosti, od kojih je najuobičajenija, a svakako i najimpresivnija, jahanje u svečanoj povorci. To se naziva Vilinskim pohodom. Jahanje i konji dvorana Tina Ši, što se toga tiče, uživaju svetski ugled, što se verovatno može objasniti poreklom ovih vila, za koje se veruje da su ostaci koji nestaju legendarnog Tute de Danan (naroda boginje Dane), koji je nekada vladao Irskom ali koji je, pošto su ga porazili Miležani bio sateran pod zemlju. Vilinske konje plemena Tute de Danan je Ledi Vajld, u svojim *Drevnim irskim legendama*, opisala na sledeći način:

Rasa konja koje su oni uzgajali nije imala premca u svetu — žustri poput vihora, sa povijenim vratovima, širokim grudima i drhtavim nozdrvama i krupnim očima, koje su pokazivale da su sačinjeni od vatre i plamena, a ne od beživotne, gnjecave zemlje. Tute de Danani su za njih gradili štale u velikim pećinama u brdima i potkivali ih srebrom i zauzdavali zlatom, a robovima nije bilo dozvoljeno da ih jašu. Povorka vitezova plemena Tute de Danan predstavljala je divan prizor. Četrnaest desetina paripa, svaki sa draguljem poput zvezde na čelu, četrnaest desetina konjanika, svi sinovi kraljeva, u zelenim ogrtačima obrubljenim zlatom i sa zlatnim kacigama na glavama i zlatnim štitnicima na rukama i nogama, i svaki vitez sa zlatnim kopljem u ruci.

Ledi Vajld nam još pripoveda da su ti konji mogli da žive stotinu godina, pa i više. Poslednje grlo iz ovog odgoja pripadalo je moćnom vlastelinu iz Konota, ali je posle njegove smrti prodato na licitaciji, zajedno sa svom njegovom imovinom. Tog ata kupio je jedan predstavnik britanske vlade, 'ali kada je konjušar pokušao da uzjaše žustru životinju, ona se prope i zbaci nikogovića žestoko na tle, ubivši ga na mestu!'

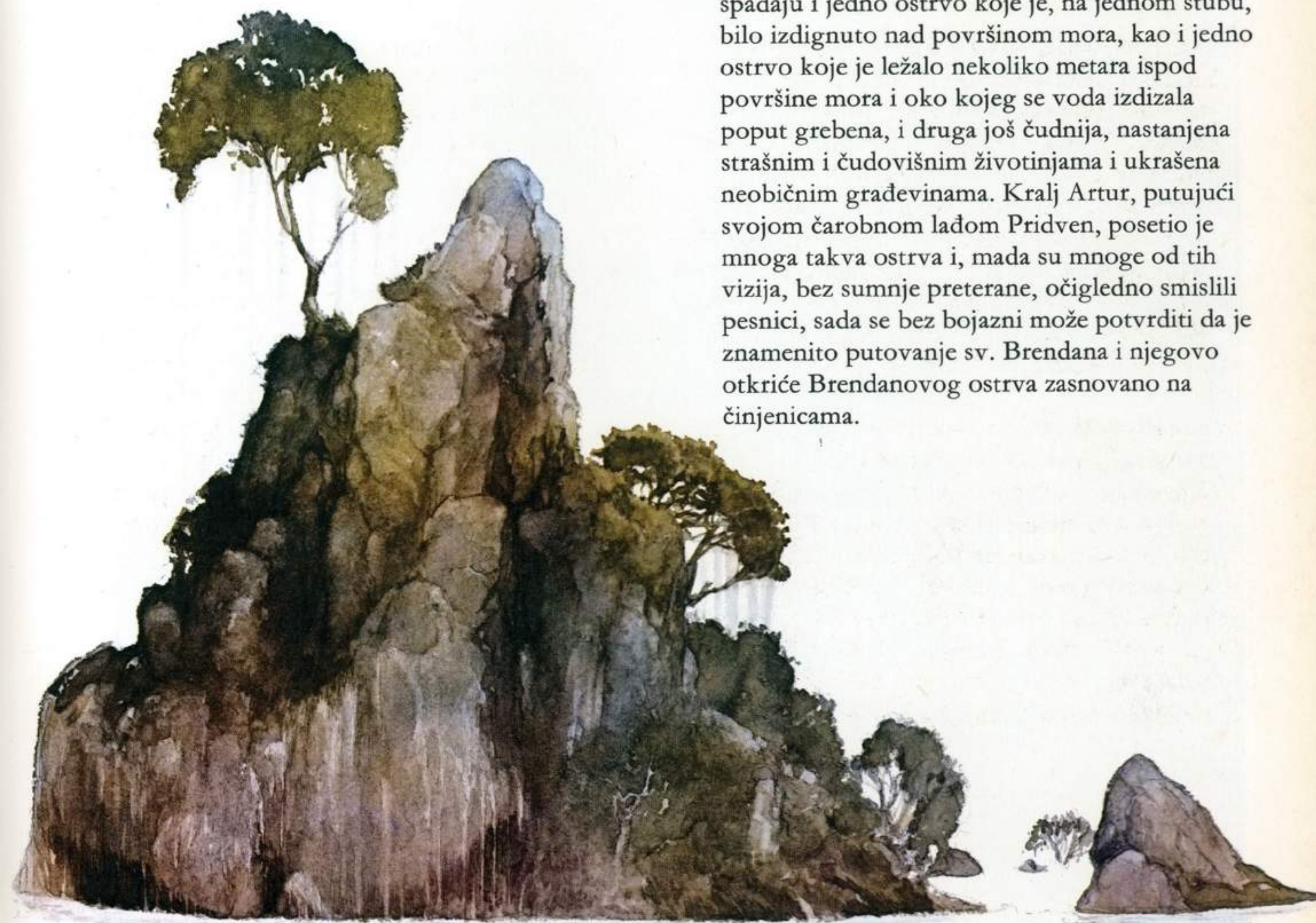
VILINSKA OSTRVA

Jedna od tema koje su se najduže održale i kojima se najčešće obraća evropska mitologija jeste ona o Ostrvima blaženih, ili Ostrvima srećnika, koja leže u zapadnim morima, dalje od sunčevog zahoda. Irci, izgleda, imaju više ostrva, ili više imena za ista ostrva, nego bilo ko drugi. Među najpoznatija verovatno spadaju Tir Nan Og, Zemlja mladih; Tirfo Tuin, Zemlja pod talasima; Tire Nam Beo, Zemlja živih; Tirn Ail, Drugi svet; Mag Mor, Velika poljana; Mag Mel, Ugodna poljana; Tir Tairngir, Poljana sreće.

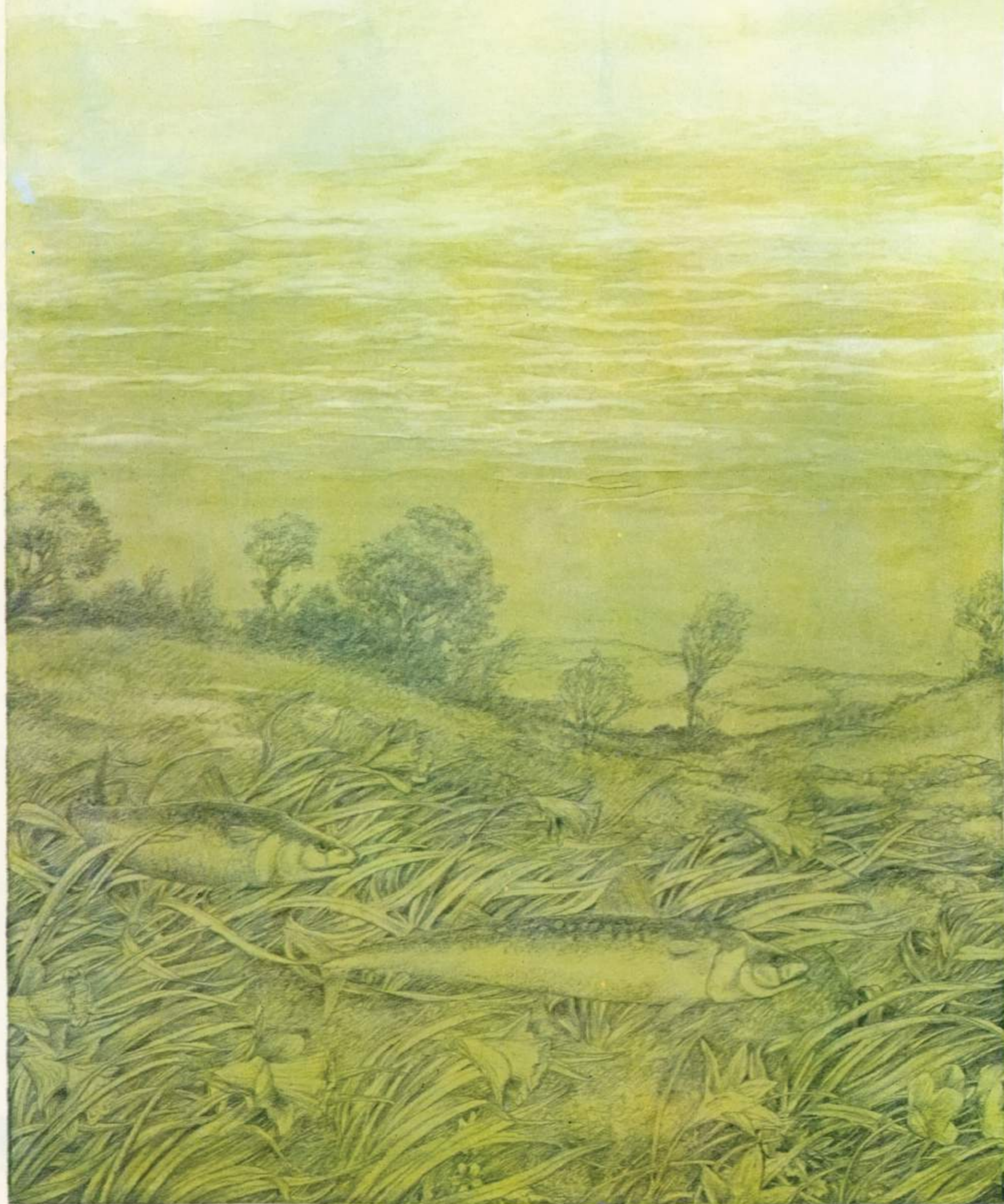
Ta ostrva, bilo da na njima žive vilinska stvorenja bogovi ili mrtvi, predstavljaju, kako i njihova imena nagoveštavaju, zemlje gde je sve u sreći, miru i obilju. Nema mrazeva ili suše, jer tamo je uvek proleće. Nema starenja ili bolesti ili napornog rada, jer sve rađa u izobilju, bez potrebe za oranjem ili sejanjem, a na drveću uvek ima voća. Tute de Danan su, pred nadirućim Miležanima, pobegli na Tir Nan Og, a ta zemlja im pruža sve što bi poželeti mogli... Provodili su dane gosteći se, loveći, vodeći ljubav i uživajući u divnoj muzici. Mogli su čak da udovolje i svojoj žudnji za bojevima, pošto bi oni koji bi bili ubijeni danas, sutra vaskrsli isceljenih rana.

Neka od tih ostrva su ploveća, a neka su podvodna i uzdižu se na površinu samo noću, ili, kao što je slučaj sa Hi Brisejlom, kako je zabeležio Giraldus Kambrensis, jednom u sedam godina. Ta ostrva mogu se zadržati na površini jedino ako se na njih donesu vatra ili čelik, a ostrvo Hi Brisejl ostalo je pod vodom pošto je na njega bila odapeta usijana strela. Ono, međutim, još uvek izmiče onima koji tragaju za njim, iako je obeleženo na starim geografskim kartama, i uprkos tome što je, između ostalog, bilo odaslano i nekoliko većih ekspedicija, u potragu za njim, koje su opremili bristolski trgovci. Obično ga predstavljaju kao okruglo, podeljeno na dva dela širokom rekom, što dosta liči na Platonov opis Atlantide.

Postoje mnoge priče o neobičnim ostrvima, kao što su ona koja je posetio Mael Duin, među koja spadaju i jedno ostrvo koje je, na jednom stubu, bilo izdignuto nad površinom mora, kao i jedno ostrvo koje je ležalo nekoliko metara ispod površine mora i oko kojeg se voda izdizala poput grebena, i druga još čudnija, nastanjena strašnim i čudovišnim životinjama i ukrašena neobičnim građevinama. Kralj Artur, putujući svojom čarobnom lađom Pridven, posetio je mnoga takva ostrva i, mada su mnoge od tih vizija, bez sumnje preterane, očigledno smislili pesnici, sada se bez bojazni može potvrditi da je znamenito putovanje sv. Brendana i njegovo otkriće Brendanovog ostrva zasnovano na činjenicama.

Mornari koji su prolazili pored Grešolmovog ostrva, nedaleko od obala Velsa, namah bi ugledali „Očaravajuće zelene livade", zemlju koja se videla upravo ispod morske površine.

Mnogima od tih ostrva vladao je, kao vrhovno božanstvo mora, Mananan, sin Lera, i on je bio taj koji je naložio Brenu, sinu Febalovom, da dođe na Emhain, Ostrvo žena. Za ovo ostrvo se verovalo da čini prostranu zemlju koju u moru podupiru četiri ogromna bronzana stuba, a koju nastanjuju isključivo lepe žene. Put ih je vodio pored Ostrva uživanja, čiji su se stanovnici ponašali kao omamljeni, mašući rukama i grohotom se smejući. Kada se jedan od ljudi iskrcao na ostrvo, počeo se ponašati na isti način, te je Bren bio prinuđen da nastavi put bez njega. Kada su stigli u Emhain, sva njihova očekivanja behu prevaziđena i oni se kraljevski zabaviše. Međutim, kada prođe godina dana, oni počeše da čeznu da ponovo vide Irsku, i, obećavši da će se pridržavati ograničenja koje su im postavile žene, naime da ne kroče na suvo tle, digoše jedra. Kada se približiše obalama Irske, Bren pozva neke od tamošnjih žitelja i reče im svoje ime. Oni odgovoriše da je jedini Bren, Febalov sin, za koga oni znaju, bio onaj čije putovanje u potrazi za zemljom žena predstavlja temu nekih od njihovih najstarijih legendi. Čuvši to, jedan od Brenovih sadruga zagazi na obalu, ali čim dotače suvu zemlju pretvori se u prah. Bren ostade neko vreme kraj obale da bi ispripovedao o svojim doživljajima, a onda okrenu svoje brodove i odjedri, da ga više niko nikada ne vidi.

Postoji jedna irska pesma iz sedmog stoleća, koja govori o tome kako Mananan Mak Lir, vozeći se svojim kočijama po vrhovima talasa, zadovoljno posmatra i peva dok Bren putuje u svom koraklu* po onom što je za njega more, ali što je za Mananana nebo iznad plodne ravnice…

Bren čudesno lepom čini
Koraklom svojim plovidbu morem bistrim:
Za mene što je, u kočiji daleko,
Poljana cvetna je kojom on jezdi.

Bistro more što je
Za čun šiljati Bren kojim brodi,
Poljana plodna, cvećem obasuta,
Za mene je u kočiji kojom hodim.

Nad šumom plovi,
Preko grebena, korakl tvoj,
Voćnjak predivni je
Ispod pramca čunića tvog.

Voćnjak beharom osut, i voćem,
S miomirisom grožđa zbiljskim,
Voćnjak bez štete, bez mane,
Sa zlatastog preliva lišćem.

* Čamac od pletenog šiblja, presvučen kožom (Prim. prev.)

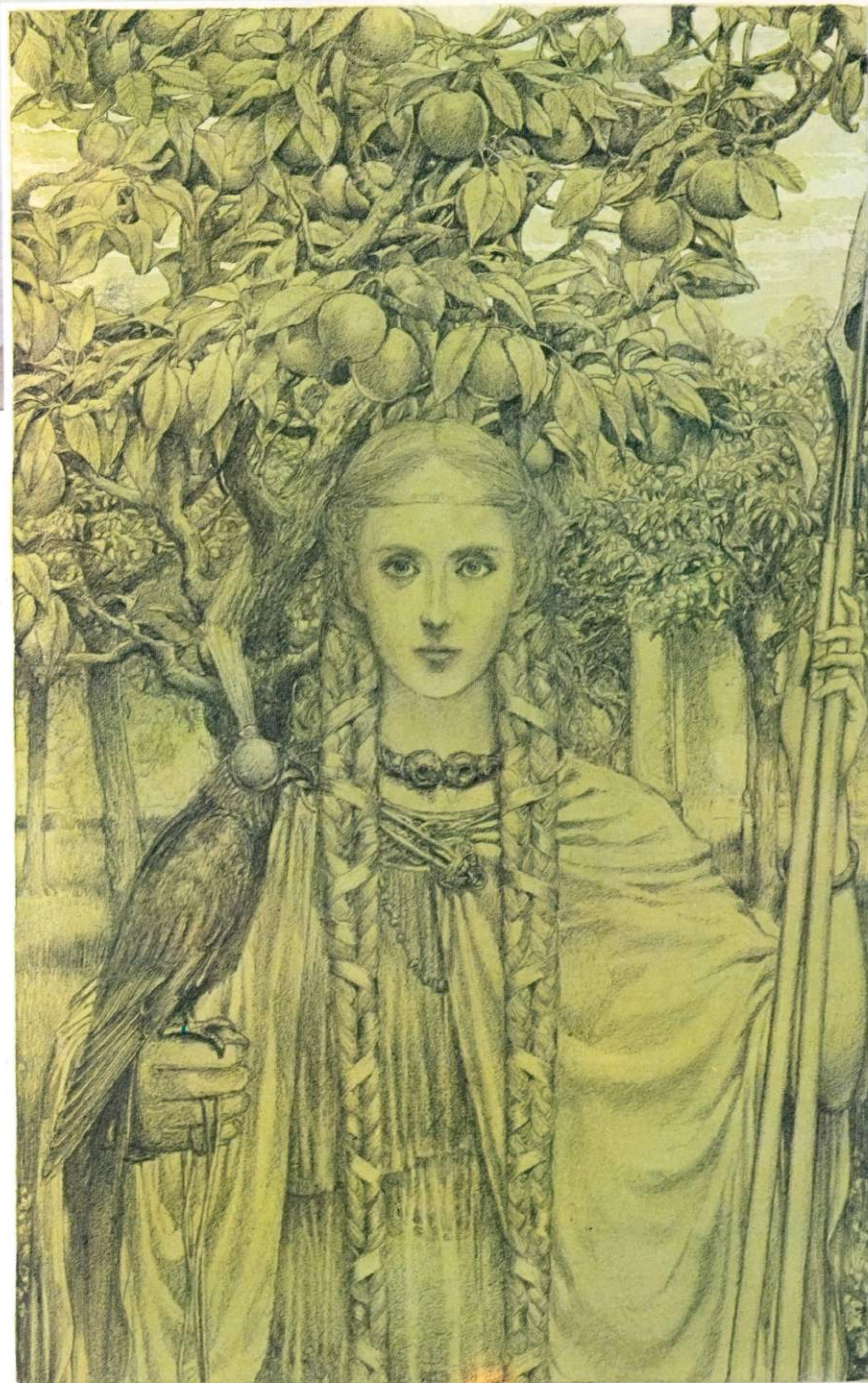
OSIJAN

Jedan od malog broja smrtnika koje je Tir Nan Og ugostila bio je Osijan, sin Fina, vođa legendarnih fenijanskih ratnika iz Irske. Jednog dana, kad Fenijanci behu u lovu, pristupi im jedna veoma lepa gospa. Bila je to Zlatokosa Niamh, Manananova kći, i ona među njima odabra Osijana za dragana. Ona mu zapovedi da uzjaše iza nje na njenog vilinskog ata, i oni tako jahahu kopnom do mora, a onda po vrhovima talasa prema začaranoj zemlji Tir Nan Og, 'najdivnijoj zemlji koja se može naći i za koju se zna pod svodom nebeskim.' Videli su čudesne prizore, dok su putovali. Vilinski dvori pojaviše se na površini mora. Niamh zamoli Osijana da iz jednog od njih oslobodi jednu devicu iz plemena Tuta de Danan, koja beše zatočenica nekog Fomora, jednog od demona iz dubokog mora. Osijan pobedi Fomora i oslobodi devojku.

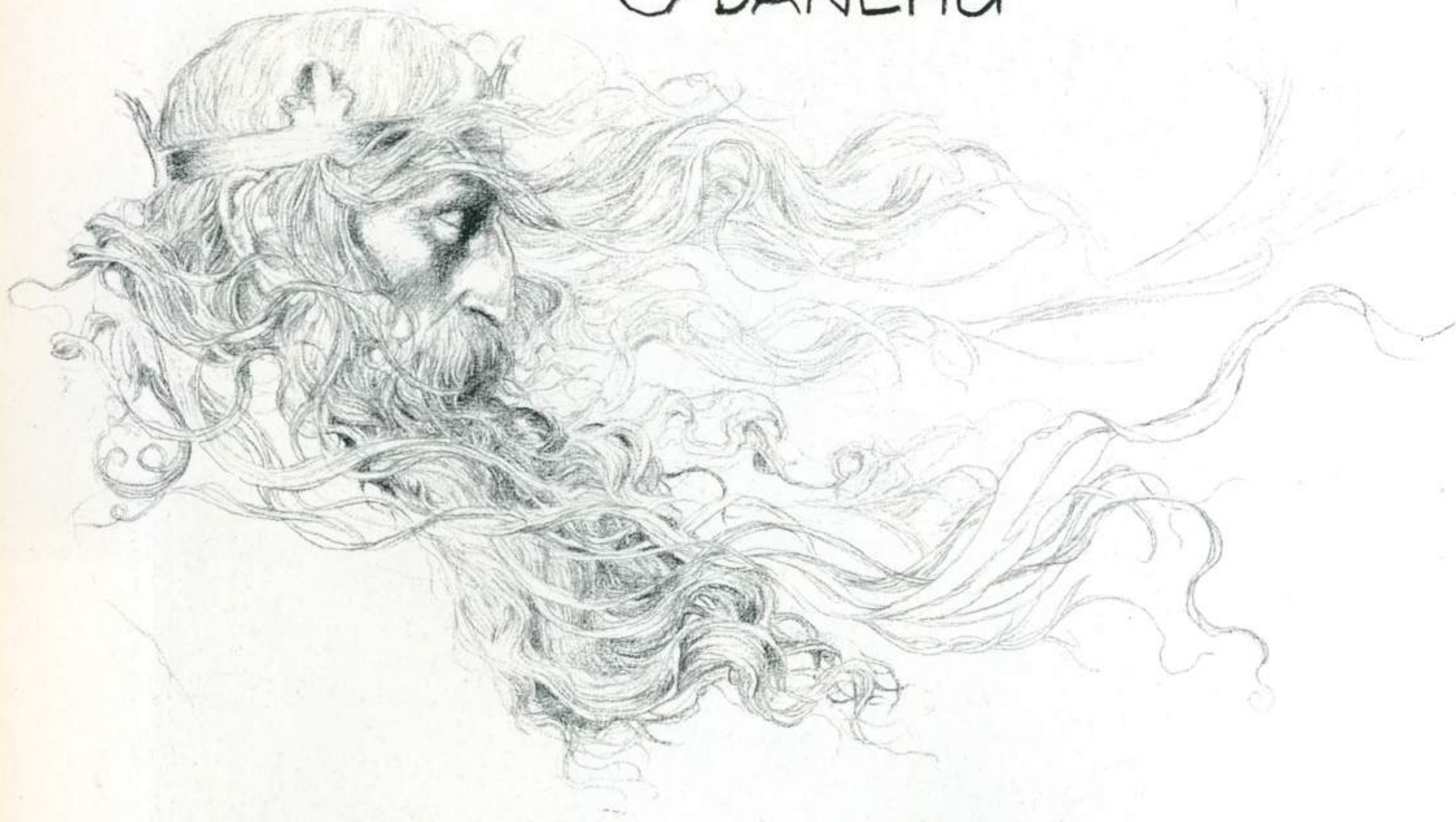
Ubrzo potom, stigoše u Zemlju mladih i Osijan ostade tu sa svojom dragom tri stotine godina. Setivši se onda svog doma i Fenijanaca, oseti iznenadnu čežnju da ih ponovo vidi. On zatraži dopuštenje da poseti svoju domovinu. Niamh ga snabde za put vilinskim atom, ali ga upozori da ni po koju cenu ne dozvoli da mu stopalo dodirne tle. Osijan obeća da će voditi računa i hitro stiže do Irske. Međutim, ubrzo uvide da se sve razlikuje od one zemlje koje se sećao.

Fin i Fenijanci živeli su još samo kao legenda iz davnih vremena. U međuvremenu je došlo do bitke kod Gabre i sv. Patrik beše preobratio zemlju. Čak su i ljudi izgledali drugačiji, manji, skoro patuljasti, kada se uporede sa ljudima kojih se Osijan sećao. Jednom, tako, spazi trojicu kako uzalud pokušavaju da podignu neki veliki kamen. Saže se da im ga podigne jednom rukom, ali kada to učini, zlatni kolan od njegovog sedla se prekide i on pade na tle. Istog trena, vilinski konj iščeznu a Osijan se pretvori u oslepelog starca.

Priličan broj balada pripoveda o tome kako je sv. Patrik našao Osijana, bespomoćnog starca napuštenog na ovom svetu, i odveo ga svom domu. Svetac se veoma trudio da preobrati Osijana u hrišćanstvo, opisujući mu divote Raja u koji bi mogao dospeti, samo ako se pokaje. Ali Osijan odgovori da on ne može da zamisli Raj koji se ne bi ponosio time da primi Fenijance ako bi oni želeli da uđu u njega, niti Boga koji ne bi bio počastvovan da među svoje prijatelje ubroji Fina. Ako bi, međutim, tako stajale stvari, kakva je svrha večnog života bez lova ili udvaranja lepim ženama? Radije bi otišao u Pakao, gde su, prema sv. Patriku, njegovi sadruzi Fenijanci podvrgnuti mukama, i da umre onako kako je živeo.

O'DANEHU

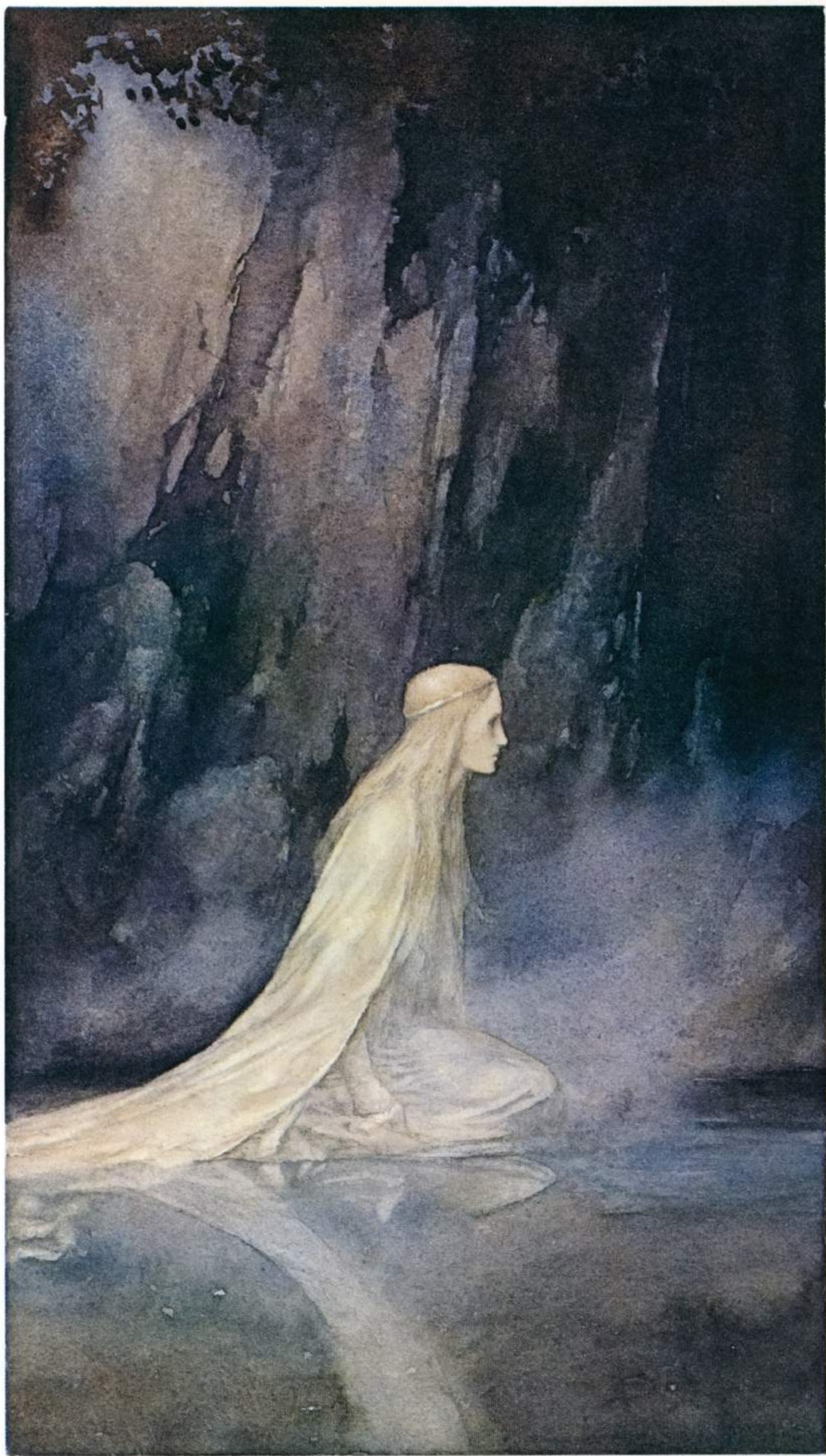

Loh Lin u Irskoj, sada nazvan jezero Kilarni, dom je O'Danehua, nekada vladara okolnih oblasti. Jednog dana, zakorači on površinom jezera, dok su ga posmatrali svi pripadnici njegove svite, i lagano utonu u dubine, da bi osvojio svoje novo kraljevstvo.

Svakog prvog maja, ujutro, napušta on veličanstveni dvorac za koji se govori da leži na dnu jezera i posećuje svoj stari posed.

Prošle su godine od kako se O'Danehu poslednji put pojavio. Tog dana, kako nam pripoveda T. Krofton Krouker u svojim *Vilinskim legendama i predanjima južne Irske*, 'prvi zraci izlazećeg sunca tek behu pozlatili uzvišeni vrh Glena, kada se voda pored istočne obale jezera iznenada i silno uzburka, iako preostali deo njegove površine beše gladak i nepomičan poput grobnice od uglačanog mermera. Narednog trenutka, jedan zapenušani val se ustremi i, poput nekog gordog bojnog konja nakostrešene grive, odišući snagom, stušti se preko jezera prema planini Tumiz. Iza ovog vala pojavi se jedan dični ratnik u punoj opremi i uzjaha mlečnobelog ata; njegova poput snega bela perjanica graciozno se njihaše na kacigi od uglačanog čelika, a na leđima mu lepršaše svetloplavi ogrtač. Konj, očigledno se radujući svom plemenitom teretu, skoči za valom preko vode, koja ga nosaše poput čvrstog tla, dok se pljuskovi pene, koja bleštavo svetlucaše na jutarnjem suncu, rasprskavahu pri svakom skoku.' Taj ratnik beše O'Danehu, a brazdom u vodi koja ostajaše za njim pratila ga je skupina mladog sveta koja je klizila po vodi, povezana vencima prolećnog cveća, po taktu umilne nezemaljske muzike. Kada dospe u blizinu zapadne strane jezera, O'Danehu usmeri svog ata prema šumom oivičenoj obali Glena, praćen povorkom svojih pratilaca. Oni potom lagano iščezoše u izmaglici koja se nadvijala nad jezerom, a čarobni zvuci njihove muzike postepeno zamirahu, 'a slušatelji se probudiše kao iz nekog blaženog sna.'

Mnoge vile
nastanjuju
se u
jezerima.
U slučaju
Gospe
sa jezera,
površina
vode
predstavljala
je opsenu
stvorenu
magijom,
da bi se
prikrio njen
dvorac.

Postoji jedna legenda o nekom potopljenom gradu u jednom od mnogih jezera u Velsu, za koji se govorilo da u njemu Žive Gvraget Annn. Neki su ljudi videli kule i utvrđenja ispod površine vode i čuli brujanje zvona.

GVRAGET ANUN

Gvraget Anun su velške vodene vile, prelepe jezerske device, koje se povremeno udaju za smrtnike. Jedna dobro poznata legenda pripoveda o mladiću koji je običavao da svoja goveda napasa kraj jednog jezerca u blizini Crnih planina. Jednog dana, ugledao je jedno očaravajuće stvorenje, kako ljupko vesla tamo amo površinom jezera, u zlatnom čamcu. Žestoko se zaljubi u nju i ponudi joj hleb koji beše poneo od kuće za užinu. Ona odgovori da je hleb suviše tvrd i nestade u dubinama. Narednog dana, mladićeva majka spremi mu nepečeno testo da ga ponese sa sobom i on njime ponudi vilu, ali ona sad odgovori da joj je to suviše meko i ponovo nestade. Trećeg dana, majka mu dade nedopečeni hleb i on se pokaza zadovoljavajućim. Iz jezera zatim izroniše tri spodobe, starac sa po jednom prelepom kćeri sa obe svoje strane. Devojke behu istovetne, a otac reče mladom farmeru da je voljan da mu da kćer u koju je zaljubljen, ako samo može da je prepozna. Farmer bi, obuzet očajanjem, odustao, ali jedna od njih jedva primetno pomeri stopalo i on, prepoznavši papuču, zadobi njenu ruku.

Vodena vila dobi divan miraz i oni srećno življahu. Međutim, mladi farmer je bio upozoren da će izgubiti svoju prelepu ženu ako je tri puta bez razloga udari. Slučilo se da je, iako su bili blaženo srećni, Gvraget Anun posedovala neke čudne vilinske navike; tako bi zajecala na venčanju ili se nasmejala i zapevala na pogrebu nekog deteta, što dakako dovede do toga da je njen voljeni muž ukori tri puta, više pljuskom iz ljubavi negoli udarcem. Ali i to beše dovoljno i ona bi prinuđena da ga napusti. Međutim, nije zaboravila svoje sinove i naučila ih je mnogim tajnama medicine, tako da su postali čuveni lekari.

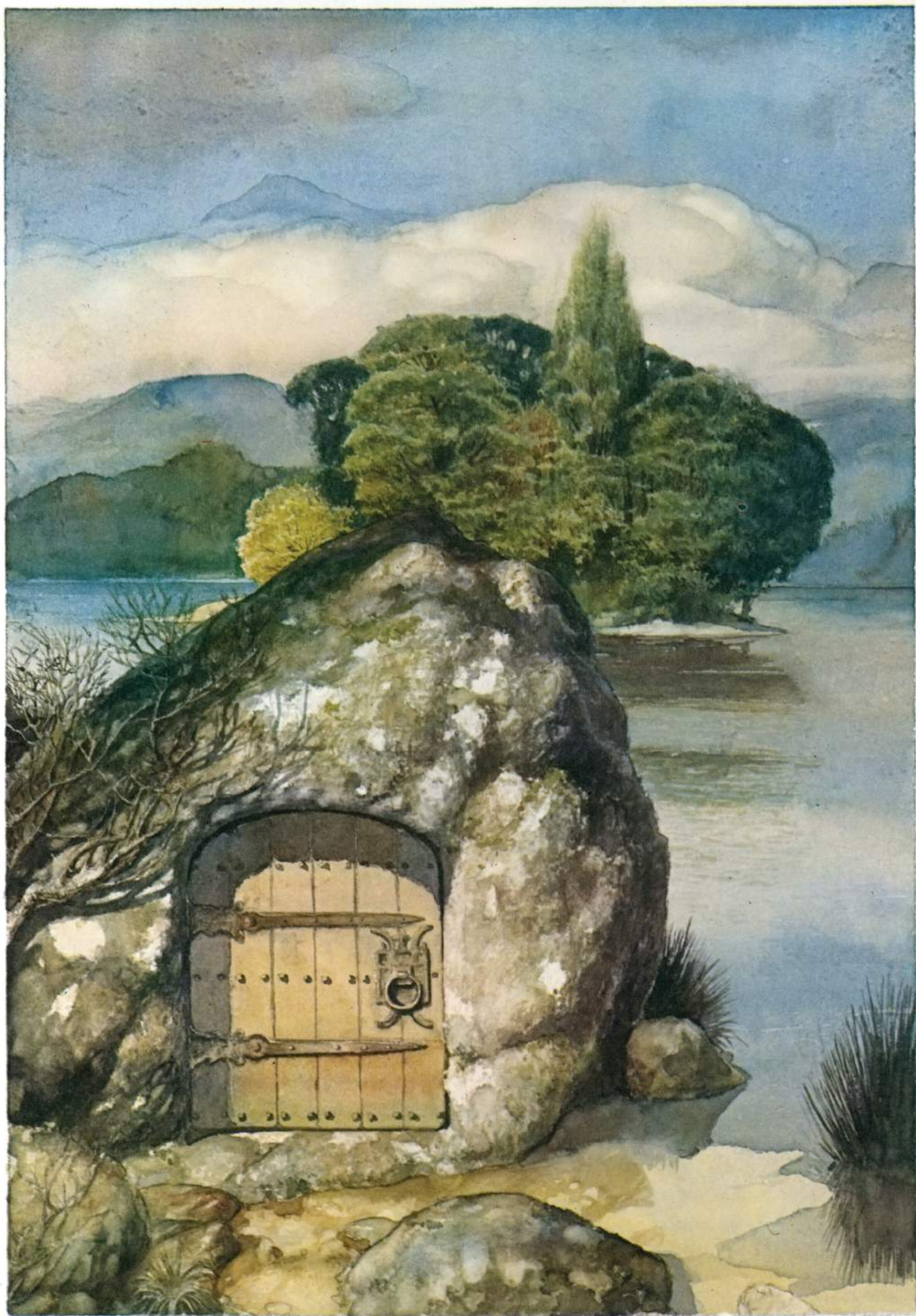

GVRAGET ANUN

Nekada se svakog novogodišnjeg jutra u steni pored jednog velškog jezera moglo naići na otvorena vrata, i oni koji bi se usudili da uđu nabasali bi na jedan tajni prolaz, koji bi ih odveo do malog ostrva usred jezera. Tu bi se našli u jednom vrtu kojem ne beše ravna; u vrtu su živele Gvraget Anune, koje bi gostile svoje posetioce, nudeći ih svakojakim vrstama voća i cveća i zabavljajući ih divnom muzikom. Vile su svojim posetiocima kazivale mnoge čudesne tajne i pozivale ih da ostanu koliko god žele. Međutim, upozorile bi ih da ostrvo predstavlja tajnu i da se sa njega ništa ne sme odneti.

Jednog dana zbilo se da je neki posetilac čarobnog vrta stavio u džep jedan cvet koji je dobio, misleći da će mu to doneti sreću. Međutim, čim je kradljivac dotakao 'neposvećenu' zemlju, cvet iščeznu i on pade bez svesti. Ostali gosti začarane zemlje ispraćeni su sa uobičajenom učtivošću, ali od tog dana vrata prekrasnog vrta ostadoše čvrsto zatvorena.

TUATA DE DANAN

Posle poraza koji su im naneli Miležani, oni od pripadnika Tuate de Dananovih koji su odlučili da ostanu u Irskoj nastaniše se u šupljinama bregova ili „Utvrđenjima", gde postadoše Tina Ši. Tuate de Danan bili su prvobitno džinovskog rasta, ali tokom vremena i sa prodiranjem hrišćanstva, kako im se umanjivao značaj, smanjivao im se i rast. Najznačajniji pripadnik Tina Ši danas je Finvava, Vrhovni kralj irskih vilinskih stvorenja, za koga neki misle da je takođe i Kralj mrtvih. On još uvek vlada u svom dvorcu ispod Vilinskog brda Nokma.

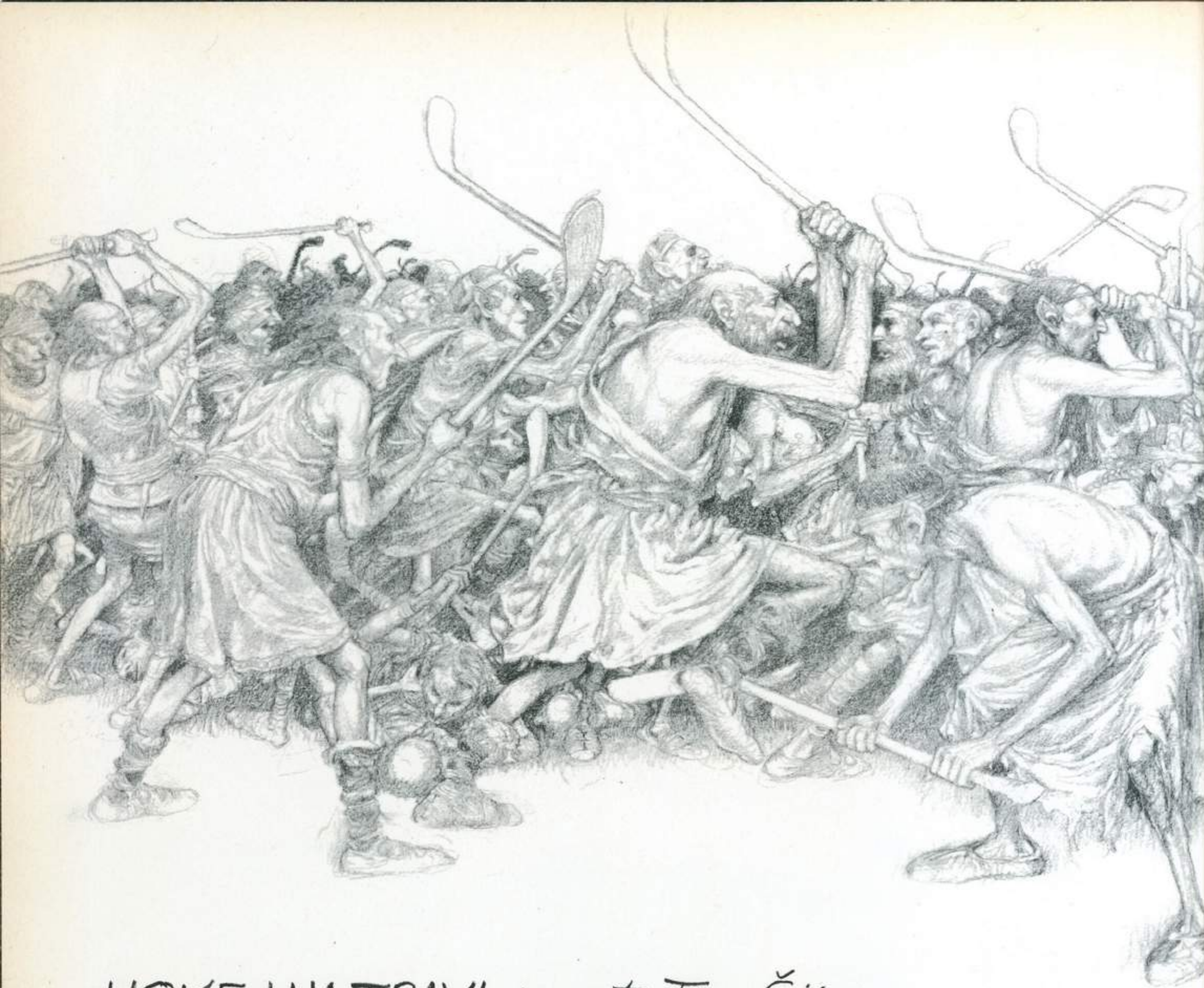
TINA ŠI veoma uživaju u borbi i vešti su šahisti. Mnogi smrtnici izgubili su sve što imaju odvaživši se da izađu na megdan Finvari.

Zabavljanje sa ženama je još jedna od Finvarinih omiljenih aktivnosti. Iako je Una, njegova supruga, najlepša žena našeg i njihovog sveta, on se često rešava da ugrabi i poneku smrtnicu. Jedna od takvih bila je Nevesta Etna, koju je njen uporni suprug na kraju povratio. Pretio je da će prokopati jamu sve do Finvarinog utvrđenja i izložiti njegovu unutrašnjost svetlosti dana.

HOKEJ NA TRAVI je među Tina Šiima omiljen koliko i među samim Ircima. Postoji jedna stara priča o utakmici u hokeju na travi između vilinskih stvorenja iz Minstera i Konota, u kojoj su pozvana da učestvuju i dvojica smrtnika.
(Iz nekih, nama nepoznatih razloga, smatra se da je vilinskom soju neophodno da uključi i živog čoveka u bitku ili pri igranju hokeja na travi).

U toj priči, utakmica se pretvorila u bitku u kojoj je ekipa Konota ubrzo pobedila. Pripadnici družine iz Minstera se onda pretvoriše u leteće bube i počeše proždirati sve zelenilo koje im se našlo pred očima, uništavajući predeo svojom najezdom, sve dok, iznenada, hiljade grlica ne izlete iz jedne šupljine u zemlji i proguta bube koje su sejale pustoš.

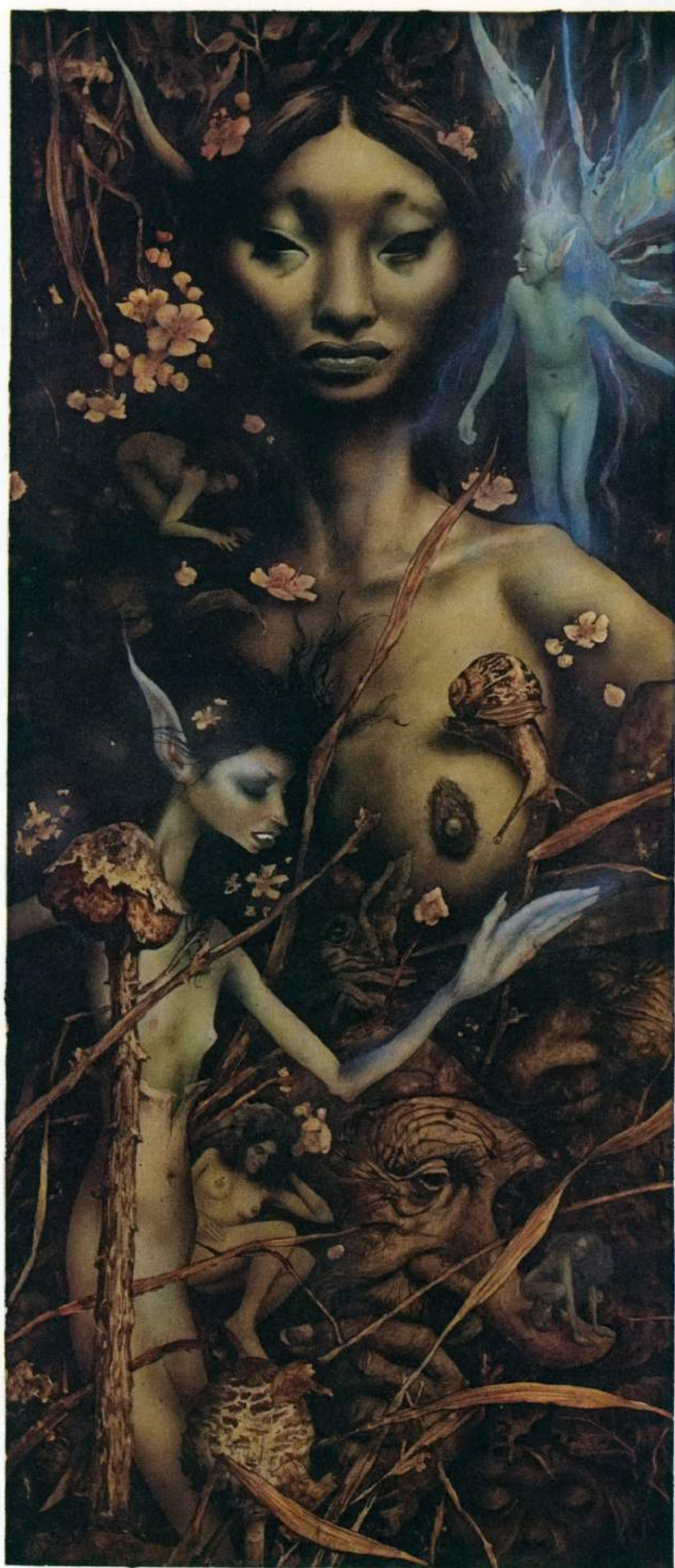
Postupci vilinskih stvorenja

Ćud vilinskih stvorenja je složena, a ponašanje tih sićušnih bića podvrgava se etičkim normama koje se veoma razlikuju od naših. Većina vilinskih stvorenja, bilo koje veličine, izgleda ili karaktera, poseduju volšebne moći i mogu po volji da usreće ili unesreće, tako da, što više o njima znamo, imamo više izgleda da se iz nekog slučajnog susreta s njima izvučemo neozleđeni. Pažnjivo postupanje i uvažavanje u opštenju s vilinskim stvorenjima od presudnog su značaja. Veoma su uvredljiva i onoga ko padne u iskušenje da pribegne nekoj zloupotrebi neminovno zadesi nevolja...

Sklonost vilinskih stvorenja da budu zlonamerna, ponekad pakosna (a u nekim slučajevima i izričito opasna) imala je za posledicu da se pri obraćanju njima koriste pomirljivi izrazi — imenovanja kao što su 'Dobri susedi', ‚Majčin blagoslov', 'Dobri ljudi', 'Malecki' (podrazumevajući neškodljivost). Opšti obrasci ponašanja među vilinskim stvorenjima veoma su raznovrsni, ali neka od njih su neosporno urođeno rđava, i nema tog ispravnog ponašanja, ljubaznosti ili udvaranja koje bi ih moglo odobrovoljiti. Uistinu je izričito pogibeljno imati posla sa tim stvorenjima. Neka vilinska stvorenja ženskog roda posebno su zlonamerna, možda još kobnija zbog svog predivnog izgleda, koji namamljuje neoprezne ljude u žaljenja vredan i grozan udes.

Mada je vilinsko carstvo u velikoj meri zavisno od sveta smrtnika, a mnoga vilinska bića, kao što su smeđoputi, neminovno su vezana za ljudska domaćinstva (i za banšije i podrumske duhove takođe se može reći da su 'vezani' za ljudska domaćinstva, ali su njihovi razlozi sasvim druge prirode...) put do vilinske naklonosti prepun je opasnosti i njime treba koračati

krajnjom opreznošću. Mnogi predusretljivi Smeđoputi ponovo su poprimili ulogu surovih i mrskih bogarta, kada bi ih uvredili ili samo zadirkivali, a osveta razljućenog vilinskog stvorenja užasna je.

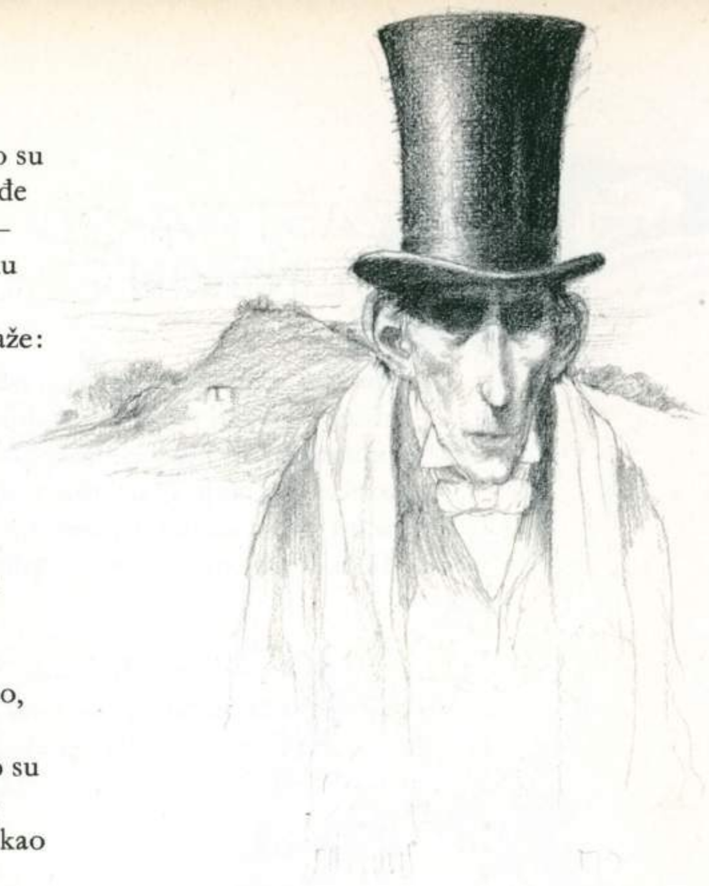
Još od pradavnih vremena čovek je zadržao protivrečan odnos prema vilinskom svetu, pošto veza sa vilinskim stvorenjima, mada nesumnjivo može biti blagotvorna, može biti i kobna.

Nekada je svaka neobjašnjiva smrt životinja i ljudi smatrana posledicom 'elfske strele'. Mali vršci strela od kremena, za koje sada znamo da ih je pravio čovek kamenog doba, pripisivani su elfima. Kada nije bilo dokaza o fizičkom pogotku, uzimalo se da vršak strele nije načinio rupu, već da je, umesto toga, izazvao paralizu. Žrtva je onda mogla biti preneta u vilinsko carstvo, dok je duplikat tela ostavljen da oboli i odumre. 'Udar', u smislu paralitičkog napada, reč je koju mi još uvek upotrebljavamo, po svoj prilici nesvesni toga da je ona prvobitno značila 'udar elfa'.

Druga oboljenja ili povrede kod ljudi, kao što su reumatizam, grčevi i nagnječenja, bili su takođe pripisivani isključivo vilinskim stvorenjima — izazvane štipanjem vilinskim prstima, za kaznu zbog izazivanja nezadovoljstva kod vilinskih stvorenja. Marston, u *Mauntbankovoj maski*, kaže:

Ako Mlekaricu, seku drusnu,
Slučajno vile štrpnu...

što odmah pada u oči kao prilično prikladna teorija.

Uz to je i sušica, koja je tada harala, smatrana posledicom prisilnih noćnih poseta vilinskim bregovima, od kojih bi žrtva ujutro ostajala oslabila i iscrpljena. Dečija paraliza je, naravno, nastajala usled toga što je dete u stvari bilo podmetnuto; zapravo, svi deformiteti kao što su hromost i grbavost bili su, prema predanjima toga doba, izazvani od strane elfova. Šekspir kao da je potkrepljivao to verovanje:

Ti, koga su vile rovašile.
Ričard III

Jedna druga dobro poznata neprilika koju izazivaju vilinska stvorenja predstavlja iščezavanje sitnih predmeta. Postoji čak i jedna vrsta vilenjaka koje Irci nazivaju Alp-Luahra, a kojima je Robert Kirk, u svojoj knjizi *Tajna zajednica* (1691), dao nadimak 'Sažderači' ili 'Prepolovioci', koji neprimetno sede pored svoje žrtve i dele hranu s njom, 'hraneći se Srži ili Kvintesencijom onoga što Čovek jede, usled čega je on i dalje mršav poput Sokola ili Čaplje, uprkos svom nezajažljivom Apetitu.'

Iako mi sada jasnije sagledavamo neke od uzroka (koje ne izazivaju elfi) mnogih ljudskih nedaća, bliska povezanost između vilinskih stvorenja i biljnog sveta nesumnjivo snosi odgovornost za štetočine i boleštine koji ponekad uništavaju čitave žetve. Ta pustošenja vrlo verovatno predstavljaju kaznu za nekakvu ljudsku pogrešku.

Naravno da pakosna vilinska stvorenja, u stvarnosti, izazivaju sitnije neprilike. Zamršenost ljudske kose i konjske grive bolje su poznati kao elfski čvorovi. Kraljica Mab, na primer...

grive konjima noću upliće;
i čvorove elfske u vlasima zamršenim steže,
Koji razmršeni kad su, mnogu nedaću slute?

ZAŠTITA OD VILINSKIH STVORENJA

Oprezni seljački soj otkrio je brojne načine da od sebe odvrati pažnju neugodnijih vilinskih stvorenja. Oni koji se sami noću kreću naročito su ranjivi i postoje različiti provereni načini samozaštite od kojekakvih opasnosti. Među delotvorne izume i predmete spadaju:

Prevrtanje odeće naopako
(rukavica prevrnuta naopako i bačena u vilinsko kolo odagnaće one koji terevenče)

Zvona

Gvožđe – to jest nož u vratima,
ekser u džepu,
otvorene makaze koje vise na zidu

Tekuća voda

Hleb

So

Oskoruša i crveni konac
(kod Škotlanđana, crvena traka stavljena na ulazna vrata ili privezana za rep stoke – protiv uroka)

Stav vilinskih stvorenja prema ljudskim bićima, međutim, čudnovato je nedosledan s moralne tačke gledišta. Vilinska stvorenja računaju da u odnosu na njih treba primenjivati jedan poseban vid ponašanja, te postavljaju visoke zahteve u pogledu urednosti ljudskih domova koje redovno posećuju, ali ne trpe radoznalost kada to čine. Vilinska stvorenja simpatišu vesele, širokogrude ljude, i gaje posebnu naklonost prema onima koji se vole. Vole da im se noću ostave hrana i vino, a ipak su veoma umerena.

Irske vile Ši strasno vole lepotu i luksuz i do krajnosti preziru štedljivost i umerenost. Ledi Vajld, u svojim *Drevnim irskim legendama*, navodi kako one osećaju odbojnost prema 'škrtoj, pohlepnoj ruci, koja sakupi i poslednje zrnce i iscedi i poslednju kap mleka iz čabra i sasvim obere voćku, ne ostavljajući ništa za duhove koji tumaraju po mesečini.'

Lenji ili nepošteni biće kažnjeni tištanjem, grčevima, čak hromošću, pa i nečim gorim. Reduša koja propusti da očisti ognjište i stavi čistu vodu, da bi se vilinske bebe okupale, izlaže se opasnosti, dok, ako svesno obrati pažnju na te pojedinosti, može zadobiti dat u novcu u svojoj cipeli dok hoda i mnoge druge dobrobiti…

Na poverljivost i ljubaznost obično se uzvraća dobrobiti, poklonima ili praktičnom pomoći, i vilinska stvorenja mogu pritom biti i veoma izdašna. Postoji priča o ubogom Bilu Dudiju, koji je sedeo pored jezera Kilarni i razmatrao nerešivi problem plaćanja zakupnine. 'To jezero,' govori nam V. B. Jejts, 'svetlucavo na sunčevoj svetlosti, posuto stenovitim i zelenilom obraslim vilinskim ostrvima i oivičeno ogromnim brdima neprestano promenljivih nijansi, moglo bi svojom magičnom lepotom odagnati svaku vrstu neraspoloženja, osim očaja...' Dakle, otuda stiže spas za Bila Dudija. Pojavio se jedan gospodin visokog rasta, koji, čuvši za Bilovu nepriliku, istrese 'kesu punu zlata u Bilov stari šešir, koji on, u svom jadu, beše hitnuo na zemlju' i iščeznu pre no što je Bil stigao da mu se zahvali. Ujutro, Bil Dudi se uputi svom nemilosrdnom stanodavcu, da bi platio najamninu; ponosno isplati koliko je dugovao i ode, pošto je prethodno pribavio priznanicu na svoj novac. 'Kada stanodavac, ubrzo potom, priđe svom stolu, prenerazi se ugledavši gomilu medenjaka umesto novca koji je tamo ostavio. Besneo je i proklinjao, ali bez ikakve svrhe; zlato se beše pretvorilo u medenjake, samo u obliku gvineja, s kraljevim likom; a Bil je imao priznanicu u džepu.' Jejts dalje kaže da se od tada Bil Dudi obogatio; svi poduhvati su mu polazili za rukom, a on je često blagosiljao dan kada je susreo O'Danehua, vrhovnog vladara koji živi u dubini jezera Kilarni.'

Ipak, onaj koji prima vilinska dobročinstva ne sme da govori o njima, jer nepisani vilinski zakon zahteva tajnost. Začudo, ponašanje koje se zahteva da bi se očuvali prijateljski 'dobrosusedski' odnosi isključuje ne samo objavljivanje vilinske pomoći ili darova drugim smrtnicima, već takođe i izražavanje zahvalnosti. Ako bi čovek, ispunjen zahvalnošću, iz neznanja pokušao da se oduži nekom prilježnom ali odrpanom piksiju ili smeđoputom, poklanjajući mu lepu odeću, neće uslediti nikakva zahvalnost — mali pomagač skoro uvek će se uvrediti i otići, da ga više nikada ne vide.

Jedna neobična zavrzlama vilinske prirode odnosi se na pozajmice. Ako smrtnik pozajmi posuđe ili hranu od vilinskih stvorenja, izložiće se velikoj neprilici ako, iz zahvalnosti, ponudi više nego što je uzajmio. Vilinska stvorenja, međutim, vraćaju dugove sa obilnom kamatom, mada, opet, uvek vraćaju ječam umesto ovsa.

Često se dešava da su vilinski darovi i nagrade naprosto proizvod iluzije i da ubrzo poprime svoje prvobitno obličje.

Vilinska stvorenja primenjuju prilično neobična etička pravila. Dok postoji sasvim određen kodeks časti u odnosima između pojedinih žitelja vilinskog sveta (priča se o sirotom nesrećnom dečaku trou, zauvek prognanom iz trouovske zemlje zbog toga što je ukrao srebrnu kašiku od drugog troua), vilinska stvorenja neće se ustezati da prisvoje životne namirnice, pokretnu imovinu i stoku smrtnika. Ponekad, kao u slučaju Smeđoputog koji se posadio između dveju lakomih služavki i pojeo najveći deo ukradenog ukiseljenog mleka koje su one jele, vilinska stvorenja će iskoristiti svoje magične moći da uklone hranu ispred noseva onih koji se upravo spremaju da je pojedu.

Zabrinjavajuće je da te vilinske krađe ne mimoilaze ni same smrtnike, a naročito ljudsku odojčad, koja su na visokoj ceni kao sredstvo da se ovom rodu koji nestaje ubrizga sveža krv. Najvećoj opasnosti izložene su zlatokose bebe, i majke treba da preduzmu sve moguće mere predostrožnosti da bi sačuvale svoje potomstvo do krštenja. S druge strane, babice smrtnika često bivaju uzapćene u vilinsku zemlju da bi se postarale za neku vilinsku bebu.

Zavisnost od ljudi među nekim vrstama vilinskih stvorenja veoma je izražena. Na primer, vilinsko carstvo mora svakih sedam godina da plati Paklu deseti deo *desetka*, a kao sredstvo plaćanja služe zarobljeni smrtnici. Najuobičajeniji način da se domognu ljudskih bića jeste da ukradu ljudsku bebu i da umesto nje ostave vilinsko podmeče. To podmeče može biti neki gadni matori elf, pa čak i napravljen od drveta, ali pod uticajem vilinskih čini on poprima obličje tačne kopije ukradenog deteta. Ponekad, ono kao da potom umire i zato biva sahranjeno, dok pravo dete bude uzneto u vilinsko carstvo da bi ubrizgalo sveža, krepka ljudska svojstva tom izrođujućem i slabunjavom soju. Ono, eventualno, može biti ponuđeno i kao deo sedmogodišnjeg desetka.

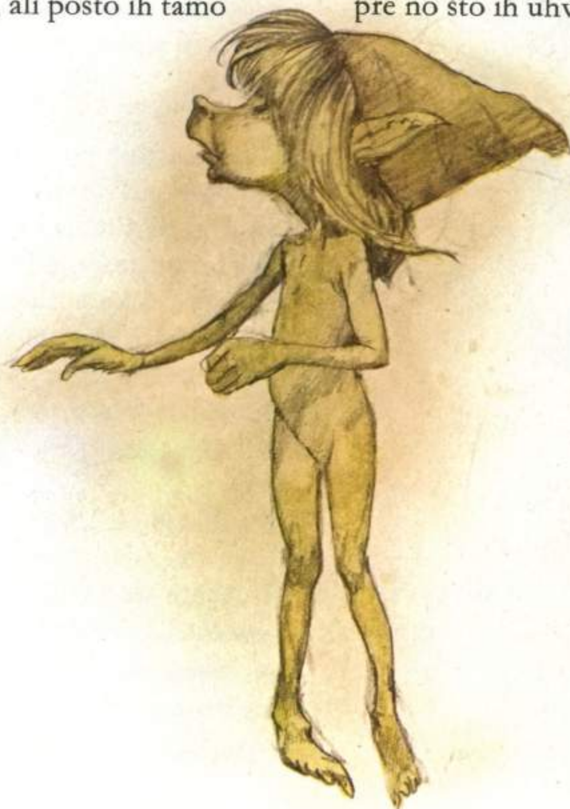

Ako kopija deteta ne umre, ono može poprimiti smežuran ili izobličen izgled, ili ostati bolešljivo i mrzovoljno, ili rasti sa izrazito neumerenim apetitom. Podmeče se, međutim, može na razne načine naterati da oda svoju vilinsku prirodu. Jedan od tih načina je da se ono stavi na usijanu lopatu, ili baci u vatru. Ono će tada po pravilu odleteti kroz dimnjak. Manje surov i uobičajeniji način jeste da se voda u ispražnjenim ljuskama jaja zagreje, dok ne uzavri. Podmeče, kada to ugleda, sedne i neobičnim staračkim glasom objavi: 'Video sam jaje pre kokoške. Video sam prvi žir pre hrasta. Ali nikada dosad nisam video vrenje u ljuski od jajeta,' obelodanjujući tako svoju duboku starost. Tada se ono može baciti u vatru iz koje će, smejući se i kričeći, uzleteti kroz dimnjak. Vrlo je verovatno da je pravo dete potom biti nađeno na kućnom pragu.

Povremeno se događa da ljudi uhvate neko od tih sićušnih stvorenja. To su, na žalost, uvek oni najranjiviji i najbezazleniji iz svog soja i oni skoro uvek usahnu i umiru u zatočeništvu, ukoliko ne postoji mogućnost da pobegnu. Možda najpoznatiji primer u tom smislu predstavlja opis Zelene dece Rolfa iz Kogešela, čiji je prevod na engleski dao Tomas Kitli u svojoj knjizi *Vilinska mitologija*. Događaji su se odigrali u Safoku:

> Jednog dečaka i njegovu sestru nađoše stanovnici tog mesta blizu otvora jedne pećine koja se tu nalazi. Obličje svih njihovih udova beše kao i u ostalih ljudi, ali se oni bojom svoje kože razlikovahu od svih ljudi našeg, ljudima nastanjenog sveta jer, sva površina njihove kože beše prožeta zelenom bojom. Niko ne razumevaše njihov govor. Kada ih, kao neobične stvorove, dovedoše kući jednog viteza, ser Ričarda de Kana, u Vajksu, oni gorko plakahu. Staviše pred njih hleb i drugu hranu, ali oni ništa ne okusiše, mada behu mučena velikom glađu, kako je sama devojčica kasnije priznala. Konačno, kada u kuću uneše tek obran pasulj, sa vrežama, oni činjahu znake velike pohlepe, da ga njima daju. Kada im ga dadoše, oni prebirahu po vrežama, umesto po mahunama, misleći da su zrna u njihovim udubinama, ali pošto ih tamo ne nađoše, nanovo počeše da ridaju. Kada oni koji tu bejahu to videše, otvoriše mahune i pokazaše im zrna pasulja. Ona se time, zadovoljna veoma, hranjahu, i dugo ne okušahu druge hrane. Dečak, međutim, neprestano bezvoljan i potišten beše i zakratko umre. Devojčica u dobrom zdravlju neprestano beše, a kada naviknu na razne vrste hrane, sasvim izgubi tu zelenu boju i postepeno povrati rumenilo na svem telu. Potom, ona beše preporođena krštenjem i prožive mnoge godine u službi tog viteza (kako sam često čuo od njega i njegove porodice), a bila je prilično raspusnog i ćudljivog ponašanja. Pošto su je često pitali o ljudima iz njene zemlje, ona izjavi da su žitelji i sve što postojaše u toj zemlji zelene boje i da oni ne videhu sunca, već samo svetlost prigušenu, poput one posle zalaska sunca. Kada je upitahu kako je na ovaj svet dospela sa dečakom ranije pomenutim, ona odgovori da su, idući za svojim stadom, do neke pećine dospeli, predivan zvuk zvona začuvši kada u nju uđoše; očarani njihovim milozvučjem dugo kroz pećinu lutahu dok ne dođoše do njenog otvora. Kada iz nje izađoše, prekomerna svetlost sunca ih obesvesti i, tako, dugo ležahu. Zastrašeni galamom onih koji naiđoše, htedoše da odlete, ali ne mogahu naći ulaz u pećinu pre no što ih uhvatiše.

Vilinska stvorenja poseduju sposobnost da, prema želji, oku smrtnika budu vidljiva ili nevidljiva, a mogu istovremeno biti vidljiva za jednu osobu dok su za drugu nevidljiva. Međutim, povremeno mogu biti opažena a da to i ne znaju. Ljudi ih obično otkrivaju kada slučajno nabasaju na njih dok su zaokupljena nekim poslom ili prepuštena vilinskim svetkovinama, ili ako su dovoljno odvažni da pribegnu nesvakidašnjim načinima da bi ih pronašli.

Doba dana često je od suštinskog značaja, pošto se vilinska stvorenja većinom viđaju ili u podne, kada je sunce u zenitu, ili u ponoć, ili u doba sumraka koji prethodi zalasku i izlasku sunca — koji svi označavaju prelaz od svetlosti ka tami ili obrnuto. Treba takođe napomenuti da svitanje može predstavljati pogodan trenutak za izbavljenje ljudi na koje su bačene vilinske čini.

Prvi maj (kojim se svetkuje povratak letnje dugodnevice), veče uoči Ivanjdana i Svih svetih (koje, prema Keltima, označava smenu stare i nove godine) posebno su pogodni za viđenje vilinskih stvorenja. Taj element prelaznog perioda takođe je značajan i kada su ljudi u pitanju, i time se može objasniti zašto odraslija deca i, posebno, devojčice pred pubertetom, imaju daleko više izgleda da vide ta sićušna bića negoli odrasli. Iz tog razloga će se, u stvari, promućurni roditelj pobrinuti da prvog maja odeća njihove dece bude ukrašena zvončićima ili da ona nose vence od krasuljka, jer će ovi odvratiti opasnost od vilinskih stvorenja.

Uopšte uzev, vilinska stvorenja ne vole da ih ljudi vide; stoga posmatrač mora gledati netremice, jer će sićušna stvorenja nestati za tren oka.

Postoji takođe i kvadratni metar ledine negde u Velsu, koji omogućava da se baci jedan pogled u vilinsko carstvo svakome ko se na njemu spotakne. Međutim, on dobro čuva svoju tajnu, pošto se njegov položaj ne može nikada dva puta otkriti.

Kada smrtnik nosi čestvorolisnu detelinu, oči mu se mogu 'otvoriti', tako da može videti vilinska stvorenja i kada su ona nevidljiva — što obično ne može golim okom. Ima jedna priče o mlekarici koja je slučajno uzbrala detelinu s četiri lista, s travom koju je podmetnula ispod vedra koje je nosila na glavi. Kada je potom pogledala kravu, videla je desetine vilinskih stvorenja koja su je naizmenično muzla.

Stavljanje vilinskog melema na očne kapke (ovim se melemom inače premazuju oči dece vilinskih stvorenja čije su majke smrtnice), takođe rasteruje opsene koje stvaraju vilinska stvorenja da bi prikrila svoj pravi izgled. Međutim, smrtnik koji se odvaži da odagna svoju opsenu tim zabranjenim melemom, rizikuje da

se izloži vilinskom gnevu. Ima i takvih koji su za kaznu oslepljeni. Postoji jedna priča o mladoj devojci koja se prihvatila službe dadilje sinčića jednog udovca. On je bio, što ona nije znala, jedno od vilinskih stvorenja. Devojka iz ljubopitljivosti stavi melem na oči, otkri da je opsenjena, ali joj ipak bi dozvoljeno da ode neozleđena. Međutim, to je svakako pre izuzetak negoli pravilo.

U priči o Eiliani iz Garat Dorvena, služavka Eilian odbegne sa Tilvit Tegom i više ne bi viđena sve dok, jedne noći, njena bivša gazdarica, koja je bila i babica, ne beše pozvana da pomogne pri jednom porođaju. Odvedoše je u jednu prostranu pećinu, u kojoj beše jedna raskošna odaja, gde neka žena ležaše na prekrasnom krevetu. Posle rođenja deteta, otac zamoli babicu da premaže bebine oči. Pošto to učini, babica protrlja jedno svoje oko, koje je beše zasvrbelo, i tim okom odjednom ugleda da se nalazi u bednoj pećini, sa velikim stenama svuda naokolo i vatricom u jednom uglu. Žena koja ležaše na hrpi rogozi i osušene paprati beše niko drugi do Eilian, njena bivša služavka.

Nedugo potom, stara babica ode na tržnicu, gde ugleda Elianinog muža i raspita se za njeno zdravlje. On odgovori da mu je žena dobro, ali upita kojim ga je okom babica ugledala. Kada mu ona reče, on joj ga iskopa komadom šaše.

Vilinska stvorenja obično su dobro prerušena.

Zaštitna prerušavanja koja koriste vilinska, stvorenja obično se naziva 'opsenom' i često je smišljeno da smrtnika navede da veruju kako imaju posla sa bićima sopstvene vrste. Opsena...

> Učiniti može da gospa na viteza liči,
> Ljuska orahova na barku pozlaćenu,
> Koliba na palatu velelepnu,
> Da mlad star izgleda, a star kao mlad,
> Sve varka beše, ništa zbilja.
>
> REDŽINALD SKOT:
> *Pesma poslednjeg minstrela*

Robert Kerk, u svojoj knjizi *Tajna zajednica i esej o prirodi i delovanju podzemnih (i najčešće) nevidljivih stvorenja, dosad poznatih kao elfi, fauni i vile, ili slično, među Škotima iz Nizije, kako su ih opisali oni koji su vidoviti...* (1961) učvrstio je uverenje o nedokučivosti vilinskog bivstvovanja. Oni po svojoj prirodi predstavljaju neku 'sredinu između čoveka i anđela', i imaju 'nepostojana, promenljiva tela (poput onih koja se nazivaju astralnim) donekle kao kondenzovani oblak i najbolje se uočavaju u sumrak. Ta tela, budući da su toliko prilagođena prefinjenosti duhova koji ih pokreću, mogu se po želji pojaviti ili nestati.' Ovo je sasvim logično, s obzirom na činjenicu da vilinska stvorenja poseduju sposobnost da kontrolišu sopstvenu veličinu; ta je veština poznata kao *menjanje obličja*. Po želji, ona mogu postati ogromnog stasa ili se čarolijom smanjiti do veličine zrnca prašine. Takođe, mogu temeljito izmeniti svoj izgled, preuzimajući bilo koje obličje koje požele. Značaj sposobnosti vilinskih stvorenja da menjaju obličje ne može se dovoljno naglasiti. Ona ima uticaja na sve vidove njihovog života. Naravno, neka vilinska stvorenja takođe poseduju moć da preobrate izgled ili veličinu drugih vilinskih stvorenja, a takođe i smrtnika — što treba da bude opomena da sa vilama i vilenjacima uvek treba biti na oprezu.

Duhovi Hiteri iz Istočne Anglije poseduju sposobnost da se preobrate u peščane bregunice.

Sama vilinska stvorenja javljaju se u beskonačnoj raznolikosti obličja i veličina i u bezbroj nijansi boja:

Vile, sive, bele i zelene
Senke noći i čeda Selene.

VILIJEM ŠEKSPIR:
Vesele žene vindzorske

Jedno vilinsko stvorenje, „Jaleri Braun", otkriveno je kako leži ispod kamena, omotano svojom dugom zlatastom kosom i bradom.

Životni ciklus Kornvolskih vila nalaže da svaka operacija menjanja obličja izaziva neznatno smanjenje normalne veličine. Ovaj soj postepeno smanjuje svoju prirodnu veličinu sve dok ne dostigne završnu fazu ciklusa, kada vilinska stvorenja okončavaju svoj vek kao mravi, ili mirijani, kako ih nazivaju u Kornvolu.

To je razlog što se u Kornvolu smatra da se ubijanjem mrava izaziva zla kob.

Nemamo nikakvu detaljniju predodžbu o prosečnom životnom veku vilinskih stvorenja. Bilo je nekih nagoveštaja da bi ona mogla biti besmrtna; međutim, viđeni su mnogi pogrebi vilinskih stvorenja, što nas navodi da verujemo da ona konačno ostare i umiru, kao i mi. Međutim, potpuno je neosnovano inače veoma rašireno verovanje da svaki put kada neko dete oglasi svoje neverovanje u vilinska stvorenja, jedna od vila pada mrtva. Većina merodavnih dokumenata o životu vilinskih stvorenja kazuje da njihovo bivstvovanje traje nekoliko stotina godina.

Vilijem Blejk, na primer, izveštava da je video povorku vilinskih stvorenja kako kroz njegov vrt nose mrtvaca na listu ruže. Na određenom mestu, preminulo vilinsko stvorenje sahranjeno je uz prigodnu ceremoniju i opelo, pre no što je povorka iščezla. Međutim, ostaje sumnja da su takvi „pogrebi", kao i mnoga druga vilinska čudesa, naprosto tričarije kojima vile podražavaju ponašanje ljudi.

Ponekad se vilinska stvorenja ne mogu razlučiti od ljudi; ponekad podsećaju na životinje, dok su često sasvim 'izuzetnog' izgleda. Mogu biti očaravajuće lepa, prema ljudskim merilima, ili, podjednako često, smežurana, dlakava i neverovatno ružna. Međutim, u kolikoj meri je taj vanjski izgled u stvari opsena a koliko je stvaran, obični smrtnici ne mogu znati. Vilinska bića takođe ponekad kao da zrače neku treperavu svetlost: 'Njihova fluidna tela napola rastvorena u svetlosti.' (Aleksander Pop). Drugde se govori o vilinskim stvorenjima čije se prisustvo može primetiti jedino po zadahu na plesan.

GILI DJU

Samotno vilinsko stvorenje iz Škotske, koje nastanjuje pojedine brezove gustiše. Odeća mu je načinjena od lišća i mahovine.

Veoma je teško uopštavati izgled vilinskih stvorenja, ali, ipak, znamo da su ona, kada nisu naga, najčešće viđana u zelenim ogrtačima ili haljinama, sa crvenim kapama, ponekad uz dodatak belog perja sove. Tilvit Tezi iz Velsa imaju svetlu kosu i belu odeću, a Silki sa severa Engleske odeveni su u belu svilu. Samotna vilinska stvorenja koja nastanjuju seoske oblasti ponekad nose ruho načinjeno od najlakše dostupnih materijala, kao što su mahovina i opalo lišće.

Giraldus Kambrensis pisao je o velškim vilinskim stvorenjima iz dvanaestog veka sledeće: 'Ti su ljudi bili veoma niskog stasa, ali vrlo skladno građeni, svetle puti, sa bujnom kosom koja im je padala niz pleća, kao kod žena. Imali su konje i hrtove prikladne njihovom stasu.'

Bili veliki ili mali, neobični ili ljupki, većinu vilinskih vrsta karakteriše nekakva fizička izobličenost, koja ih čini 'drugačijim' za oko izvežbanog posmatrača. Takvi znaci raspoznavanja uključuju bangava ili, još češće, naopako okrenuta stopala, čak kozje kopite, nozdrve bez nosa, izdužene, oklembešene grudi i razroke oči. Šiljate uši i kravlji repovi takođe se mogu smatrati upozorenjem da su vilinska stvorenja na domaku.

Vilinska stvorenja predu, tkaju, zidaju, prave maslac i peku testo, ukoliko se ne prepuštaju nekom vidu razonode koja pruža veća zadovoljstva, a njihove vilinske moći omogućavaju im da obave neobične majstorije uz znatno manje napora nego što bi to bilo potrebno ljudima...

> Kada za noć jednu, pre no što jutro se pozlati
> Njegovo poput sene mlatilo žita omlati
> Koliko težaka dnevnih deset obaviti mogli ne bi.
>
> DŽON MILTON: *L'Allegro*

Ova moć takođe dolazi do izražaja i u mnogim pričama u kojima neki grozni kepec prihvata da isprede naoko nemoguću količinu prediva, da bi zadobio ruku neke smrtnice ili da bi se domogao ljudskog odojčeta. Najčuveniji primer ove vrste priče je Vilenjak (Rumplštilchen) Braće Grim.

Vile uživaju glas da dobro obrađuju zlato i srebro, i, tipično za složenu vilinsku prirodu, poznate su, uprkos njihovom strahu od hladnog gvožđa, kao odlični kovači ovog metala. One poseduju stoku i pse, a većina vilinskih životinja imaju osobenost da su čisto bele boje, sa crvenim očima i ušima.

Vilinska stvorenja se slade najprirodnijom hranom. Poznato je da peku ukusne hlebove od neprosejanog brašna i kolače (ponekad njima darivaju susretljive i dobrostive ljude...), da vole tek pomuženo kravlje mleko (naročito od krava smrtnika i bez dozvole...) i da će rado prihvatiti sir i poparu kao platu (ako se naprosto sama ne posluže). Ledi Vajld navodi u svojim *Drevnim irskim legendama* (1899) da vile 'vole mleko i med i da srču nektar iz čašica cvetova, koji predstavlja njihovo vilinsko vino.' Giraldus Kambrensis, međutim, beleži da velška vilinska stvorenja 'ne jedu ni meso ni ribu, već da žive od mlečne hrane, od koje gotove jela sa šafranom.'

Međutim, kada je u pitanju hrana, kao i u svim drugim vidovima života vilinskih stvorenja, postavlja se pitanje šta je zapravo zbilja a šta 'opsena'. Ko će verodostojno pogoditi nije li taj srebrni pehar božanske medovine neki žir ispunjen ustajalom vodom, nisu li te raskošne gozbene trpeze, koje se ugibaju pod teretom probranih đakonija, tek uboge zdele od uvelog jesenjeg lišća, nisu li te sočne šljive otrovne gljive?

Jedna stvar je, međutim, izvesna — vilinska hrana, kao i vilinski poljubac, poseduje posebne moći u odnosu na smrtnike, i ona, mada je teško odoleti njenom izgledu, može, uz retke izuzetke, neoprezne dovesti dotle da zauvek ostanu zatočeni u vilinskom carstvu.

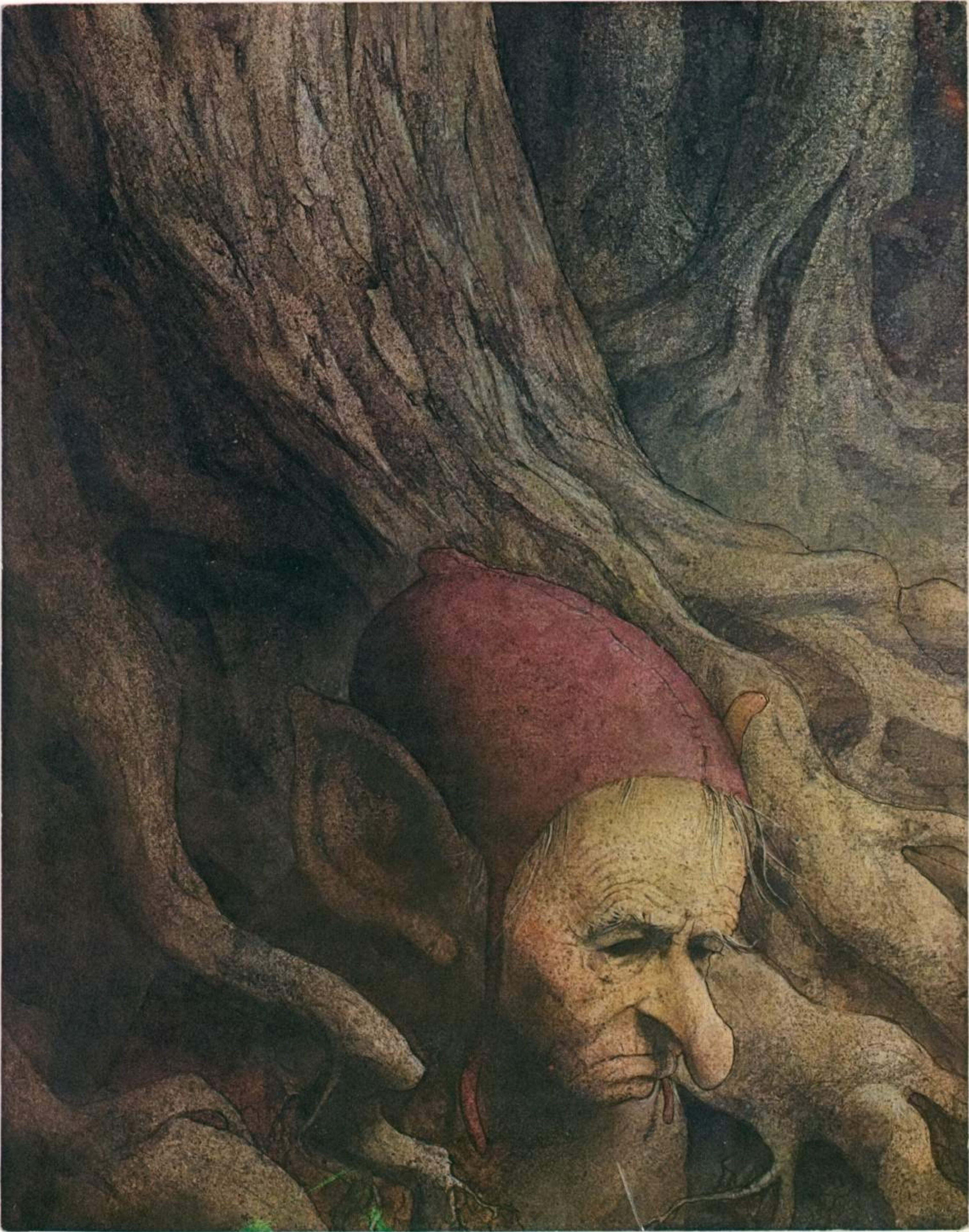
ŽITELJI VILINSKOG CARSTVA

Čovek stvara bogove prema svom vlastitom obličju, a bogovi koje nam je književnost ostavila u nasleđe, Tor, Bran i Palada Atina, među ostalima, odražavaju težnje, sklonost prema ratovanju, dostojanstvu i poeziji njihovih poklonika, koji su prvobitno bili predvodnici društava kojima su pripadali.

Međutim, i ljudi koji nemaju pisanog jezika i u čije nastanbe ne navraćaju putujući bardovi, morali su imati svoja božanstva. Oni su imali domaće bogove, koji su se starali o njihovoj letini, njihovim domovima i ćudima vremana. Ta božanstva mogla su biti kuđena zbog nesreća i blagosiljana zbog dobrobiti.

Dok su se verovanja u panteone bogova gromova, bogova rata, bogova ljubavi i poezije održala u klasičnim i srednjovekovnim rukopisima, prostiji, seoski bogovi, preživeli su uz pomoć usmenog predanja, kao vilinska stvorenja.

Irci imaju svog marljivog vilenjaka, leprekona, ili obućara koji izrađuje samo jednu cipelu. To je usamljeni majstor-kvariš, koji se može zateći kako majstoriše oko jedne cipele (nikada para), ispod nekog lista konjskog zelja ili pri dnu neke živice.

Kao i kod svih vilinskih stvorenja, važno je da ugledate leprekona pre no što on opazi vas, jer tada on postaje pogodniji za saradnju, a možda ga možete i nagovoriti da vas odvede do nekog od njegovih skrivenih ćupova zlata. Ali, on je vrlo prepreden i sumnjičav i sklon da nestane za tren oka.

Zlato je redak zgoditak.
Postoji jedna stara irska legenda o nekom mladiću koji se izdržavao prevozeći robu kolicima. Bio je ćutljiv i zlovoljan — čak se govorkalo da je podmeče — a najviše na svetu voleo je knjige. Čitao je koliko god mu je to njegovo siromaštvo omogućavalo. Jednog dana, pročitao je u nekoj staroj knjizi da leprekoni znaju sva tajna mesta gde je skriveno zlato. S tim zlatom mogao bi kupiti sve knjige koje bi poželeo! Elem, kako su dani proticali, on je osmatrao i napregnuto osluškivao, ne bi li začuo kuckanje čekića u živici. Napokon, jedne večeri pri zalasku sunca, on ugleda jednog leprekona ispod lista konjskog zelja. Mladić mu se prikrade od pozadi, ščepa ga za šiju i ne htede ga pustiti dok mu ovaj ne otkrije skriveno blago. 'Nema potrebe da me prisiljavaš,' reče malecki, 'jer ja i ti smo rođaci koje su razdvojili!' Mladić je uistinu bio podmeče, a kako zlato mogu da poseduju samo oni koji su vilinskog soja, on je bio savršeno podoban. Zlato je bilo pohranjeno u jednom starom utvrđenju i oni prođoše kroz vrata u zidu od kamena. Tle beše prekriveno zlatnicima.

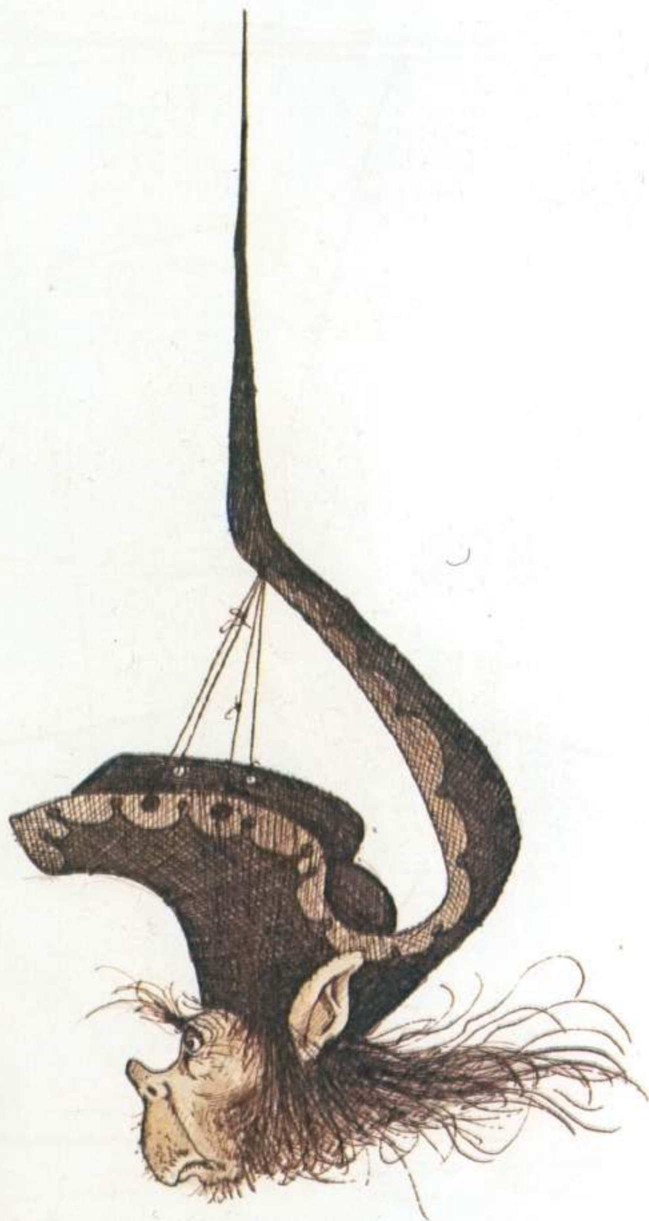

'Uzmi šta god želiš,' reče leprekon, 'ali hitro, jer kada se vrata zatvore, zatvaraju se zauvek.' Elem, mladić uze koliko god je mogao i iznese to napolje. Upravo se vraćao da uzme još, kada se vrata, uz strahovit tresak, čvrsto zalupiše. Leprekona nigde ne beše. Mladić onda uloži zlato u Dablinsku banku.Postao je veoma bogat; novac je trošio mudro i razvio se u veoma učenog i mudrog čoveka. Njegovi naslednici ostadoše bogati i srećne ruke do današnjeg dana.

U ovoj priči oseća se nekakva moralistička aroma — dobri mladić je nagrađen. Bez obzira na to što je junak priče podmeče, leprekoni su retko kad tako dobroćudni. Njihovo glavno svojstvo je da su prepredeni, živahni i pakosni. Na primer, u jednom slučaju, nekom farmeru je pokazana jedina stabljika u celom polju koja je bila prekrivena žabljom travom; pod stabljikom je bilo zakopano blago. Pošto uza se nemaše ašov, faermer veza stabljiku svojom crvenom podvezicom za čarapu i ode kući da uzme potreban alat. Kada se vratio, svaka stabljika žablje trave imala je na sebi crvenu podvezicu.

LEPREKONI

obično nose troroge šešire...

... u pojedinim prilikama
primećeni su kako se obrću kao čigre
na vrhovima svojih šešira.

KLURIKON

Posle svog dnevnog posla, Lepreken se prepušta noćnim lumperajkama, u kom stanju je poznat kao Klurikon. On pljačka vinske podrume, a poznat je i po tome što u pijanom stanju preduzima razuzdane pljačkaške pohode po mesečini, jašući ovce ili ovčarske pse.

FIER DIERG

uživa u prilično jezivim, vešto smišljenim šalama, i stoga je verovatno bolje povladivati mu...

GOBLINI

Goblini su jedna vrsta majušnih, tamnoputih, pakosnih stvorenja — mada se 'goblin' kao izraz upotrebljava kao opšti naziv za manje ugledne žitelje vilinskog carstva. Oni ponekad preuzimaju obličja životinja, što prikladno odražava njihovu podlu prirodu. Oni su priznati lupeži i nitkovi vilinskog carstva, sadruzi mrtvih, naročito uoči Svih svetih:

> Te večeri trostruko posvećene, napolju,
> Kad duhovi, kako seljačka služinčad veruju,
> Postelje svoje neravne napustiti smeju,
> A Goblini kod vatre ili baruštine tumaraju,
> Ili majdana, ili bujice, stazama ljudskim.

Više od toga, Goblini su napasnici koji često koriste zabranjeno vilinsko voće da bi namamili žrtve zloj kobi.

> Goblina pogledati ne smemo.
> Njihovo voće kupovati ne smemo,
> Zna li ko iz tla kojeg hranjaše ono
> Korenje svoje gladno i žedno?

KRISTINA DŽORDŽINA ROZETI:
Trg Goblina

VIHTLAJNI iz južne Nemačke ponašaju se uglavnom na isti način. Oni najavljuju pogibiju rudara kucnuvši tri puta. Kada je neka nesreća na pomolu, oni se oglašavaju kopajući, trupkajući i podražavajući rad rudara.

KOBLENAI

Velšani imaju svoje rudničke gobline, zvane Koblenai. To su velški rođaci kornvolskih Kucača. Ta stvorenja viđena su kako, koristeći rudarski alat, vredno rade na površinskim kopovima. Lupa njihovih pijuka i čekića donosi sreću, znak je bogatog nalazišta rude. Međutim, od sveg njihovog truda nema nikakve vajde, jer oni naprosto glume, potpuno se prepuštajući uživanju u podražavanju i pretvaranju.

Družina od petnaest ili šesnaest Koblenaija viđena je jednom u parohiji Bodfari, u Denbigširu, kako usred polja raspomamljeno igra neku igru nalik na morešku, uz neobuzdane i hitre pokrete. Koblenai su naizgled bili odeveni u crveno, poput britanskih soldata, 'a oko glave su nosili crvene marame s žutim tufnama. Neobična je okolnost da su oni, iako su bili skoro normalnog čovečjeg rasta, nepogrešivo odavali izgled kepeca, i ne bi se mogli nazvati bilo kako drugačije osim kepecima.' (Iz dela *Britanski Goblini*, od Virta Sajksa.)

KEPECI

Niskog rasta, ali snažne građe, kepeci su ponajčešće bradati i staračkog izgleda, ali to je stoga što dostižu zrelost kada napune samo tri godine, a brada im osedi do sedme godine. Žive u planinama Skandinavije i Nemačke, gde kopaju plemenite metale i od njih izrađuju oružje i oklope i druge proizvode koji obično poseduju magična svojstva. Kepeci su ti koji su napravili Mjolnir (Torov čekić), koplje Gungnir, ogrlicu Brisinga-ljudi iz Freje i nebrojena druga čudesa, uključujući i novu gustu kosu za Torovu suprugu Sifu i uže dovoljno jako, iako tanko poput niti, da se njime sputa džinovski vuk Fenris.

Napomena: Kepeci veoma brižljivo skrivaju svoja stopala, jer ona neizostavno imaju neku izobličenost. Ona, na primer, mogu biti poput guščijih, ili kao kod vrane. Ili mogu biti okrenuta naopačke. Zbog toga kepeci nose odeću koja seže do zemlje. Ljubopitljivci mogu da otkriju još toga ako pospu pepeo ili brašno po stazi kojom se oni kreću i prouče utisnute tragove stopala.

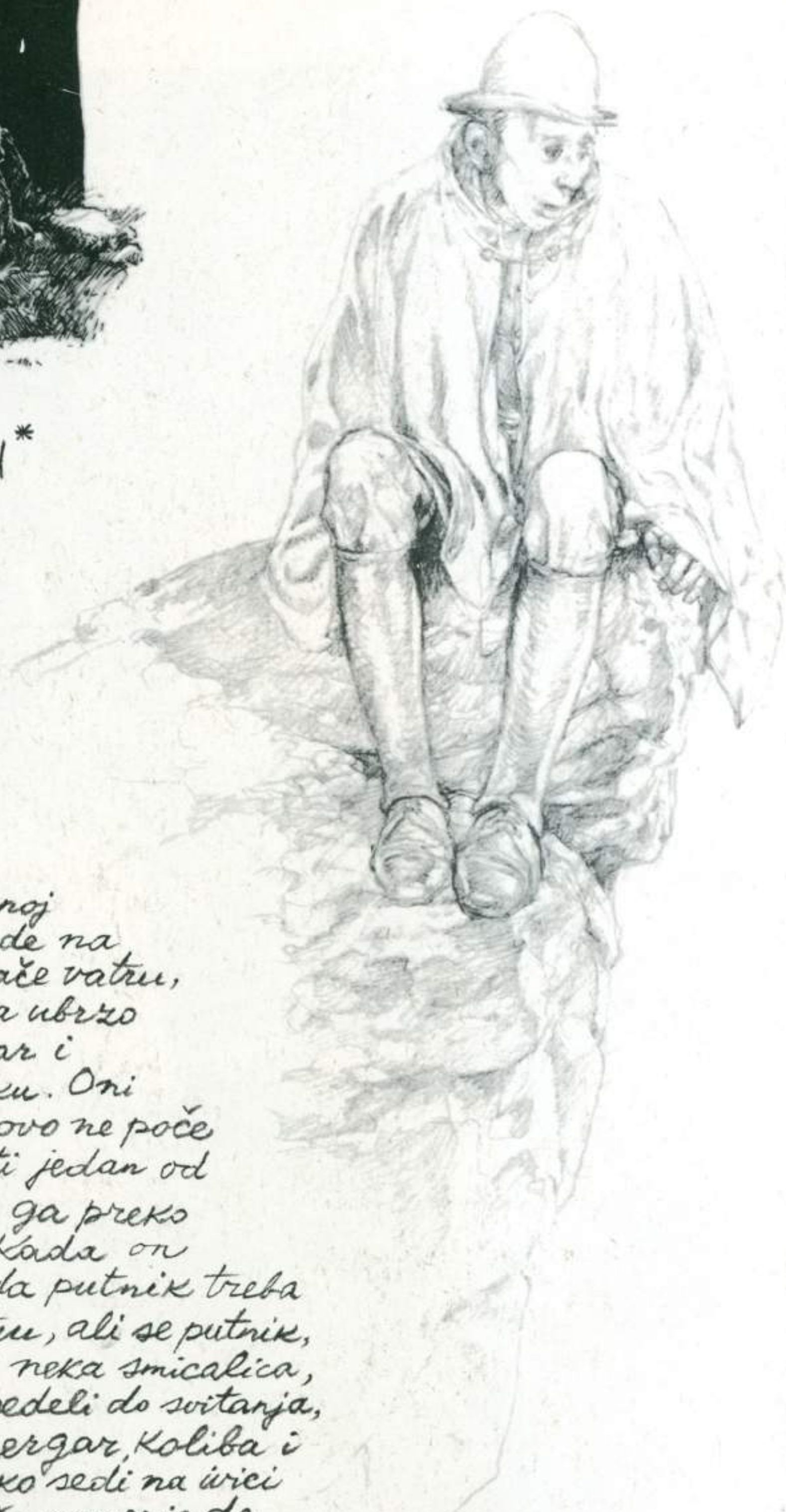
KEPECI se ne mogu danju pojaviti na Zemljinoj površini. Jedan jedini sunčev zrak bi ih okamenio.

Po nekim tvrdnjama, oni provode dan pretvoreni u žabe krastače.

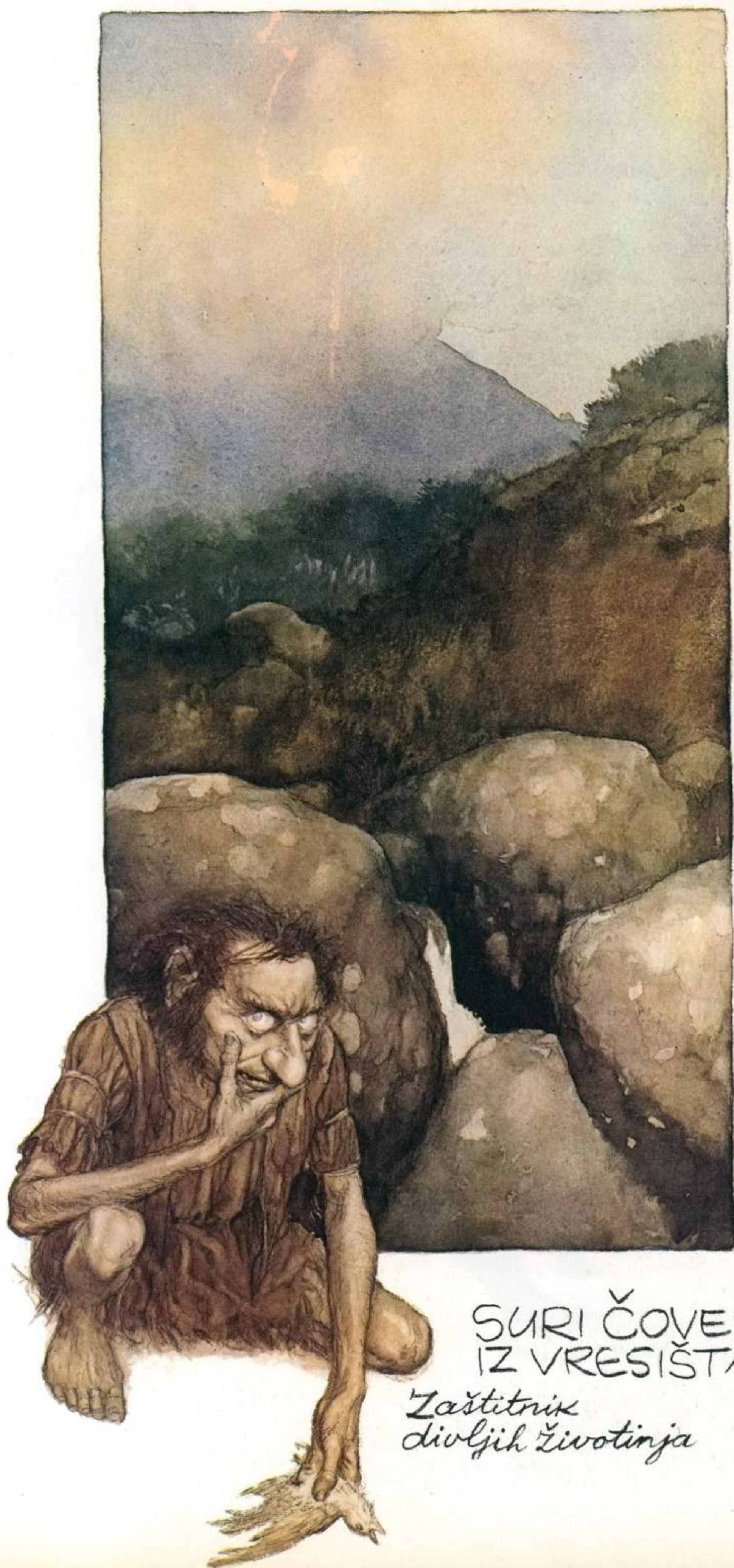

PRIČA O DUERGARU*

Ima jedna priča o nekom putniku koji je, zalutavši po nevremenu, nedaleko ispred sebe ugledao neku treperavu svetlost. Nabasao je na jednu kolibu od neotesanog kamena, osvetljenu vatrom koja je tinjala. S obe strane vatre beše po jedan kamen, a u njenoj blizini još dva panja. On sede na jedan od kamenova i podstače vatru, bacivši na nju sitna drva, a ubrzo posle toga, uđe jedan duergar i posadi se nasuprot putniku. Oni tako sedahu dok vatra ponovo ne poče da jenjava. Duergar dohvati jedan od ogromnih panjeva, prelomi ga preko kolena i stavi ga u vatru. Kada on izgore, duergar pokaza da putnik treba da stavi drugi panj u vatru, ali se putnik, sumnjajući da je posredi neka smicalica, ni ne pomaknu. Tako su sedeli do svitanja, kada namah iščeznuše duergar, koliba i vatra, a putnik se nađe kako sedi na ivici neke visoke litice. Da se beše pomerio da dohvati panj, stropoštao bi se i poginuo.

* vrsta pakosnih kepeca sa severa Engleske

SURI ČOVEK
IZ VRESIŠTA

*Zaštitnik
divljih životinja*

PIKSI

često preuzimaju obličje ježa, poznatog u dijalektu kao vražićak.

PIKSI

Piksi, takođe poznat i pod imenom Pisgi (Pisgie), piski (piskie) pigsi (pigsey), u Kornvolu, udomio se u okrugu Dartmur.

> Sve do Dartmura piksija ima
> Na zlo sluti reći da ih nema!

Teško da postoji neko mesto u Dartmuru gde se ne pojavljuju ta zelena vragolasta stvorenja. Po njima su dobila ime mnoga mesta koja se ističu u nekom predelu, kao Gaj Piksija (Pixie's Holt), Pećina Piksija (Pixie's Cave), Loža Piksiją (Pixie's Parlour), Stena Pugija (reč Pugi — na engleskom Puggie — izvedena je od iste reči kao i vilenjak Pak — na engleskom Puck). Oni igraju u senama kamenova stanaca ili pocupkuju na obalama uzburkanih potoka. Njihovi se praporci mogu čuti iz središta mnogih stena u vresištima.

> Ako od vazduha si, siva izmaglica nek obavije te,
> Ako od zemlje si, namrgođenost moja nek zadrži te,
> Ako Piksi prsten* tvoj potopi hudi,
> Ako Niksi za vrelom tvojim žudi.
>
> VOLTER SKOT

Vragolasti piksi uživaju u tome da noću kradu konje i dartmurske ponije i da na njima sumanuto jašu preko vresišta, zaplićući i mrseći njihove grive dok ih gone. Čak ni u kući od njih nema mira, jer vole da bacaju lonce i činije za redušama.

Iako se prepuštaju obesnim vragolijama, Piksi mogu biti i vrlo vredni i noću često vršu žito da bi za uzvrat dobili hleb i sir. Jedan zahvalni farmer, videvši da je Piksi koji je vr'o njegovo žito obučen u dronjke, naloži svojoj ženi da napravi jedno majušno odelo. Ono bi ostavljeno tako da ga je Piksi mogao naći kada započne svoj noćni posao. Piksi, ugledavši to sasvim novo ruho, oduševljeno ga obuče, zaboravi na vršidbu i uskliknu

> Novi kaput, novi prsnik,
> Nove pantalone!
> Blago meni, blago tebi,
> Rada više nema meni!

Radio odista nije, ostavljajući farmera da žali zbog svog dobročinstva.

* Vilinski prsten

Kada je neko naveden na pogrešan put od strane vilinskih stvorenja, bilo uz pomoć svetla ili tame, promenom istaknutih obeležja ili oblika predela danju, kaže se da ga je

VODIO PIKSI.

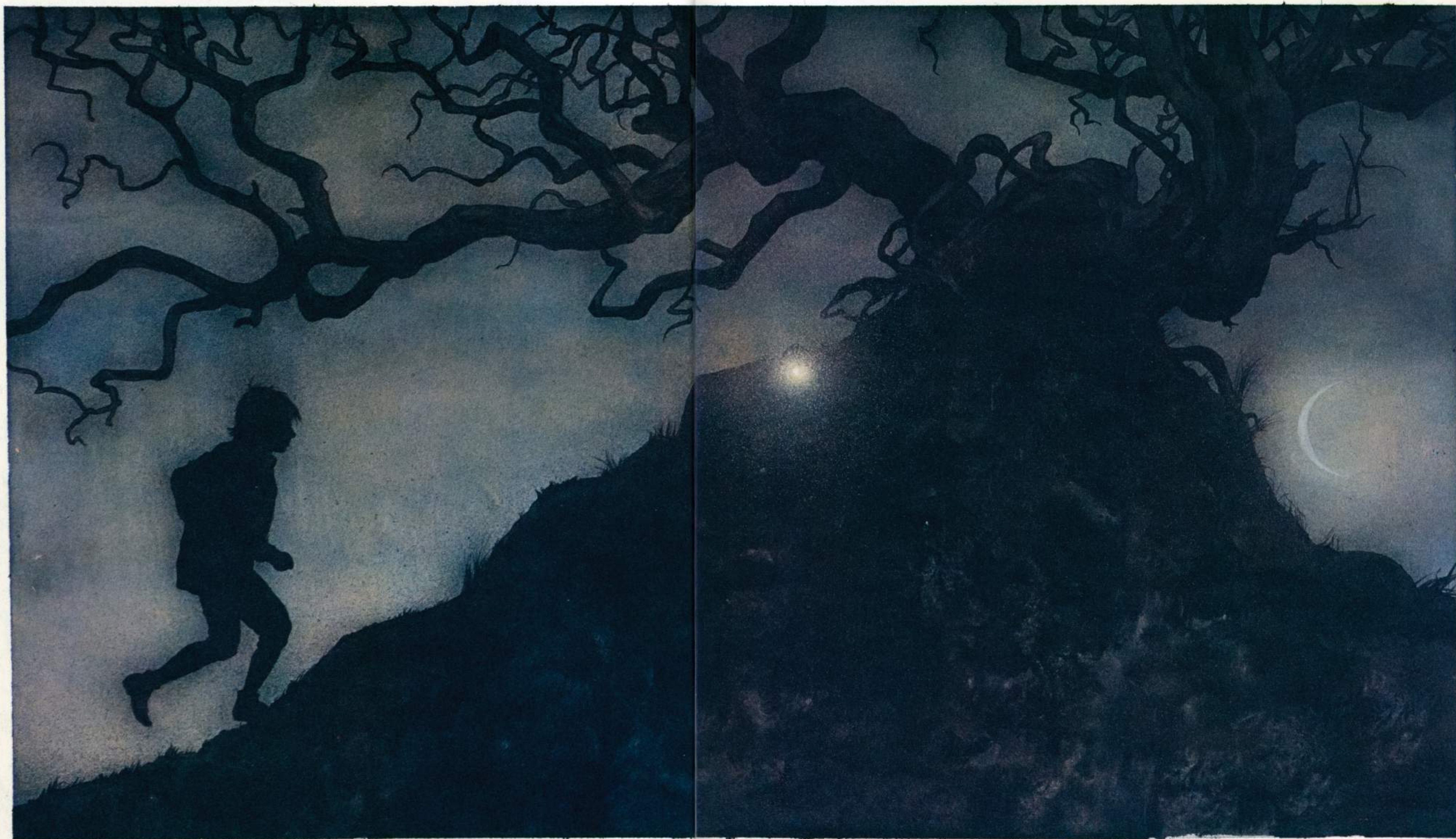
U Irskoj, ovo 'zavođenje' pripisuje se nekom vilinskom busenu trave ili ledini na stranputici, koja, kada se na nju stane, baca čini. Uobičajeni doživljaj pod njihovim delovanjem je da, kada pokušavamo da pređemo preko nekog ograđenog polja, otkrivamo da je prelaz preko ograde, na izlazu, koji se jasno mogao videti pri ulasku, odjedared iščezao: i koliko god predano pretraživali okolnu živicu nećemo ga otkriti. U drugim slučajevima, šetač može iznenada da zatekne sebe usmerenog u sasvim drugačijem smeru od onog kojim se uputio, i kao da nema vajde, koliko god naknadno podešavao svoje kretanje. Ove čini mogu se sprečiti uobičajenim načinom, naime, ako se kaput prevrne naopačke i tako nosi.

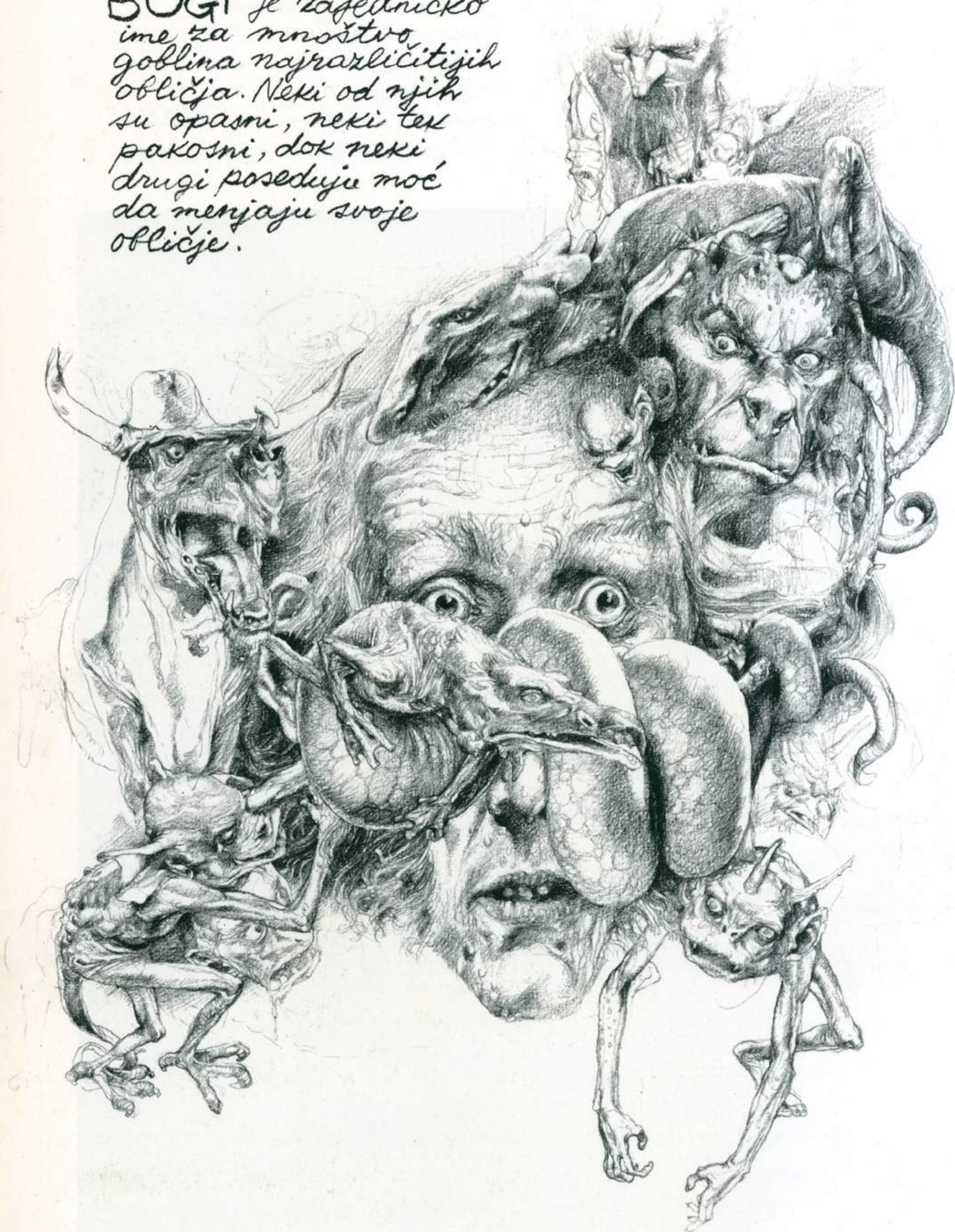
ZALUTALI BUSEN

Ko god nagazi na jedan poseban busen trave, neće biti u stanju da stigne tamo gde se uputio, čak i ako se nalazi na nekom njemu dobro poznatom mestu.

SVETLOST LUTALICA

U nekim zabačenijim oblastima ponekad se može uočiti neka neobična svetlost koja podseća na plamen kako treperi u daljini. Obično poznata kao ignis fatuns, na Britanskim ostrvima ona se takođe naziva i svetlost lutalica (Will O' the Wisp). Iako postoje brojne teorije o prirodi ove pojave, još nije nađeno neko u potpunosti zadovoljavajuće objašnjenje.

BOGI je zajedničko
ime za mnoštvo
goblina najrazličitijih
obličja. Neki od njih
su opasni, neki tek
pakosni, dok neki
drugi poseduju moć
da menjaju svoje
obličje.

FUKA

Fuka je irski goblin koji se javlja u bezbroj nakaradnih, na životinje nalik obličja. Ponekad se javlja u obličju psa ili konja, pa čak i bika, ali obično je crn kao gar, sa usplamtelim očima. Fuka se pojavljuje pred neobazrivim putnikom u obličju naizgled blagonaklonog, čupavog, pupavog ponija, prosto se nudeći da ga pojaše; ali kada putnik jednom usedne na njega, biće ponet raspomamljenim i zastrašujućim galopom preko najraskvašenijeg i najtrnovitijeg terena, da bi na kraju bio glavačke zbačen u kaljugu ili ćušnut u neki jarak. Dok se u galopu udaljava, Fuka se zadovoljno kikoće.

PAK

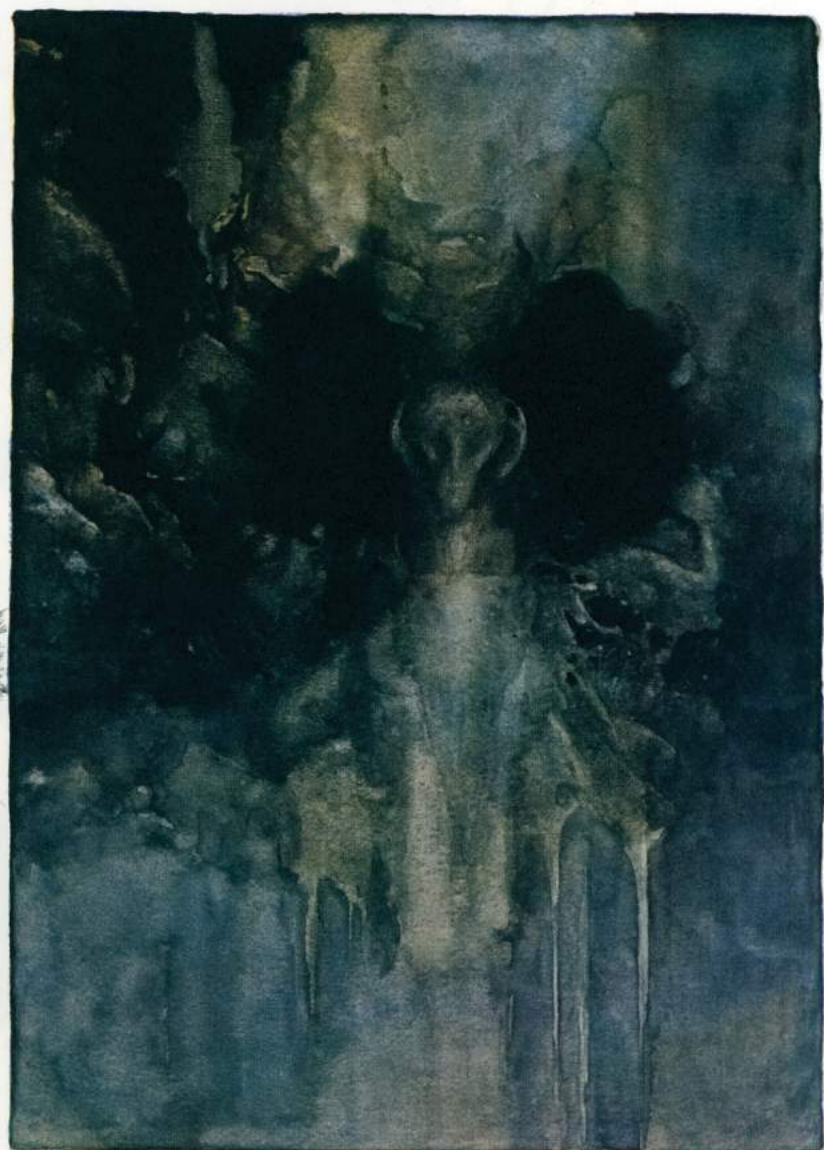
je, zahvaljujući Šekspiru, najčuveniji od zlobnih Hobgoblina koji menjaju obličje.
U bliskom je srodstvu sa velškim (Pwca) i irskim (Phooka) Fukom.

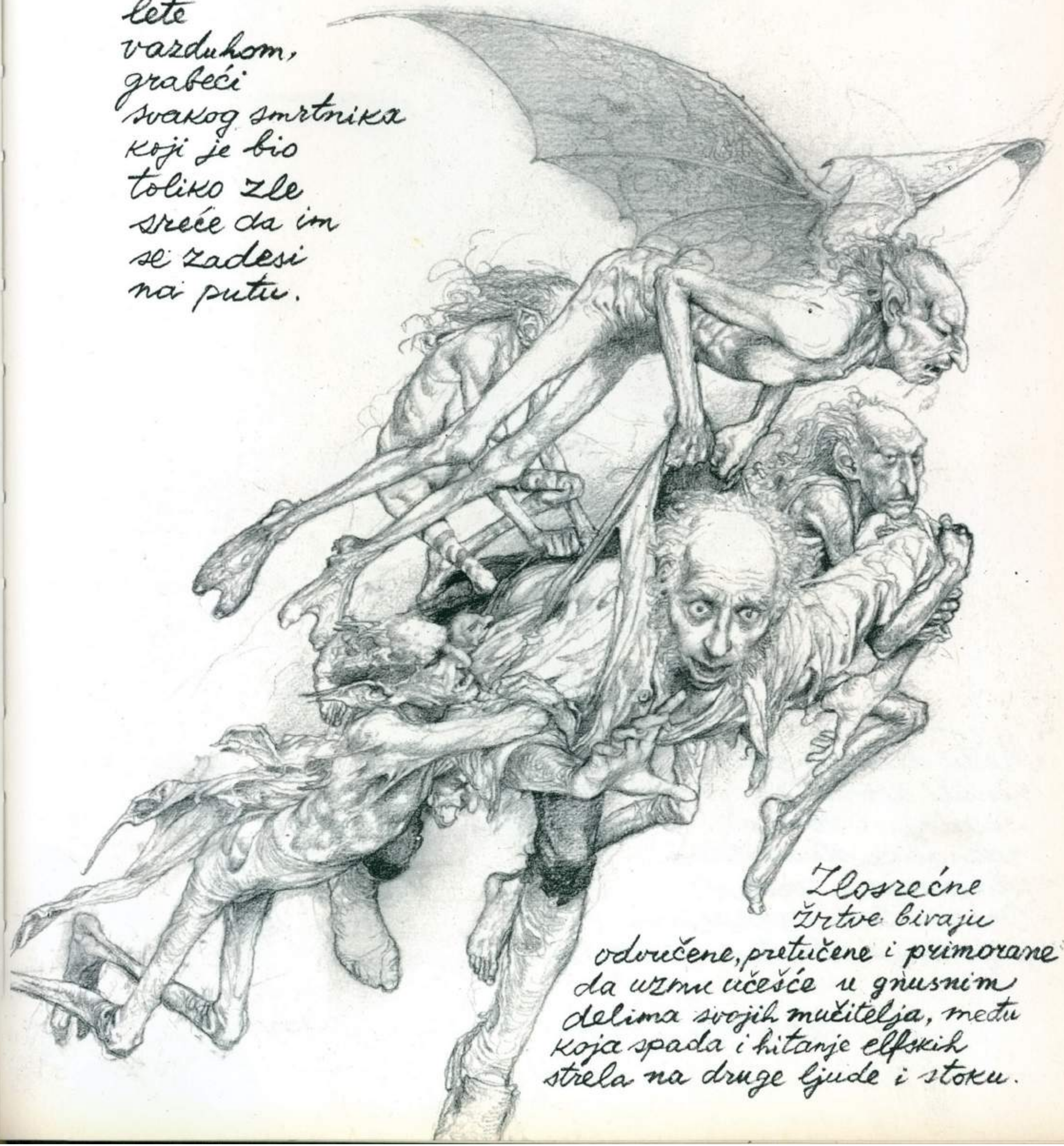
Na
Šetlandskim
ostrvima žive
TROUI.
Slični su
skandinavskim
Trolovima i, poput
njih, zaziru od
dnevne svetlosti.
Često su viđani
kako izvode
neobičnu igru,
pri kojoj se
nahere postrance,
zvanu „Petlići".

DVORJANI ANSILI DVORA

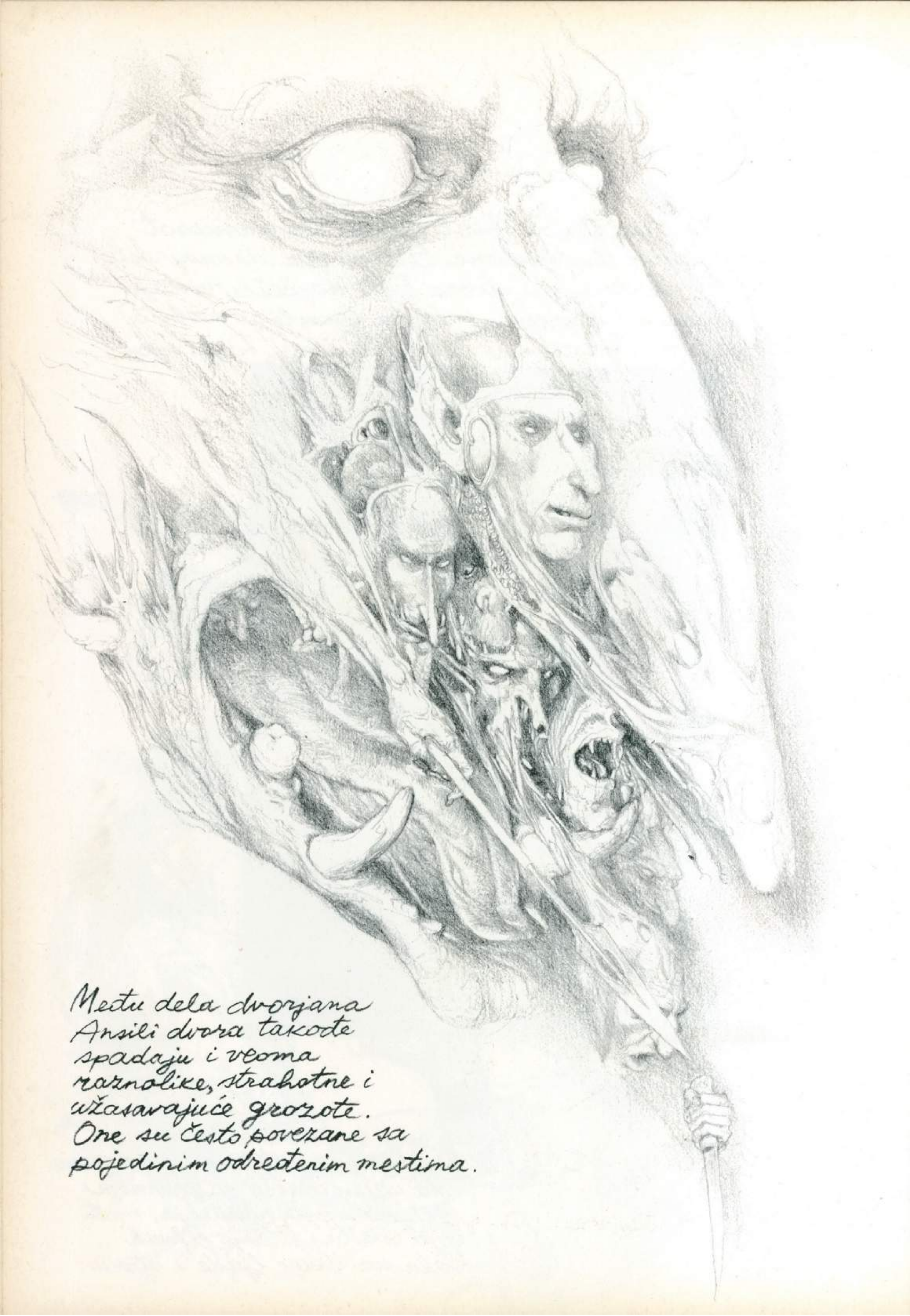

Dvorjani škotskog Ansili dvora su, nasuprot dobrostivijim dvorjanima Sili dvora, do krajnosti zli. Dok se dvorjani dvora Sili najčešće viđaju oko sumraka, dvorjani dvora Ansili, a osobito oni njegovi pripadnici poznati kao „Roj", noću lete vazduhom, grabeći svakog smrtnika koji je bio toliko zle sreće da im se zadesi na putu.

Zlosrećne žrtve bivaju odvučene, pretučene i primorane da uzmu učešće u gnusnim delima svojih mučitelja, među koja spada i hitanje elfskih strela na druge ljude i stoku.

Medu dela dvorjana
Ansili dvora takode
spadaju i veoma
raznolike, strahotne i
užasavajuće grozote.
One su često povezane sa
pojedinim odredenim mestima.

FAHAN

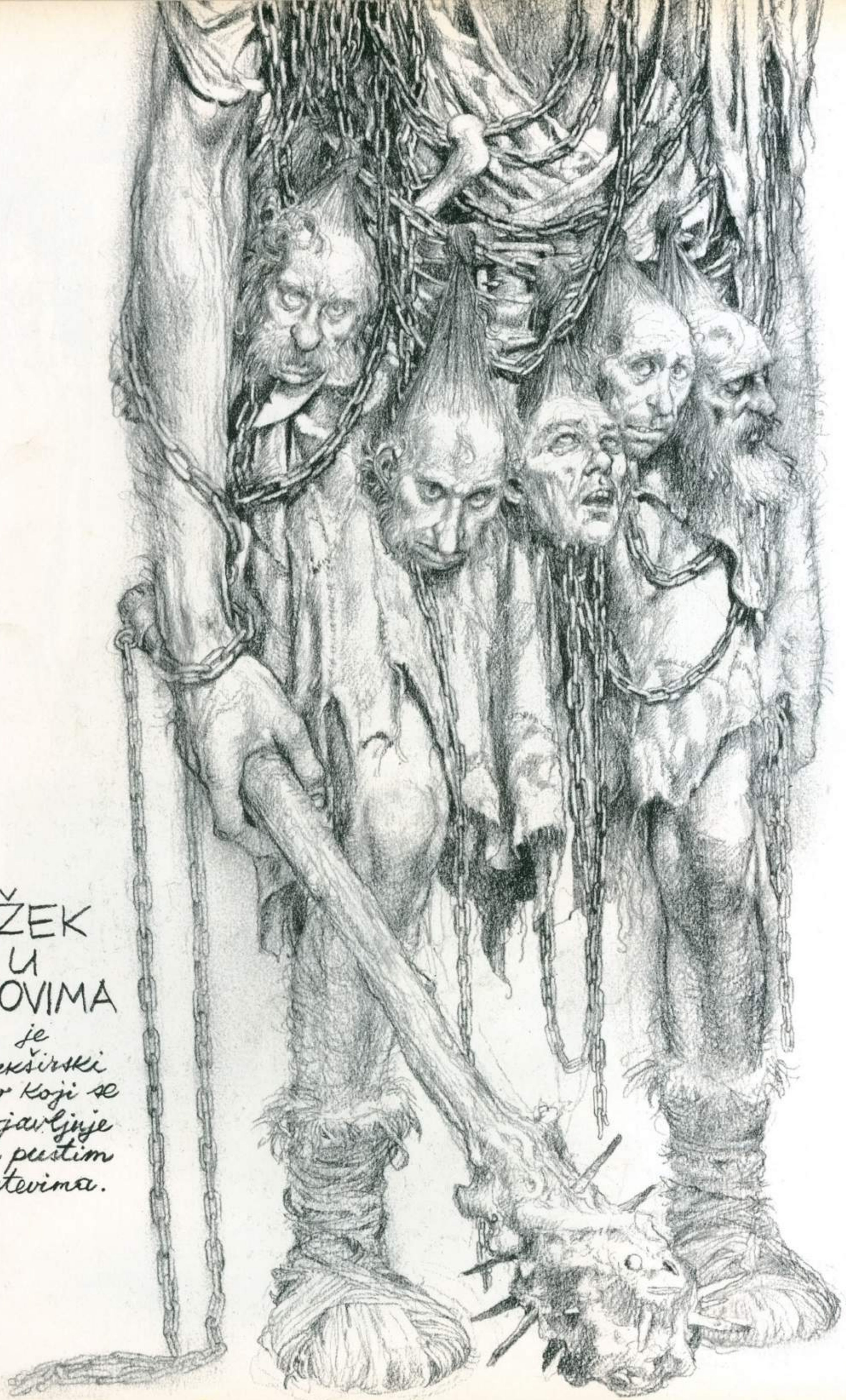
sa zapadnih visija Škotske

Mnoge FURIJE
što nastanjuju Britanska ostrva,
a koje izgleda da otelovljuju zimu,
verovatno predstavljaju preostatke
najstarijih ženskih božanstava.

Neke se preobraćaju, kao zima u
proleće, od gnusobno ružnih starica
u predivne device, a druge,
kao što je CRNA ANIS,
su ljudožderi.

BOGLI
su, uopšte uzev,
po prirodi
zli Goblini, ali
oni češće
čine nažao
lažovima i
ubicama

DŽEK U OKOVIMA

je jorkširski div koji se pojavljuje na pustim putevima.

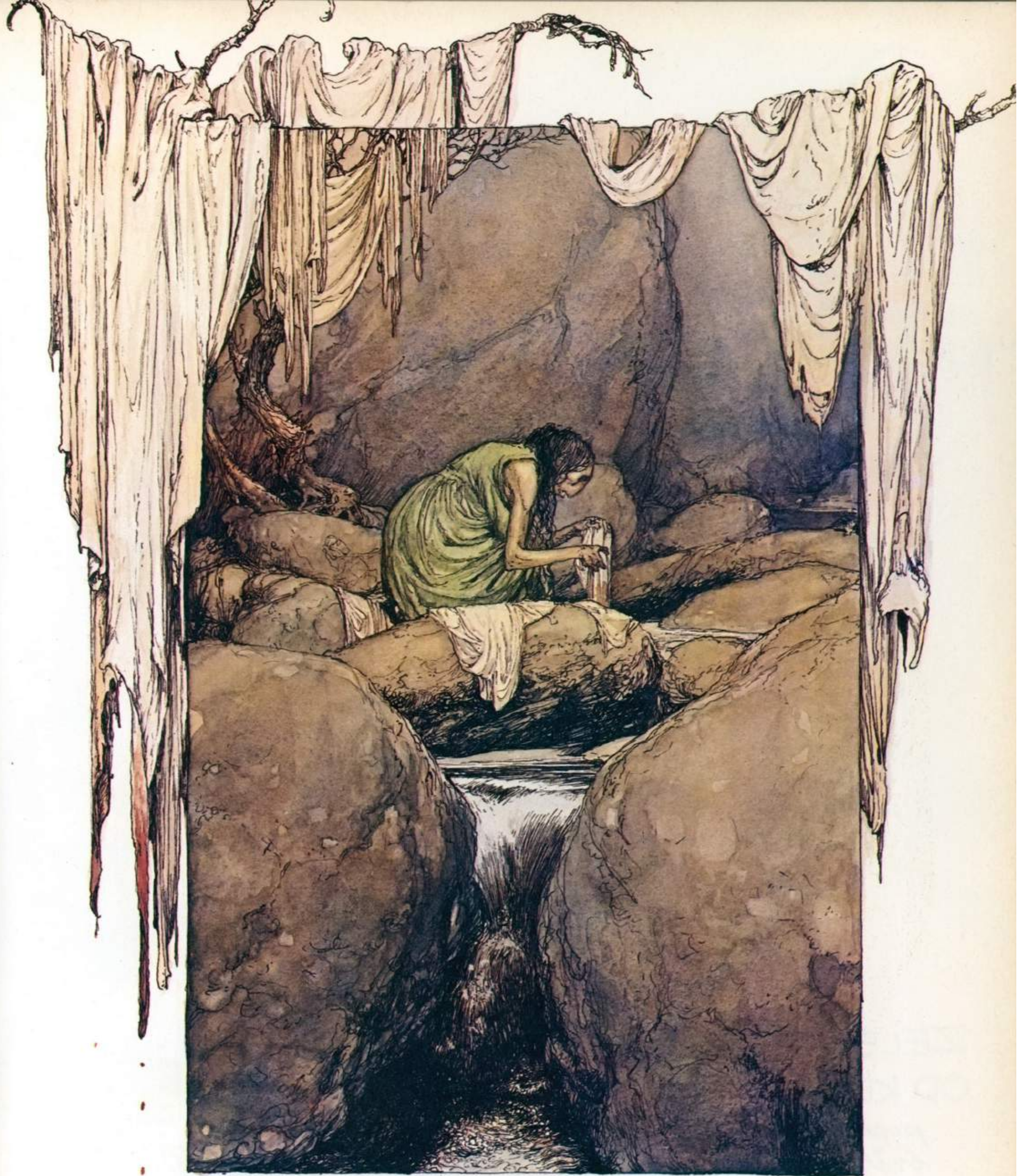
Uprkos svom zastrašujućem izgledu, DŽIMI ČETVRTASTO STOPALO prilično je bezopasan

CRVENOKAPI

je jedan od najopakijih starih Pograničnih goblina. Nastanjuje stare razrušene kule i zamkove, naročito one čuvene po zlu. On uvek iznova boji svoju crvenu kapu ljudskom krvlju

BEN-NIJA, ili Pralja, je vrsta Banšija koja se pojavljuje na pustim potocima Škotske i Irske, peruci krvlju umrljanu odeću onih koji samo što nisu umrli.
Priča se da su ti duhovi duše žena koje su umrle pri porođaju i da su osuđene da obavljaju svoj posao do dana kada će normalno umreti.

ZELENA GOSPA OD KERFILIJA

poprima obličje bršljana kada se šeta kroz ruševine zamkova koje posećuje.

GVILION

Velške planinske vile koje imaju onespokojavajuću naviku da sede među stenama sa obeju strana planinske staze i bezglasno posmatraju putnike koji prolaze.

LENEN-ŠI
Na ostrvu Man,
to je vampir koji siše
krv, a u Irskoj, muza
pesnika. Onima koje ona
nadahnjuje život je ispunjen
slavom, ali je kratak.

KELPI

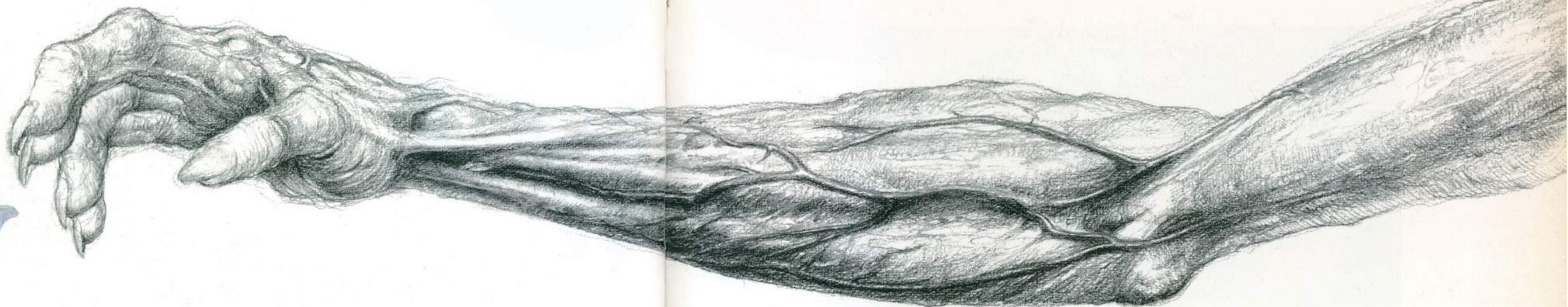
je vodeno vilinsko stvorenje iz Škotske. Mada se ponekad pojavljuje u obličju kosmatog čoveka, češće se viđa u obličju mladog konja. Kelpi se pojavljuje na rekama i potocima, i, pošto dopusti smrtniku koji ništa ne sluti da ga uzjaše, jurnuće u vodu da bi ga ukvasio.

Eh-uškija, ili Ag-iski, kako je poznat u Irskoj, nastanjuje mora i jezera i daleko je opasniji. Pošto odnese svoje žrtve u vodu, rastrgnuće ih na komade i prožderati ih, ostavljajući samo džigericu.

Ako se Ag-iski jaše na kopnu, sasvim je bezopasan, ali i najslabašniji miris morske vode ili njeno letimično ukazivanje na vidiku neizbežno će izazvati smrt jahača…

NAKELAVI

je svakako najstrašnije od škotskih morskih vilinskih stvorenja. Čudovišni konj sa nogama koje su delimično peraja, ogromnom čeljusti i jednim zažarenim okom i, na leđima nasađenim, strukom pripojenim, groznim trupom, s rukama koje skoro dosežu do zemlje, sa krupnom glavom koja se ljulja sa jedne strane na drugu, kao da je vrat suviše slab da je drži uspravno.

Još stravičniji je, međutim, izgled tela ovog stvorenja, jer ono nema kože. Crna krv teče kroz žute vene, bele tetive i snažni crveni mišići potpuno su izloženi pogledu.

Nakelavi ne podnosi svežu tekuću vodu i oni koje on progoni treba samo da pređu preko nje da bi umakli.

VODENI SKAKAČ

vreba velške ribare.

VODENE VILE

Voda je oduvek bila
značajna u
vilinskom predanju.
Njena višesmislena
priroda, kao elementa
koji obezbeđuje hranu,
krepi letinu i uzima
živote, čini božanstva
koja se s njom dovode
u vezu posebno moćnim.
Poput reka i jezeraca
u kojima se nastanjuju,
Glaistige, Undine,
Niksi, Lorelaji,
Rusalke, Najade i
drugi združuju u sebi
osobine lepote i
podmuklosti.

Bića
koja borave
u rekama
i potocima
ili u
njihovoj
blizini,
obično su
manje opasna
negoli
njihovi
dvojnici
u morima
i jezerima.

ŠELIKOUT

– škotski bogi koji se pojavljuje u svežim vodotocima i okićen je školjkama koje kloparaju kad se on pokrene. Uživa u tome da zbija šale sa putnicima, nasamaruje ih i navodi na pogrešan put.

URISK je usamljeno vilinsko stvorenje iz Škotske, koje posećuje zabačena jezerca. Često traži društvo ljudi, ali njegov neobičan izgled užasava one kojima se približi.

GLAISTIG je vodena vila i jednim je delom zavodljiva žena, a jednim delom koza. Pokušava da prikrije svoja kozja obeležja ispod duge lepršave zelene haljine. Glaistig namamljuje ljude da igraju s njom, pre no što se, poput vampira, ne nahrani njihovom krvlju. Narav joj je izrazito vilinska-izopačena-jer ona takođe može da bude i dobroćudna i da nežno neguje decu ili stare ljude. Ponekad će i seljacima pričuvati stoku.

PEG PAULER

ZELENOZUBA DŽENI

Ima mnogo vodenih duhova čije je jedino uživanje u tom da dave i proždiru decu. Većinu njih verovatno su izmislile majke da bi držale decu podalje od neobezbeđenih rečnih obala. U reci Tiz postoji jedna od njih koju zovu Peg Pauler, a u Jorkširskoj reci obitava Zelenozuba Dženi. Obe su zelene furije s dugom opuštenom kosom i oštrim zubima i potapaju svoje žrtve u vodene grobove.

ASRAI su
sićušne i slabašne
vile koje se istope
u baricu vode
kada ih uhvate
ili kada su
izložene sunčevoj svetlosti.

SELKI

More oko Orknijskih i Šetlandskih ostrva pruža utočište stidljivim Selkima ili Vilama-Fokama (u Irskoj poznatim kao Roane).
Ženska Selki u stanju je da odbaci svoju kožu foke i da izađe na obalu kao prelepa devica. Ako se neki smrtnik dokopa te kože, Selki se može primorati da postane savršena, premda setna, supruga. Međutim, ako ikada pronađe svoju kožu, ona se odmah vraća u more, ostavljajući supruga da mre od čežnje. Muški Selki podižu oluje i prevrću brodove da bi se osvetili za bespoštedni pokolj foka.

LUTI I SIRENA

U stara vremena ribari Kornvola običavali su da pretražuju morske alge na obali radi vrednih predmeta nanesenih na obalu s mnogih olupina koje su platile danak toj surovoj stenovitoj obali. Jednog dana, Luti iz Karija, mesta koji se nalazi u blizini gmizavčeve kote, pronađe divnu sirenu nasukanu u jednoj od mnogih lokvi koje su se zadržale u steni posle oseke.

Sirena je bila prekrasna i lako je ubedila Luta da je odnese do mora koje se povlačilo. Priljubivši se uz njega, ona ponudi da mu ispuni tri želje da ga nagradi za njegovu susretljivost, a Luti, koji beše valjan čovek, kao prvo odabra da stekne moć da razbija čini, kao drugo, da stekne moć da nagna veštičje pajtaše da ljudima čine dobro i, kao treće, da te dve moći naslede i njegovi potomci.

Sirena mu rado ispuni sve tri želje, i, zbog toga što je mudro i nesebično birao, pridodade još dva dara — prvo, da niko od njegove porodice nikada ne oskudeva, i drugo, pokaza mu način kako da je dozove kada mu ustreba, korišćenjem njenog magičnog češlja. On joj dostojanstveno zahvali i, još uvek je noseći bez napora, lagano koračaše prema moru.

Elem, Luti beše lep i snažan čovek i sirena požele da ga češće viđa. Zaista je bila prekrasno stvorenje, svilaste, svetle kose, koja imađaše neki srebrnasti preliv, krupnih zelenih očiju i milozvučnog, jasnog, grlenog glasa. Kada najzad stigoše do ivice mora, ona ga poče moliti da malo dublje zagazi u vodu, držeći mu se čvrsto oko vrata dok je spuštao. Glas joj je bio tako mio, a pokreti njenog malog tela i njegovim rukama tako ljupki da Luti zakorači u more; bio bi zauvek izgubljen, da njegov pas, koji beše ostao na obali, ne zalaja raspomamljeno i ne podseti ga na njegovu voljenu suprugu i decu. Ali sirena se sad još strastvenije priljubi uz njega i odvukla bi ga u sinje more da Luti najzad ne isuka svoj nož i ne zapreti joj njime.

Nož je bio od gvožđa, metala mrskog stanovinicima mora, i ona jurnu u more, klikćući dok je odlazila:

> Zbogom, zbogom!
> I dobro mi ostaj, ljubavi moja!
> Devet dugih godina čekaću te ja
> I bićeš u srcj mom, ljubavi moja
> A onda ću ti opet doći!

Sve Lutove želje se ispuniše i njegova porodica i naslednici postadoše čuveni vidari. Ali se takođe obistinilo i sirenino obećanje; jer, devet godina od dana kada je Luti odbacio, ona se vrati. Lovio je ribu sa jednim od sinova, a ona se visoko izdiže iz vode, koja beše zelena poput njenih bistrih očiju, nakloni svoju dražesnu glavu i mahnu mu. Luti se okrete svome sinu i reče mu: 'Kucnuo je čas. Moram platiti svoj dug.' Ali, nije izgledao ni najmanje nesrećan dok je uranjao u zelene dubine, sa svojom draganom srebrnastog glasa.

Priča se takođe da je od tada, svakih devet godina, po jedan Luti iz Karija nestajao u moru. Ali, da li su i oni odlazili radosno kao prvi Luti, ne zna se.

MEROUI

Irske stanovnike mora nazivaju Merouima, a mogu se raspoznati od drugih vilinskih stvorenja koja nastanjuju more po tome što nose crvene kape sa perajima, da bi se lakše potisnuli naniže do svojih prebivališta u dubinama. Ako bi im kape bile ukradene, ne bi se više mogli vratiti svojim prebivalištima u vodi. Ženski Meroui veoma su lepe i, poput ostalih sirena, pojavljuju se pre oluja, kao predznak, ali su nežne naravi i često se zaljubljuju u ribare – smrtnike. To se delimično može objasniti strahovitom ružnoćom muških Meroua. Uprkos svom zastrašujućem izgledu, oni, isto tako, poseduju i osobine kojima to nadoknađuju, pošto su najčešće prijazni i dobrodušni. I muški i ženski Meroui ponekad izlaze na obalu u obličju malih bezrogih goveda.

BRAUNI

ili Smeđoputi, se na raznim mestima različito naziva, to jest Buka u Velsu, Bodah u škotskim Visijama, Fenodere na ostrvu Man; on poseduje nekoliko osobina po kojima ga je lako prepoznati. Po pravilu, to je dlakom obrasli čovečuljak, naboran i mrka izgleda, visok oko šezdesetak santimetara, nag ili odeven u dronjavu smeđu odeću. Dok Brauni iz Visija nemaju prstiju ni na rukama ni na nogama, Brauni iz Nizija nemaju noseve.

Brauni obično 'usvaja' neku kuću, o kojoj potom vodi računa. On ima veoma razvijen osećaj odgovornosti i izići će noću da bi pripazio životinje na farmi, žnjeo, vrhao, kosio, prenosio poruke i, uopšte, učinio sebe neophodnim. Rado će obaviti nezavršene poslove služinčadi, mada će ih, oseti li da oni to zaslužuju, takođe i kinjiti zbog njihove lenjosti. U Škotskoj, Brauni pomažu pri pravljenju piva.

Za sav svoj trud, međutim, Brauni ne očekuju ništa više do činiju pavlake ili najboljeg mleka i kolač premazan medom. U stvari, ako mu se ponudi bilo šta više, on će se uvrediti i otići, što je često slučaj kada mu neki dobrodušni domaćin ostavi na dar lepo ruho:

Šta je ovo, Konopljano, Konopljano!
Kročit' nogom, niti stupit, nikad više neću tamo.

Začudo, međutim, postoji bar jedan slučaj, o kome postoji svedočanstvo, o tome kako se Brauni uvredio jer je ocenio da je kvalitet odeće koja mu je ostavljena nezadovoljavajući...

Crkni, pukni, uta-ta!
Mleti noću, niti krčit, neću ja,
Da mi dade haljine lanene,
Služio bih tebi mnoge godine,
Tvrdičluka dosta bi i baksuzluk nek te prati,
Dok ne odem podaleko, neću stati.

Naravno da je ponašanje Braunija, kao i svih vilinskih stvorenja, nepredvidljivo, i da se dakako mora voditi računa da se oni ne uvrede, jer, kao što je već pomenuto, uslužni Brauni se veoma lako preobraća u neugodnog Bogarta. Jedan Brauni, čije je košenje bilo kritikovano, osvetio se na taj način što je čitavu letinu bacio niz jednu strmu hrid.

BUKA

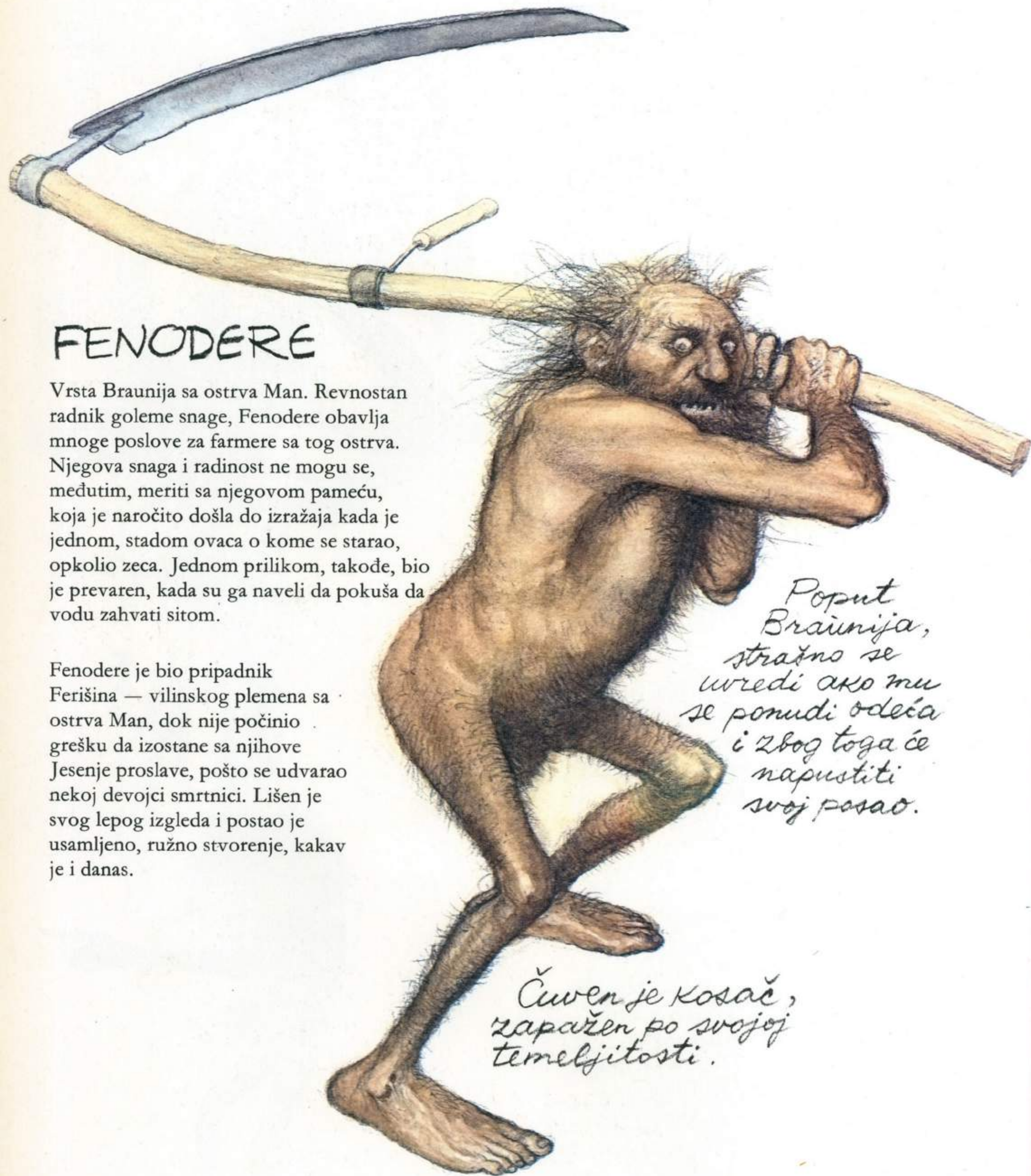
je velška varijanta Braunija. On će drage volje bućkati buter ako su kuhinja i ognjište dobro počišćeni, a činija pavlake postavljena uz naloženu vatru. Ako se prema njemu loše ili uvredljivo postupa, Buka će se rasrditi i prestaće da radi. Lupaće o zid, bacaće stvari, pa čak i ljude, kroz vazduh, štipaće one koji spavaju, uništavaće odeću, glasno će odavati tajne, urlikaće i tući one koji su ga ozlojedili. Domaćin treba da se zaštiti gvožđem, svetom vodicom ili krstovima načinjenim od planinskog jasena. Onda treba pozvati nekog vrača da odagna Buku.

Buka ne podnosi trezvenjake i ljude sa dugim nosevima. Jedan velški Brauni kinjio je nekog baptističkog propovednika koji je bio veoma protivan alkoholu, izmakavši mu stolicu za vreme propovedi, usled čega je nesrećnik ljosnuo pravo na lice, čangrljajući verigama na ognjištu, dražeći pse da laju, plašeći momke sa farme i služavke i preuzimajući obličje propovednika, na njegovo ogromno užasavanje. Propovednik konačno otperja sa Bukom, jašući kao saputnik na njegovom konju i cereći se od uha do uha.

Nekog Buku, na jednoj Monmatširskoj farmi, prevarila je služavka, ostavivši mu ustajalu mokraću u zdeli umesto pavlake. On nasrnu na nju, a potom ode da radi na drugoj farmi, gde jedna ljubopitljiva devojka htede da sazna njegovo ime, ali on odbi da joj kaže. Jedne večeri, svi ljudi behu izašli, a devojka, pretvarajući se kao da će i ona izaći, prikrade se do podnožja stepeništa i ču ga kako peva: 'Ala bi se smejala, da zna da je Gvarvin-a-trot moje ime.' Ona na to povika da zna njegovo ime, to on pređe na jednu obližnju farmu, gde se sprijatelji sa slugom Mouzizom. Potom Mouziza ubiše na Bosvortskom polju, a Gvarvin-a-trot se izmetnu u zloću i najzad postade toliko neugodan da pozvaše nekog vrača da ga 'smiri'. Ovaj natera Buku da promoli svoj dugi nos iz rupe gde se skrivao i probode ga šilom; vihor onda odnese Buku u Crveno more.

FENODERE

Vrsta Braunija sa ostrva Man. Revnostan radnik goleme snage, Fenodere obavlja mnoge poslove za farmere sa tog ostrva. Njegova snaga i radinost ne mogu se, međutim, meriti sa njegovom pameću, koja je naročito došla do izražaja kada je jednom, stadom ovaca o kome se starao, opkolio zeca. Jednom prilikom, takođe, bio je prevaren, kada su ga naveli da pokuša da vodu zahvati sitom.

Fenodere je bio pripadnik Ferišina — vilinskog plemena sa ostrva Man, dok nije počinio grešku da izostane sa njihove Jesenje proslave, pošto se udvarao nekoj devojci smrtnici. Lišen je svog lepog izgleda i postao je usamljeno, ružno stvorenje, kakav je i danas.

KILMULIS

je posebno ružan
Brauni,
koji se pojavljuje u
mlinovima.
Osobenost mu je ogroman
nos i to što nema usta.
Pri jelu, on verovatno
protura hranu kroz nos.
Mada Kilmulis vredno
radi za mlinare, ipak
uživa u tome da izvodi
smicalice i stoga može
više da smeta nego što
pomaže.

MLIN FINKASL

Među najčuvenije Braunije u Škotskoj spada Meg ili Megi Mulah. Meg je imala sina, Brauni-Kloda, koji je, međutim, bio Dobi, prilično tupoglava vrsta Braunija. Jedna priča govori o nekom mlinu Finkaslu, za koji se govorilo da ga posećuju duhovi, tako da se niko nije usuđivao da tamo nogom kroči pošto padne mrak. Jedne noći, međutim, nekoj devojci koja je mesila kolač za svoju svadbu, ponestade brašna. Pošto nije uspela nikog da nađe ko bi bio voljan da ode u mlin, morala je da pođe sama. Založila je veliku vatru, stavila na nju lonac vode da vri i počela da melje raž. Tačno u ponoć, u mlin uđe neki ružan, mali, smeđi čovek i pođe ka njoj, a kada ga ona upita ko je, odgovori tako što je upita ko je ona. Ona odgovori: 'Ja lično.' Brauni joj se primače, pogledajući je ispod oka na takav način da se ona oseti nelagodno; tada, pošto je obuze strah, ona sasu kutlaču ključale vode na njega. Na to on zaurla od besa i još žešće nasrnu na nju. Odbranila se tako što ga je polila preostalom vodom. On uteče kroz vrata, smrtno ošuren, do Megi Mulah, koja ga upita ko ga je tako ozledio — na šta on odgovori: 'Ja lično'.

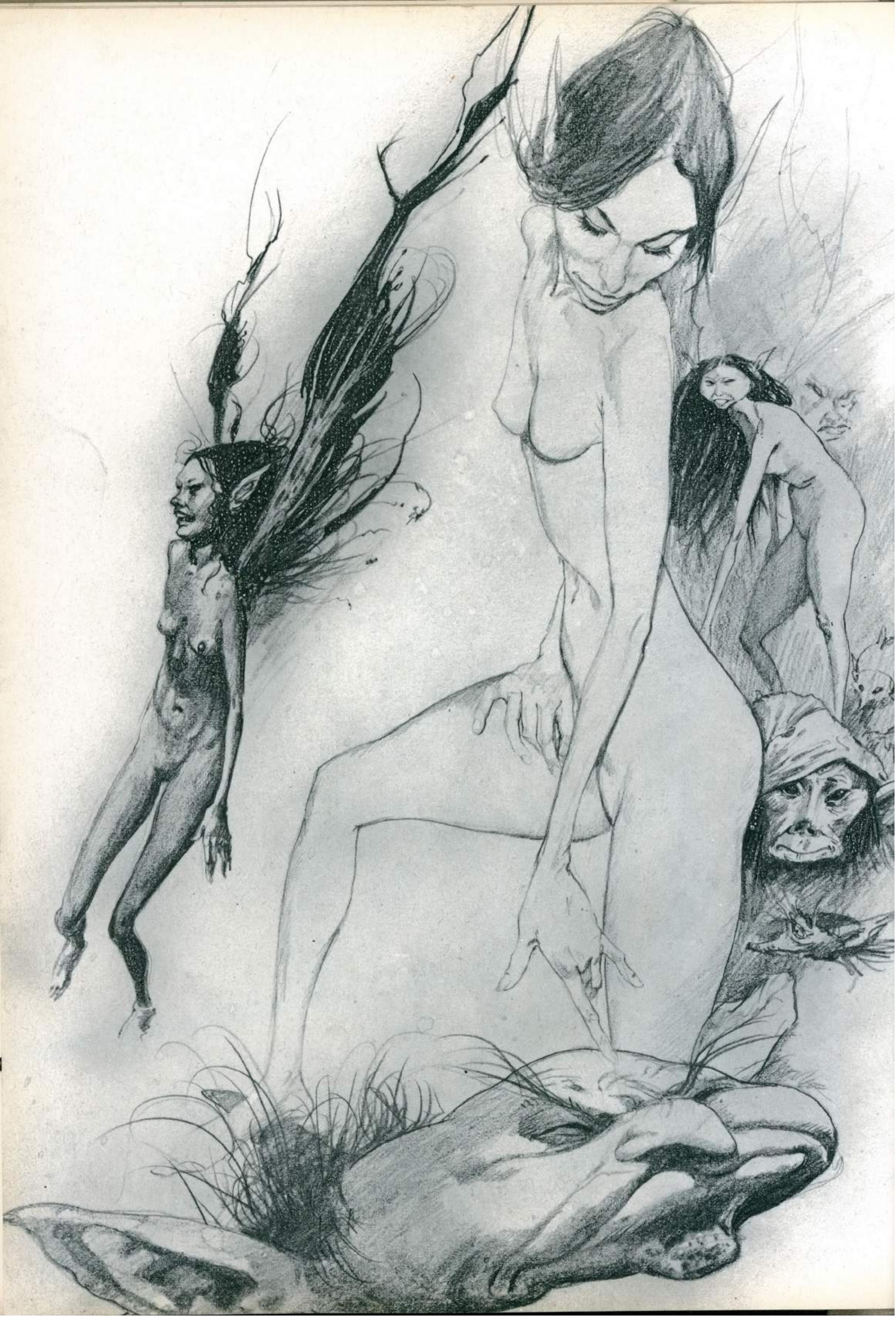
Ali, devojka nije zadugo izbegla Meginom gnevu. Neko vreme posle udaje, nagovoriše je da ispriča neku priču, te ona ispriča kako je prevarila Braunija u mlinu Finkasl. Megi Mulah, međutim, beše napolju i ču svaku reč i namah se osveti, hitnuvši tronožac na mladu nevestu tako snažno da ova ostade na mestu mrtva.

Megi Mulah potom sebi nađe novi dom u blizini jedne farme, čije su joj sluge za njenu pomoć plaćale hlebom i pavlakom. Međutim, radila je tako savesno da vlasnik farme odluči da otpusti sve sluge i da se osloni samo na njen trud. Ona za uzvrat obustavi rad i preobrati se u Bogarta, dodijavajući vlasniku farme toliko da ovaj beše prinuđen da ponovo unajmi sve svoje bivše sluge.

VILINSKA FLORA

Ime NAPRSTAK izvedeno je od naziva „vilinska rukavica",* jer vilinska stvorenja koriste njene cvetiće ponekad kao kape, a ponekad kao rukavice. Ovi cvetovi često se nazivaju i „goblinski naprstak". Nije, može biti, neumesno imati u vidu da Naprstak sadrži digitalin, sredstvo za podsticanje rada srca i izazivača neobuzdane, tmurne razdraženosti kakvu stvaraju i Goblini.

„Oganj kroz njene hitro prođe vene,
U srce joj pohrli ..."

GOBLINOV TRG
Kristina Rozeti

* Latinski naziv ove biljke je digitalis; engleski naziv, *foxglove*, u prevodu 'lisičja rukavica', izgovara se istovetno kao i drugi deo naziva (Little *folks glove*', čije značenje je 'vilinska rukavica'. (Prim. prev.)

ZVONČICA

JAGORČEVINA poseduje jedinstvenu moć – ona čini vidljivim ono što je nevidljivo, a jedenje jagorčevine predstavlja siguran način da se vide vile. Ako neko dodirne vilinsku stenu buketom sačinjenim od tačno određenog broja cvetova jagorčevine, otvara mu se put u vilinsko carstvo i prema vilinskim darovima, ali buket sa pogrešnim brojem cvetova otvara vrata u propast.

ŽABLJU TRAVU

i rudaču vilinska stvorenja koriste da bi jahala na njima. Džon Obri, u XVII veku, tvrdi da magične reči „konj i krstina" čine da stabljike lete.

MAJČINA DUŠICA

Pčele, za koje se smatra da su božji glasnici, naročito vole ovo cveće. „Da bi se videla vilinska stvorenja", mora se zgotoviti varivo u kome ima majčine dušice, „čiji cvetovi moraju biti uzbrani u blizini one strane brega na kojoj se vilinska stvorenja često pojavljuju, i trave sa vilinskog prestola."

Kao i druge cvetove cenjene u Vilinskom carstvu, majčinu dušicu je opasno unositi u kuću.

JAGLIKA

Njeni cvetovi su oduvek predstavljali isprepletenu vezu između sveta smrtnika i Vilinskog carstva i o njima vilinska stvorenja posebno vode brigu. Vilinska stvorenja izuzetno vole i čuvaju jagliku. Ona se odlikuje svojom moći da pronađe skriveno vilinsko blago, a u zapadnom delu Engleske poznata je takođe i kao „Kalverov ključ" (Ključ kojim se otključava put ka blagu).

„Ja sisah gde i pčela svet.
U jagorčevine ležem cvet."

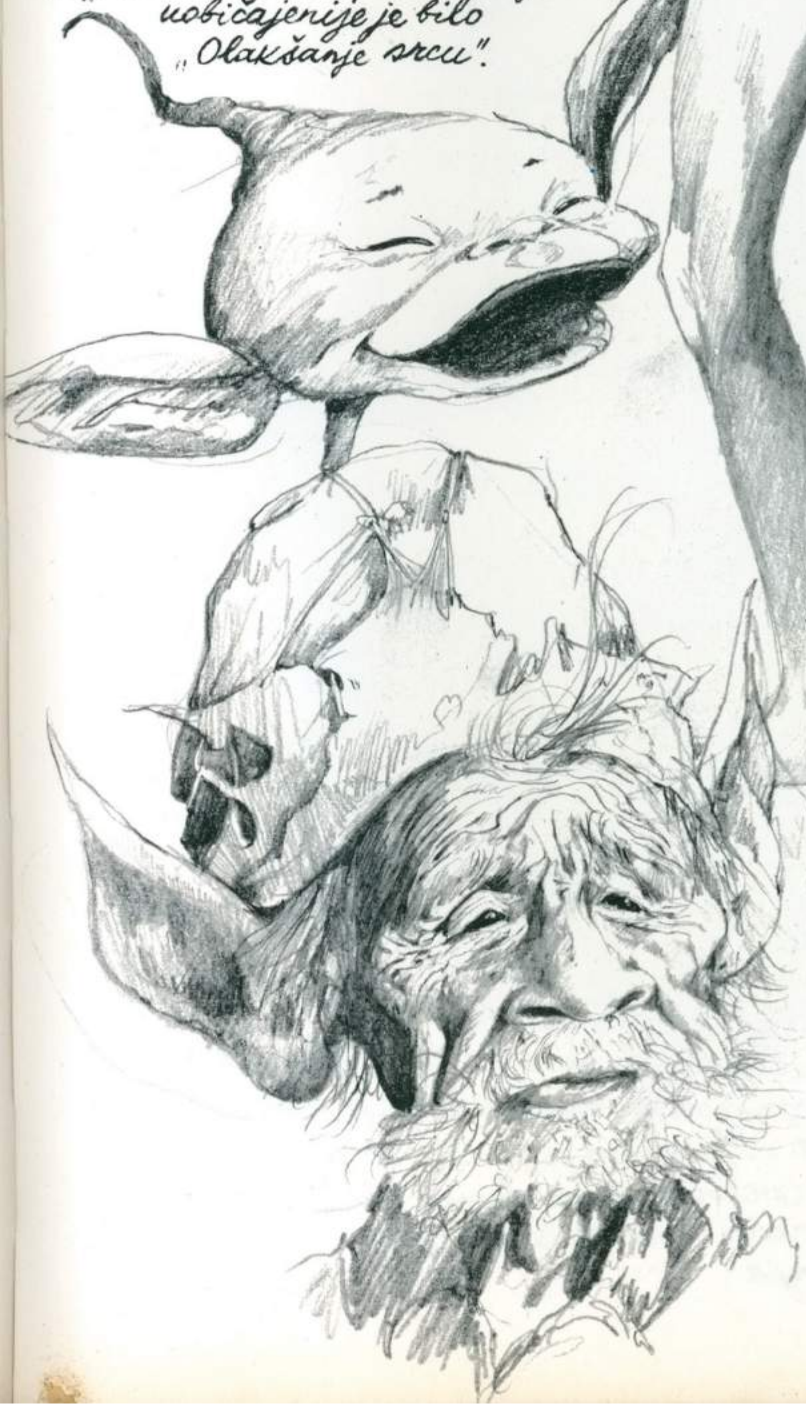
Bura, čin V
Vilijem Šekspir

DAN I NOĆ

je „zapadni cvetak" koji je Oberon koristio kao ljubavni napitak

Dan i noć koji je uspevao u Elizabetanskoj Engleskoj bio je mala Viola tricolor, koju su podjednako voleli obični ljudi i vilinska stvorenja. Imala je mnoga narodna imena, kao što su „Razgali me", „Dikino oko" „Tri lica pod kapuljačom", „Ljubav u dokolici", ali najuobičajenije je bilo „Olakšanje srcu".

Još jedan omiljen cvet koji je prepun opasnosti jeste ZVONČIĆ. Škotsko ime za ovu biljku je „Mrtvačko zvono", jer čuti zvonjavu zvončića isto je što i čuti nečija posmrtna zvona. Zvončić je jedan od najmoćnijih među svim vilinskim cvetovima, a šuma u kojoj raste zvončić je krajnje pogibeljno mesto - mesto čarolija i čini koje su isplela vilinska stvorenja.

DETELINA
sa četiri lista
razbiće vilinske čini.

KANTARION je još delotvorniji protiv čini, jer obezbeđuje zbiljsku zaštitu od vilinskih stvorenja. Kantarion, budući da predstavlja simbol sunca, kao i krasuljak, obično je korišćen pri paganskim Letnjim svetkovinama, i istovremeno je i moćno zaštitno sredstvo i lekovita biljka.

VILINSKO DRVEĆE

Mnoga drveća predstavljaju skrovišta i vila i vilenjaka. Ljudima koji su toliko nerazboriti da kasno noću prođu pored nekog naseljenog drveta ruke će biti izgrebane ili ištipane prstićima vilinskih stvorenja. Posebnu moć poseduju tri gloga, koja rastu blizu jedan drugom, pod oštrim uglom, i treba im obazrivo prilaziti; u stvari, nije to preporučljivo uopšte činiti. Ili, s druge strane, grane gloga mogu se okititi trakama, ili čak krpicama, kao dar kojim se odobrovoljuju vilinska stvorenja.

Ostalo drveće, posebno omiljeno među vilinskim stvorenjima, jesu crni glog, leska, jova, zova i hrast. Duhovi zemlje i neobična stvorenja posećuju to drveće, naročito ako su ona međusobno isprepletena; smatra se da su dva gloga i jedna zova posebno opasna kombinacija. Isto se odnosi i na hrast, jasen i glog. Začudo, međutim, po jedna grančica od svakog od njih, povezane zajedno crvenim koncem, predstavljaju zaštitnu amajliju protiv zlih i neprijateljski raspoloženih duhova.

Uopšte uzev, treba se držati podalje od vilinskog drveća, jer je ono posebno, ljubomorno čuvano. Kao i u svemu što je u vezi sa vilinskim stvorenjima, onome što je korisno treba prilaziti obazrivo.

Po keltskom
predanju, LESKA
je predstavljala spremište znanja. Uz to,
lešnik je u Engleskoj oduvek bio simbol plodnosti.

BELI GLOG

OSKORUŠA se takođe smatra delotvornom protiv zlih duhova:
„Oskoruša, crvena
Tera veštice k'o vihor."

Od drveta oskoruše izrađivane su stupe za mućkanje maslaca, da bi se obezbedilo da vile ili veštice ne „nadgledaju" maslac. Omađijani konji mogu se uvek obuzdati bičem sa držaljom od oskoruše. Smatra se da je najdelotvornija „Leteća oskoruša" – to jest drvo koje raste s korenjem izvan tla (u pukotini neke stene ili u granama nekog drugog drveta)

Oskoruša je kod Druida imala značajnu proročansku primenu. Plamen ovog drveta korišćen je za prizivanje duhova koje je bilo moguće primorati da odgovaraju na pitanja kada se plodovi oskoruše rasprostru na tek odrane kože bikova.

LUNANTIŠI

„Vile rastu u starom hrastu".

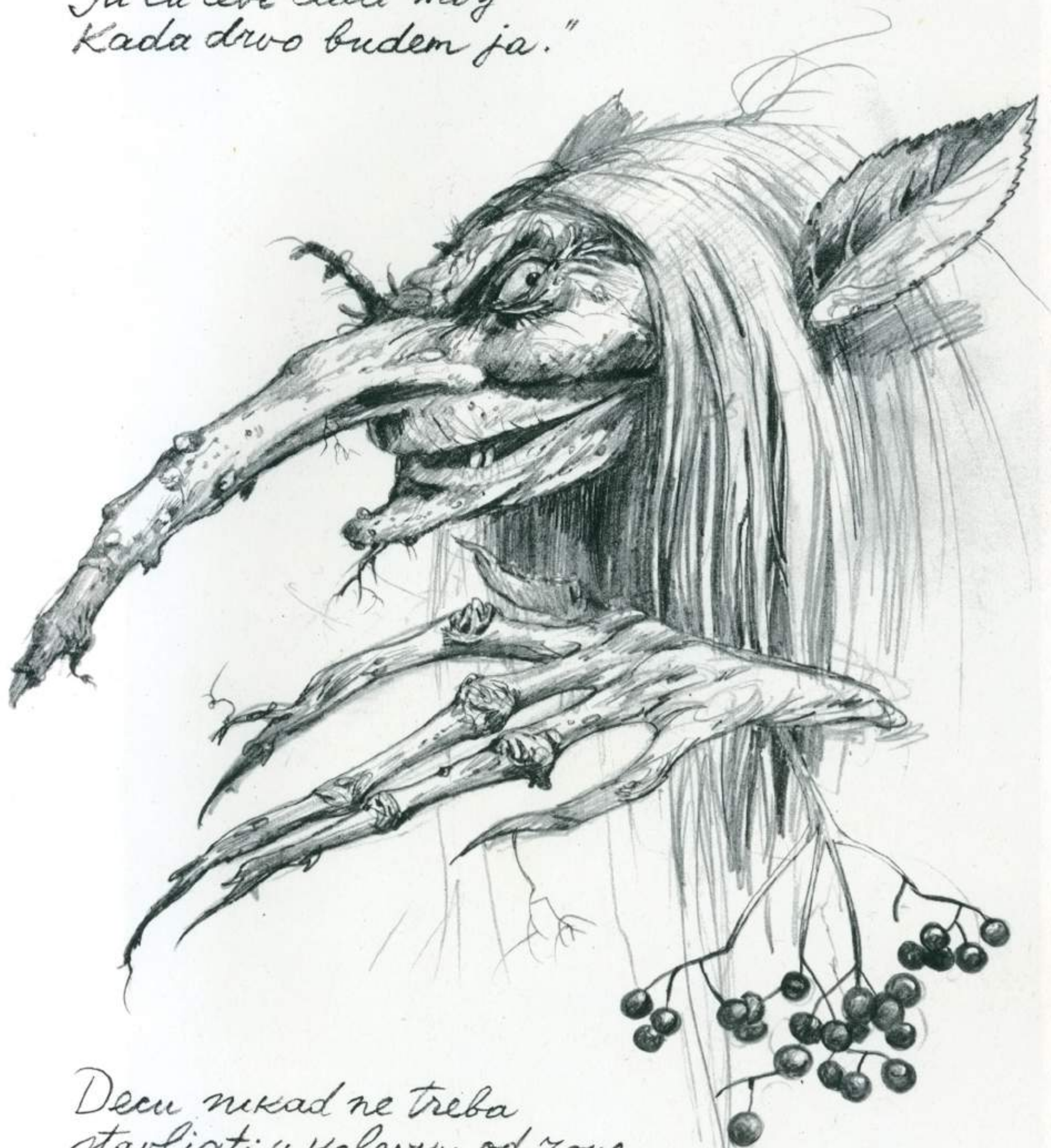
Izvaljeni hrast pustiće izdanke iz debla, obrazujući šibljak koji nastanjuju bića što su živela u hrastu, ozlojeđena zbog propasti drveta iz kojeg potiču. Hrana koju ova bića nude smrtnicima što tuda prolaze može izgledati neodoljivo primamljiva, ali treba biti obazriv, jer ona je ništa drugo do otrovne pečurke, prerušene „opsenom".

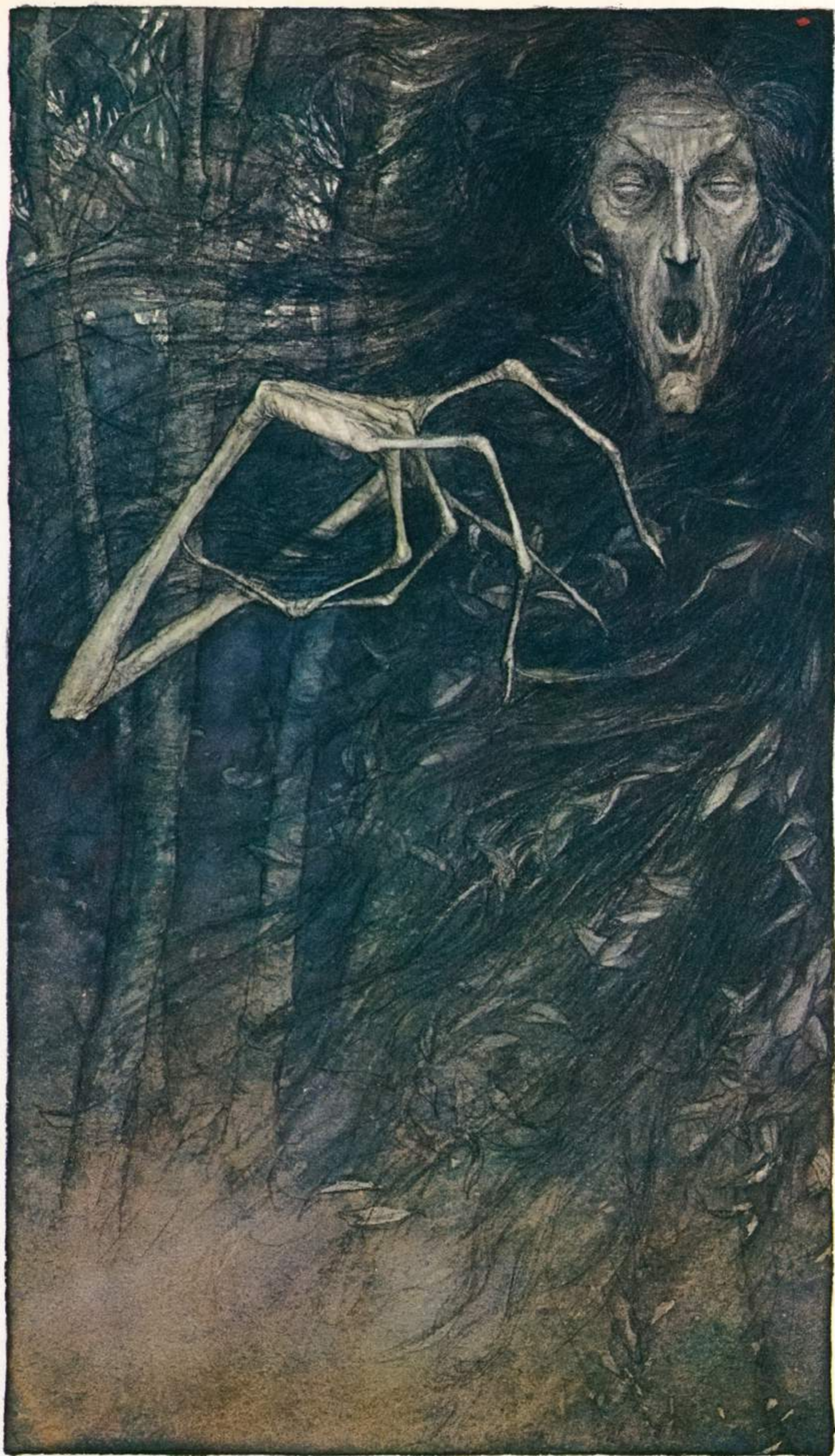
VRBE se u stvari noću čupaju iz korena i gunđajući prikradaju se za neopreznim putnicima.

ZOVA je ponekad veštica u obliku drveta i ne treba je kresati a da se prethodno ne zatraži dozvola:

„Daj mi stara drva tvog
Ja ću tebi dati mog
Kada drvo budem ja."

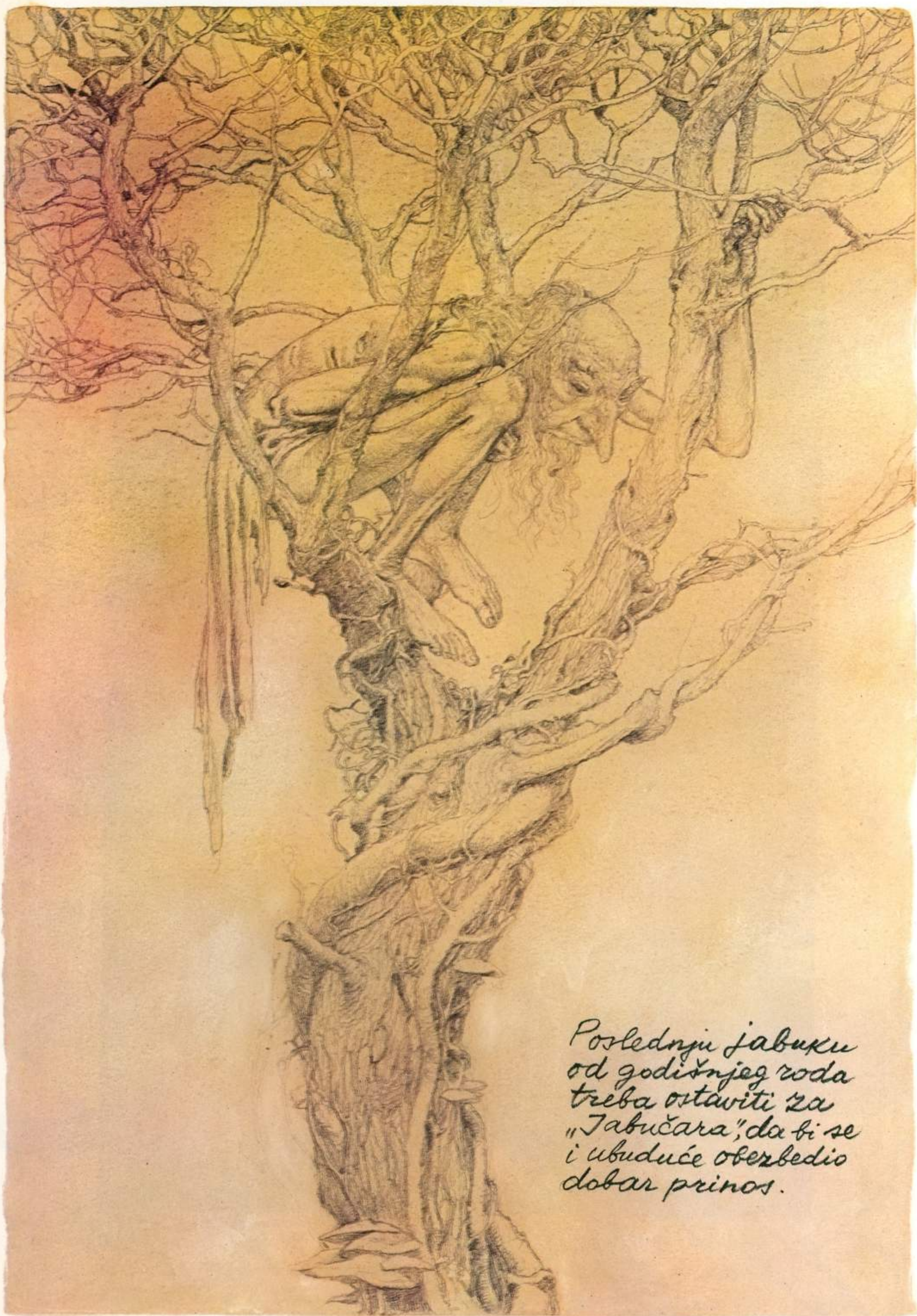
Decu nikad ne treba stavljati u kolevku od zove, jer će ih vilinska stvorenja propisno ištipati, dok loženje panjeva od zove znači prizivanje nevolje, pošto se time đavo dovodi u kuću.

Duh BREZE naziva se „Onaj s belom rukom"
Ako ta ruka dotakne glavu, ostavlja jasan
beli beleg i izaziva ludilo, a ako dotakne
srce, to je dodir smrti.

JOVU štite vodeni duhovi.

Poslednju jabuku
od godišnjeg roda
treba ostaviti za
„Jabučara", da bi se
i ubuduće obezbedio
dobar prinos.

JASEN

Druidske palice pravljene su od jasenovih grana; šta više, jasen poseduje isceliteljska svojstva. U ranoj homeopatijskoj praksi, deca slabih udova proturana su kroz rascepljeni jasen, koji je potom povezivan. Ako drvo nastavi da raste čvrsto kao da je neoštećeno, tako će biti i sa detetom.

GLJIVE

Ima mnogo narodnih priča i pesama u kojima se stanovnici pribrežnih krajeva povezuju sa gljivama, čije su iznenadno pojavljivanje i brzo rašćenje ljudima uvek delovali tajnovito. Otuda je i njihovo nastajanje smatrano za posledicu nekog natrprirodnog delovanja. Veruje se da evropski sv. Vid, 15. juna, jaše kroz šume na svom slepom konju, sejući gljive. Njihovi nezemaljski oblici i boje (ponekad čak i svetleće) i njihova često otrovna priroda smatrani su pouzdanim znacima da to rastinje predstavlja đavolje ili vilinsko seme:

...ti, koji u dokolici
Ponoćne pečurke stvaraš.

Gljiva koja se najčešće dovodi u vezu sa vilinskim stvorenjima je crvena muhara *(Amanita Muscaria)*. To je gljiva s otrovnim, halucinogenim svojstvima. Vikinzi su jeli ovu magičnu otrovni gljivu da bi došli u stanje borbene mahnitosti poznate kao 'Berserk*'.

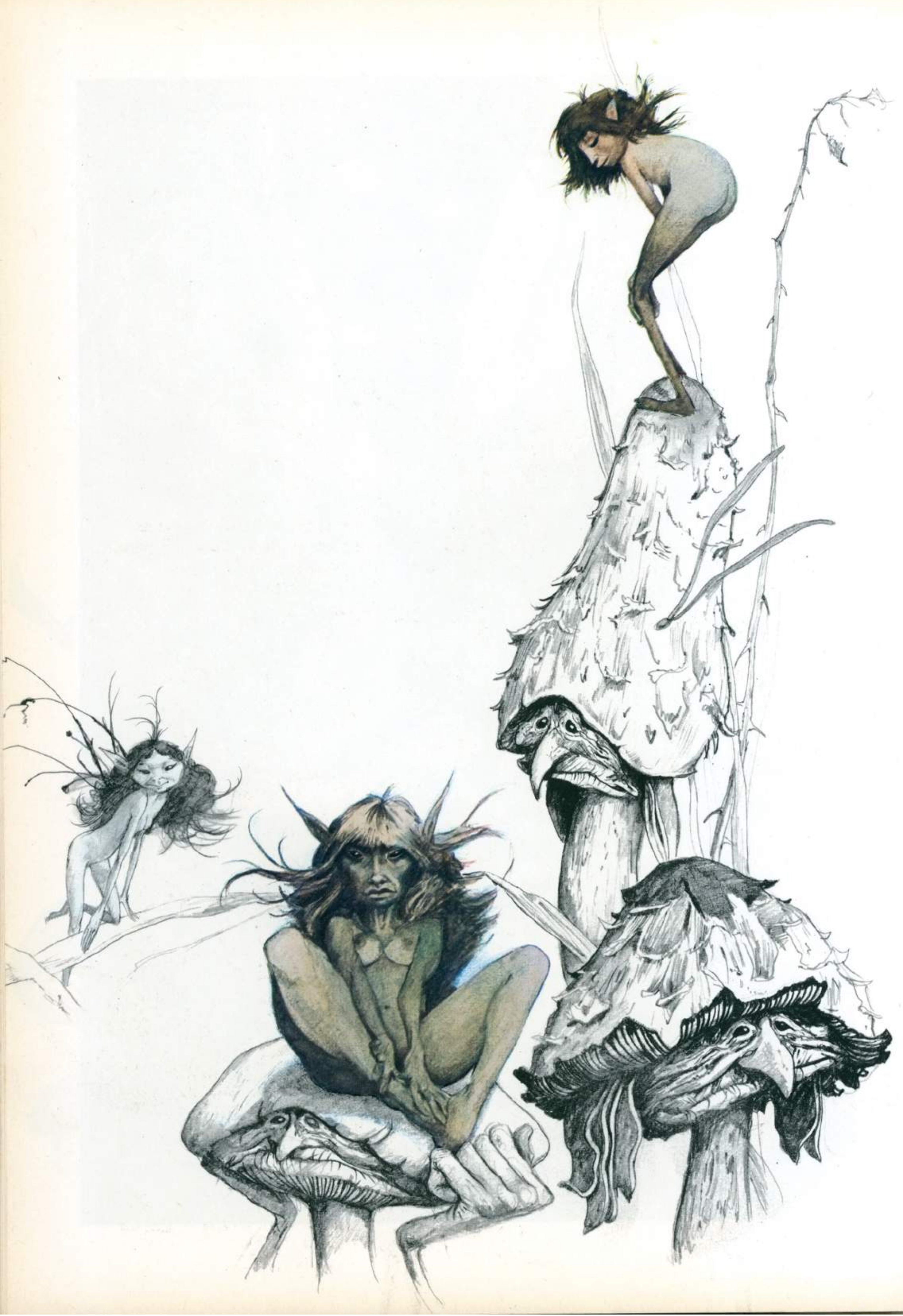
Prema vikinškom predanju, Votona je jednom prilikom progonio đavo, a crvene čestice pene koja je padala iz gubice njegovog šestonogog paripa, Slepnira, dok je galopirao, magijom su pretvarane u crvene gljive. Muhara je, stoga, predstavljala dar bogova. Za Kelte su crvene gljive predstavljale tabu, a, doduše, i mnogo šta drugo od hrane crvene boje, kao što su plodovi oskoruše i crveno voće. To je bila hrana bogova.

Slično tome, i Robert Grejvz smatra da crvena muhara u stvari predstavlja nektar i ambroziju grčkih bogova; ta je tvrdnja potkrepljena sličnom upotrebom posvećenih pečurki od strane stanovnika međusobno toliko udaljenih oblasti kao što su Sibir, Meksiko i Borneo. Sastojci muhare proizvode kod onih koji je uzimaju veliku živahnost, stanje tokom kojeg oni raspomamljeno igraju, imaju vizije i obraćaju se nekim nevidljivim ljudima. Koja bi, onda, pečurka mogla biti bolje magično boravište vilinskih stvorenja ili pristupni put vilinskom carstvu?

Vile su polagale pravo na mnoge pečurke kao na svoje lično vlasništvo, što se odrazilo u njihovim nazivima, kao što su Žuta vilinska toljaga, Majušna elfska kapa, Peščana kapuljača Piksija i Drijadsko sedlo.

* Besomučnost. (Prim. prev.)

Brian Froud 1977

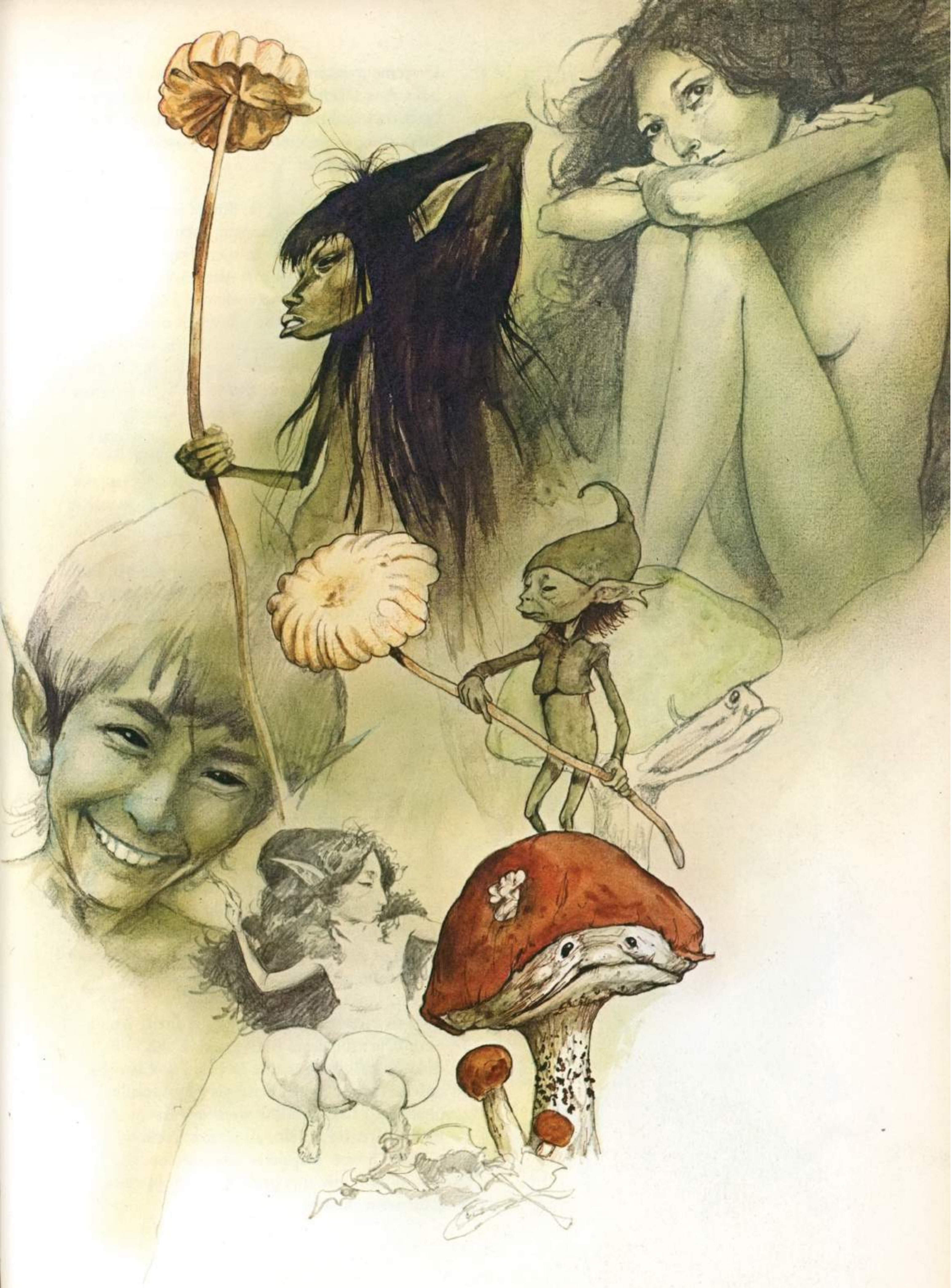
Uprkos nazivu, elfi ne koriste gljivu Elfska kapa kao šešire – oni više vole kitnjastiju modu.

PEČURKA VILINSKOG PRSTENA

obeležava granicu omiljenih vilinskih mesta za igru. Savremena nauka je dokazala da su sami prstenovi često veoma drevni; neki od njih stari su više od šest stotina godina.

VILINSKI SUSRETI

U vreme građanskog rata u Engleskoj živela je neka Ana Džeferiz, koja se pročula zbog svoje priče da je jednom bila kod vilinskih stvorenja, kao i zbog svoje vidovitosti i sposobnosti da dodirom isceljuje.

Ana je pripovedala da je, dok je jednog dana plela u jednom kutku senice, začula neko šuškanje. Misleći da je to njen dragan, odluči da se pretvara kao da nije ništa čula. Tada saču suzdržan smeh i neko zveckanje, i šest lepuškastih čovečuljaka odevenih u zeleno uđoše u senicu. Jedan od njih, najnaočitiji od svih, imao je crveno pero zadenuto u kapu. On joj se ljubazno obrati, a kada ona ispruži ruku prema njemu, skoči joj na dlan. Kada Ana spusti vilenjaka na krilo, on joj se uzvera uz grudi i poče je ljubiti po vratu. Bila je očarana njegovim udvaranjem. Ostalih pet čovečuljaka takođe se uzveraše uz njenu haljinu i obasuše je poljupcima.

Iznenada, jedan od njih dodirnu njene oči, i ona odjednom utonu u tamu, osećajući samo kako je nose kroz vazduh. Kada je spustiše, ona otvori oči i vide da se našla u nekoj čudesnoj zemlji bujnog drveća, prelepog cveća, zlatnih i srebrnih dvoraca, jezera prepunih svetlucavih riba i jarko obojenih raspevanih ptica. Raskošno odeveni ljudi su šetali, odmarali se, igrali ili se prepuštali dokolici. Ne izgledahu ništa manji od same Ane, koja i sama beše veoma ukusno odevena. Blaženo srećna, u pratnji svojih šest drugara, Ana pomisli da bi tu mogla ostati zauvek.

Kasnije, ona se iskrade sa svojim kicošem s crvenim perom, ali petorica ostalih, u pratnji razjarene gomile narušiše njihovu sreću. Ona ponovo utonu u tamu; bi zavitlana u vazduh i najzad se nađe na podu svoje senice, okružena zabrinutim prijateljima.

Iako su vilinska stvorenja i dalje štitila Anu i hranila je vilinskom hranom, dok su ljudi dolazili sa svih strana da je vide i dok je njen ugled sve više jačao, vlasti su je progonile, uhapsile, i 1646. godine strpale u zatvor. Nisu joj davali ništa za jelo, ali je ona živela od vilinske hrane. Najzad je bila puštena, ali, razumljivo, više nije pričala o svojoj poseti vilinskom carstvu.

Ser Artur Konan Dojl ispripovedao je u svom delu *Dolazak vila* doživljaje neke gospodice Vinter od Blarnija, u Korku, koji, zaključuje autor, 'kao da dovode u vezu vilinsko carstvo sa duhovnim opštenjem.' Porodica gospodice Vinter je očito uspostavila izvestan broj 'opštenja' sa jednim vilinskim stvorenjem zvanim Bebel (od kojih je jedno trajalo čitav sat). Vilenjak je objasnio da je on u stvari leprekon. Veoma je voleo decu iz tog doma i porodica bi se mnogo puta okupila oko stola da bi slušala veselo čavrljanje dece i leprekona. Leprekon im je pričao o tome kako se vilinska stvorenja lepo slažu sa zečevima i kako jašu na leđima kokošaka, ali da ne vole pse, jer ih ovi gone.

Leprekon im je ispričao i da u obližnjem starom polusrušenom utvrđenju borave piksi, dok je imanje Vinterovih po tradiciji stanište leprekona, kojih ima i muških i ženskih, i da imaju kraljicu, Kraljicu Pisel, koja leti na jednom krasnom vilinom konjicu.

Jedan doktor, prijatelj Dermota MakManusa, pisca *Središnjeg carstva*, opisuje kako se, dok je bio mladić, jednog sparnog dana kupao sa jednim drugom u nekom zabačenom jezercetu, koje su oni otkrili nedaleko od Foksforda, u Meju, i kako je pri tom video leprekona.

Posle kupanja, dečaci su se jurcali dok se nisu osušili, a onda se obukoše i polako krenuše kući. Krećući se preko polja, MakManusov prijatelj opazi kako neka mala spodoba pobeže iza jedne stene. On to pripomenu svom drugaru, koji odgovori da to mora da je neko strašilo koje lepРša na vetru. Pošto mu ljubopitljivost ne beše zadovoljena, dečak priđe steni da bi procunjao i odjednom se oba dečaka suočiše s nekim čovečuljkom visokim oko metar i dvadeset santimetara, koji je na sebi imao izlizan crni kaput bez kragne, zakopčan do grla, i kapu. Imao je prosede zaliske i široko se i prijateljski osmehivao, ali dečaci behu prestrašeni i potprašiše pete 'kao da ih goni sam đavo.'

Postoji i opis jednog susreta u banji Ilkli Vels, u Jorkširu, krajem devetnaestog veka.

Čovek po imenu Vilijem Baterfild je obično, kao prvu stvar izjutra, otvarao vrata od kupatila. Tako, jednog dana, stavi ključ u bravu i okrenu ga, ali se ključ okretao naprazno. On ga izvadi da ga pogleda, ali, bio je to isti glomazni ključ koji je uvek do tada upotrebljavao. Vilijem onda gurnu vrata, koja se za trenutak neznatno otvoriše, da bi se opet snažno zalupila. On ih potom snažnije gurnu, i vrata se uz tresak širom otvoriše. Zapanjen, on ugleda da je voda u kadi potpuno prekrivena nekim malim spodobama, koje su sve bile odevene u zeleno. Čovečuljci su ronili kao da se kupaju i nerazumljivo ćeretali. Uskoro se neki od njih spremiše da pođu, a Vilijem Baterfild, željan da s njima porazgovara, viknu: 'Hej vi', na šta se cela družina rasturi, kričeći uznemireno, poput jata ptica, i iščeznu bez traga.

Teozofija, koja nije ništa drugo do još jedan uzlet ljudske mašte, ukoliko nije opsena kojom se služe prevaranti, tumači svet vila kao deo jednog obično skrivenog duhovnog sveta, koji postoji paralelno s našim fizičkim svetom. Prema teozofskom stanovištu, glavna svrha vilinskih stvorenja je da apsorbuju PRANU, ili životnu snagu, od sunca, i da je raspodeljuju fizičkom svetu. Tako su vilinska stvorenja cveća duhovi prirode, jer omogućavaju životvornu vezu između sunčeve energije i minerala iz tla. Neka vilinska stvorenja bave se ustrojstvom i bojom cveća; druga delaju pod zemljom oko korenja; neka se, prodirući do molekula, bave razvojem ćelija. Neke druge vrste vilinskih stvorenja potpomažu razvitak minerala, povrća i životinjskog carstva.

Telo vilinskih stvorenja sastoji se od najsavršenijih stanja fizičke materije. Kada su vilinska stvorenja vidljiva, ona su na ETERIČNOM stupnju (stanje razređenije od gasovitog), a kada su nevidljiva, ona su na ASTRALNOM stupnju (stanje još istančanije nego eterično). Ona su u stanju da po želji menjaju stupnjeve, ali na istančanijim stupnjevima vidljiva su samo za one koji su vidoviti. Građa njihovog obličja toliko je nežna i prozračna, da se može oblikovati samo takvim suptilnim pojmovima kao što su misao i osećanje. Njihovo normalno stanje čini pulsirajuća sfera svetlosti, sa jarkim jezgrom, ali kada se ona kondenzuje i ova bića se materijalizuju na eteričnom stupnju, često koristeći kolektivnu svest za reprodukovanje svog oblika. Na taj način, oblik se uobličava podražavanjem sastavnih delova biljaka i životinja ili korišćenjem nekog uobičajenog uzorka, ili prilagođavanjem obrascima ljudske podsvesti.

Stoga, izgled vilinskih stvorenja često odražava naše sopstvene predodžbe o njima. Nije neprirodno što su obličja vilinskih stvorenja i brojna i raznolika, ali se većinom zasnivaju na umanjenoj ljudskoj figuri, obično sa nekom falinkom ili izobličenošću u crtama lica ili udovima. Zbog prirode svog eteričnog ustrojstva, vilinska stvorenja mogu, prema želji, menjati svoju veličinu; ali, ako su po prirodi malena, održavanje povećanog stasa u bilo kom vremenskom periodu za njih predstavlja znatan napor. Da bi poprimilo neko novo obličje, vilinsko stvorenje ga mora jasno zamisliti i čvrsto ga se držati u svojoj svesti, jer, čim se misao pomuti, njegov se oblik ponovo vraća na normalan. Energija koja struji kroz telo vilinskog stvorenja često doprinosi da se stvore lepršava kosa i raširena krila jarkih, neprestano promenljivih tonova. Ta krila ne koriste se za letenje, jer se vilinska stvorenja mogu po želji kretati i kroz vazduh i kroz materiju.

Svakodnevno iskustvo i vidovita opažanja vilinskih stvorenja »dokazuju«, prema tvrdnjama teozofa« opsenara, ili, bar, ljudi bujne mašte«, da su vilinska stvorenja iz predanja zbiljska. »Vidoviti« Džefri Hodson, u svojoj knjizi *Vilinska stvorenja pri radu i igri*, opisuju svoje viđenje vilinskih stvorenja:

Domaći Brauni, koji je živeo u Hodsonovoj kući, bio je:

> ...nekih dvanaest do petnaest santimetara visok, nosi kupastu smeđu kapu, od nekog materijala nalik na jelensku kožu, zabačenu unazad. Ima živahno, mladalačko, glatko izbrijano lice, svežu put i tamnosmeđe oči, koje su okrugle i svetle. Vrat mu je nešto predug i pretanak za našu predstavu o skladnosti. Odeven je u zelen, tesno pripijen kaputić, čakšire do kolena i smeđe sive čarape od grube tkanine; trenutno, on nosi velike čizme, nekako nesrazmerne u odnosu na ostale delove tela.

Zlatna vila — ona je nesumnjivo svetloputa, ispunjena smehom i srećom, vrlo iskrenog i slobodnog izraza lica, a okružena je oreolom zlatnog odsjaja u kojem se mogu uočiti obrisi njenih krila. Postoji takođe i neki nagoveštaj podrugljivosti u njenom držanju i izrazu lica, kao da uživa u tome da zbija šalu na račun sirotih smrtnika koji je pomno posmatraju.

U jednom vodopadu ugledao je Undinu:

...u obličju nage žene normalnog stasa i izuzetne lepote. Kosa je svetla i sjajna, veđe široke, crte lica divno oblikovane, oči krupne i blistave. Premda njihov izraz sadrži u sebi nešto divljačno, pogled im nije neumilan.

U Eping Forestu, on opisuje šumske duhove zelene kao i šuma, koji izgledahu poput:

...mladih devojaka, ljudskog su rasta. Imaju dugu, tamnu kosu, koja slobodno pada i daje im prilično divljačan izgled. Neke nose vence i labavo ovešene ogrlice od lišća...

Šumski elfi su sićušni i:

...izgledahu kao da su potpuno ovijeni čvrsto pripijenom kožom iz jednog komada, koja se sijala kao da je vlažna, a imala je boju kore drveta. Šake i stopala su im zamašni, potpuno nesrazmerni u odnosu na ostale delove njihovih tela. Noge su im tanušne, a uši su im na gornjem delu zašiljene. Nosevi su im takođe šiljati, a usta velika.

TOMAS STIHOTVORAC, *pesnik iz XIII veka, iskusio je vilinske čini. Jednog dana, dok se izležavao na obali Hantlija, pored njega projaha ni manje ni više nego kraljica Carstva Elfa odevena u zeleno, na konju u čiju grivu behu upleteni mnogobrojni srebrni vilinski praporci.*

Poljupcem je zatim bio namamljen u klopku i na leđima konja nošen preko pustinja i reka od krvi do jednog zelenog vrta u Carstvo Elfa.

Jedna jabuka podarila mu je sposobnost proricanja i jezik koji nije mogao da laže.

Čestiti Tomas na obali travom obrasloj ležaše
I ugleda gospu nalik zvezdi,
Gospu odvažnu i žustru,
Kako niz obronak papratni jezdi.

Skuti joj od svile ko trava zelene,
Plašt od baršuna meka,
Sa vlasi svake u grivi njenog ata
Praporaca srebrnih pedeset i devet čula se jeka.

Čestiti Tomas šešir skinu
I nakloni se ka kolenu svome,
'Zdravo da si, Uzvišena kraljice nebeska
Ne videh tebi ravne na svetu ovome.'

'O ne, ne, Tomase čestiti,' reče ona,
'Tu titula ne sleduje meni;
Ja vladarka sam tek Carstva Elfa bajnog,
I ovde dođoh u posetu tebi.

Al' sa mnom poći moraš, Tomase, sada,
Čestiti Tomase, sa mnom kreći,
Sedam godina služiti me moraš,
Kako se zbude, u nevolji il' sreći.'

Ona okrete ata svog, kao mleko belog,
Tomas čestiti iza nje zaskoči,
A kad ona uzdom svojom zvecnu,
At u vetar hitro poskoči.

Četrdeset dana i noći četrdeset,
Kroz krv crvenu do kolena gacaše,
Sunca i meseca ne videći,
Slušajuć' riku mora što se na hridi bacaše.

I tako, sve dalje jahahu oni,
Dok do vrta zlenog ne stigoše jednog:
'Siđi gospo, gospo darežljiva,
Da voća tebi naberem ovog.'

'O ne, ne, Tomase čestiti,' ona prozbori,
'Ni taći voćke ne smeš ti te,
Jer pošasti iz pakla
U voću zemlje ove počivaju sve.

Al' hleba imam ovde u skutu
I bocu vina rumena,
I pre no što dalje krenemo
Da bi se okrepio, počinućemo nešto vremena.'

Kada se založi i okrepi on,
'Glavu u krilo moje spusti i možeš leći,'
Gospa reče, 'dok uz brdo ne uspnemo se,
A ja ću ti tri zgode reći.

Ne vidiš li zar put uski,
Što kroz ruže divlje i trnje vodi?
Staza je to pravednih,
Al' malo ih njome hodi.

I ne vidiš li, zar, taj put prepleten i upleten,
Što mađ' ljiljanima na ledini leži?
Staza je to grešnih,
Mada neki kažu da ka nebu teži.

I ne vidiš li, zar, taj put stameni,
Koji padinom paprati obraslom hodi?
Put je to u Carstvo Elfa,
Kojem nas noćas sudba vodi.

Ali, Tomase, progovoriti ne smeš,
Šta god čuo ili video ikad,
Jer reč li izustiš slučajno,
U zemlju svoju vratit' se nećeš nikad.'

On kaput dobi od tkanine glatke
I par cipela od zelenog baršuna, pride,
I dok sedam godina ne prođe
Čestitog Tomasa na zemlji niko ne vide.

FRANSIS DŽEJMS ČAJLD:
Engleske i škotske narodne balade

Tomas je proživeo sedam godina u Carstvu Elfa pre no što se vratio na zemlju, da bi pisao pesme i davao istinita proročanstva. Neki kažu da se napokon vratio i da još uvek živi kao savetodavac na vilinskom dvoru.

Ali, drugi se nikad ne vraćaju iz Vilinskog carstva. Među ovima ima pristalih mladića, odmamljenih da bi postali ljubavnici vilinskih princeza, i dečaka koji su određeni da obavljaju neki posao ili onih koji su obučeni kao vojnici za posebne zadatke u bitkama vilinskih stvorenja.

TAM LIN

Dženet potpasa svoje skute zelene
Kolena malo poviše,
I kosu svoju podveza plavu
Obrva malo poviše,
I svoga oca dvorima pođe
Što noge je hitre nosiše.

Dvadeset četiri gospa lepih
Loptom se igraše,
A tada lepa Dženet dođe,
Najlepši cvet međ' svima što ga imaše.

Dvadeset četiri gospa lepih
Šaha se igraše,
A tada lepa Dženet dođe,
U zelenom, k'o boja što staklo je buteljno imaše.

Prozbori tada, preko zida zamka,
Jedan riter stari, sedi,
I reče, avaj, lepa Dženet, tebe radi
Krivnja svima nama sledi.

'Ne govori, riteru stari,
Zlokobna smrt se grozi tebi!
Za oca čeda mog proglasila bih bilo kog,
Al' tebe ne bi'.

Prozbori tada njen otac mili
I govoraše skrušeno i plemenito;
'Za svagda, avaj, ljupka Dženet,' reče on,
'Telo ti je, izgleda mi, detetom bremenito.'

'Ako čedo svoje nosim, oče,
Nek' krivnja na me padne sva;
Vlastelin jedan dvora tvojih nedaleko je
Ime čije čedu svom daću ja.

Kad dragan moj bi riter s'ovog sveta bio,
Jer elfin on je sivi,
Dragog svog ne bi' dala
Za plemića bilo kog što živi.

At koga jaše dragan moj
Lak je k'o dah;
Pred njime srebro blešti,
Za njim ostaje zlatni prah.'

Dženet potpasa svoje skute zelene
Kolena malo poviše,
I kosu svoju podveza plavu
Obrva malo poviše,

I u Katerho pođe
Što noge je hitre nosiše.

Kad ona u Katerho dođe,
Tam Lin na vrelu beše vode,
Ata njegovog ugleda gde stoji,
Al' on sam ne beše onde.

Ona uzabra ružu dvostruku,
Na jednoj ruži ruže dve,
Kad prozbori Tam Lin mladi;
'Gospo,' reče, 'ti nade moje skrši sve.'

'Zašto tu ružu skrši, Dženet,
U gaju tom zelenom, ti,
I čedo usmrti
Što ga zajedno stvorismo mi?'

'Oh zbori, zbori, Tam Line,' ona reče,
'U ime boga, koji na drvu strada,
Beše li ikad u bogomolji osvećenoj
I krštenje vide li kada?'

'Ded moj Roksbru beše,
Sa sobom u zasede me vodio,
Sve do jednog dana
Kad udes hudi mi se zgodio.

Sve do dana jednoga,
Britkog i studenog dana,
Kad se iz lova vraćasmo,
Sa konja tad svog padoh vrana,
A Vilinska kraljica zatoči me
I u bregu zelenom, dalekom, nađe mi stana.

A Vilinsko carstvo čari je puno,
Al' i tamo pogađa sudba zla,
Vaj, krajem svake godine sedme,
Danak paklu plaća zemlja sva;
Čestit i puten, kakav sam,
Strepim, na redu biću ja.

Al' noć je uoči Svih svetih, gospo,
Ujutro, Svih svetih biće dan,
Tada posegni za mnom, učini tako,
Jer da to možeš, ja dobro znam.

Baš u tamni ponoćni čas,
Vilinski narod jahaće,
A ona što će za svojim draganom posegnuti
Kod raskršća Majls stajaće.'

'Al' kako ću te poznati, Tam Line,
I kako ću dragana svog razaznati ikad,
Međ' ritera mnoštvom neznanih
Kakve ne videh nikad?'

'O, najpre pusti vranca da prođe, gospo,
A onda, za njim, dorata pusti,
Al' pritrči hitro atu k'o mleko belom
I na zemlju jahača njegovog spusti.

Jer, na atu k'o mleko belom jahaću ja,
I blisko gradu najviše,
Jer riter zemaljski bejah ja,
Tu počast meni dadoše.

Na desnoj mi ruci rukavica biće, gospo,
Leva mi ruka biće bez nje,
Kapa će moja nagnuta biti,
Kose moje raspletene sve,
Jamčiti mogu tebi
Biću to ja, bez sumnje ikakve.

U zagrljaju tvom, pretvoriće me, gospo,
U guju i guštera zlog;
Al' čvrsto me drži, bez straha,
Jer otac sam čeda tvog.

Pretvoriće me u medveda okrutna,
A onda u lava smeonog;
Al' čvrsto me drži, bez straha,
Jer otac sam čeda tvog.

Opet će me u zagrljaju tvom pretvoriti, gospo,
U gvožđe usijano u peći;
Al' čvrsto me drži, bez straha,
Jer ja te neću opeći.

Najzad će me u zagrljaju tvom pretvoriti
U žeravicu koja plamti;
Tad me u izvor vode hitni,
Hitni što brže možeš, zapamti.

A tad ću tvoj dragan biti,
Postaću riter nag;
Svojim me zelenim plaštom pokri,
Pokri me, da mi nestane svaki trag.'

Beše to mrkla, mrkla noć,
Staza tajanstvom prekrita,
Dok lepa Dženet u plaštu zelenom
Na raskršće Majls dohita.

Oko ponoćnog časa,
Začu se zveket đema;
Sreća te gospe beše tolika
Da stvoru zemaljskom veće nema.

Stog' najpre pusti vranca da prođe,
A onda, za njim, dorata pusti,
Al' pritrča hitro atu k'o mleko belom
I na zemlju jahača spusti.

Dobro upamtila beše što on joj reče
I mladi Tam Lin nađe spas;
Onda ga pokri plaštom zelenim,
Radosna ko ptica u proleće, kad pusti glas.

Kraljica vilinska tada prozbori,
Iz žbuna zanoveta što tu bi,
'Mladog Tam Lina što zadobila si,
Ženika na diku svoju imaš ti.'

Kraljica vilinska tada prozbori,
A žena žestoka beše ona, neka se shvati:
'Obraz nek' okalja se njen poročni
I umirala kad bude, nek se pati,
Što ritera najlepšeg odvede
Iz družine koja me prati.

A da znadoh, Tam Line,' reče,
'Što ove noći sam shvatila,
Oči bih sive tvoje iskopala
I na drvo ih okačila.'

FRANSIS DŽEJMS ČAJLD:
Engleske i škotske narodne balade

Dok je radio na ilustracijama ove knjige, Brajan Fraud primio je ovo neobično pismo i crtež iz Matavana, Nju Džersija...

30. dec., 1977.

Dragi gospodine Fraud,

Molim Vas da me izvinite zbog ove nametljivosti — nije mi običaj da nepoznate uznemiravam pismima. Međutim, ja sam jedan od mnogih koji cene Vaše delo i ovo je neka vrsta pisma obožavaoca. Nedavno sam nasledio jednu od najstarijih kuća u Nju Džersiju (sagrađenu 1677.) i bio sam prinuđen da je očistim i prodam. Pošto je kuća pripadala mojoj porodici još od pre revolucije, to je prilično prostrana i zanimljiva građevina, mada pomalo melanholična. Ja sam proizvođač igračaka i graditelj konjskih zaprežnih kola, i, mada volim taj posao, to mi ne obezbeđuje prihod koliki bi bio potreban da bi se održavala velika seoska kuća. (To je u redu, što se mene tiče, jer ne želim tu da živim iz raznoraznih razloga.) Jedan od mojih omiljenih predmeta u kući je crtež koji Vam šaljem i bio bih počastvovan ako biste ga primili kao izraz mog poštovanja zbog mnogih časova koje sam sa zadovoljstvom proveo posmatrajući Vaše slike. Predistorija ovog crteža je sledeća: U leto 1887. godine, moj praded, Džejms M. Hokins, posekao je jedno drvo jabuke u blizini kuće. Pošto je oborio drvo, ušao je u kuću da uzme knjigu, lulu i šolju čaja, a onda se vratio napolje da se malo odmori. Uskoro zatim, na jednoj grani drveta pojavi se neki starac s perom zataknutim u kapi i gustom belom bradom. Bio je oko petnaest santimetara visok, ali inače na njemu ne beše ničeg upadljivog. Neko vreme su se gledali i čovečuljak ga upita zašto je posekao drvo. Praded je odgovorio da je bilo osušeno i da bi se u zimu izvalilo. Čovečuljak ga tada upita šta namerava sa njim da učini, i dobi odgovor da će drvo biti upotrebljeno za loženje. Na to se čovečuljak razbesni i reče da je godinama živeo u tom drvetu i da ne bi voleo da svoj dom vidi tek tako u plamenu, i da će, ako moj praded tako postupi sa drvetom, imati zbog toga neprilika. Pradeda ga onda upita šta da uradi s drvetom, a čovečuljak razmisli i predloži da napravi kolevku za svoju decu, jer bi im to donelo sreću. Zatim trupnu nogom, reče nešto na nekom »stranom« jeziku, za koji praded tvrdi da je zvučao po put indijanskog, i nestade. Praded odmah uze olovku i nacrta lik čovečuljka na listu svoje knjige. Načinio je kolevku, zaista lepo ostvarenje, koju još čuvam i koja na mene ostavlja snažan utisak, jer sam i sam pokušao da deljem predmete od drveta jabuke, ali bez uspeha — vrlo je čvornovato i ljuspasto i teško za obrađivanje.

Pradedova deca prilično su dobro prošla. Sva su imala uspeha i doživela su duboku starost. Ukoliko se tome može verovati, moram dodati da je praded bio poznat kao veoma ozbiljan čovek i nimalo sklon da se prepušta maštanju.

Možda Vam nije poznato da u Americi postoje legende starosedelaca koje se odnose na elfe, duhove, i tako dalje. Indijanci plemena Leni-Lenati (ovdašnje lokalno pleme) nazivaju ih »Nan A Puš«, što u bukvalnom prevodu znači »mali šumski ljudi«.

U svakom slučaju, imam osećaj da predmeti kao što je ovaj crtež imaju neku stvarnu vrednost jedino ako se puste u promet...

S najboljim željama,
Tobi Grejs.

Naredne stranice čine fotografsko svedočanstvo o ekspediciji koju su preduzeli autori Fraud i Li, pošto su završili mnoge od ilustracija u ovoj knjizi.

Cilj im je bio da upotpune već sakupljeni materijal sa nekim savremenim susretom sa vilinskim stvorenjima, ali, uprkos brižljivo pripremljenoj maršruti, koja obuhvata mesta znana po tome što ih posećuju vilinska stvorenja, vratili su se razočarani.

Kasnije je snimke podvrgla detaljnom istraživanju grupa stručnjaka, i došla do zaključka da oni u stvari pružaju dokaz o prisustvu vilinskih stvorenja.

Tehnička beleška

Tokom mnogih meseci za vreme kojih su autor i ilustratori istraživali i na osnovu različitih izvora sastavili ovu knjigu, javile su se ozbiljne sumnje u pogledu verodostojnosti podataka što su se odnosili na postojanje, prirodu i ulogu 'patuljaka' u vilinskom predanju. Sama ta imenica, u užem smislu reči, verovatno je nastala od pogrešnog prevoda koji je združio koren srednjovekovne latinske reči 'gnomus' i grčkog glagola γνωςιζω (znati). Alternativno je navođeno da je reč 'patuljak' izvedena od, ili čak da predstavlja pogrešnu eliziju, grčkog γενομοζ, reči koja je, kada se uporedi s rečju Θαλαδδινοζ, čije je značenje 'od' ili 'iz mora', razumljivo mogla biti shvaćena da znači 'od zemlje'.
U svakom slučaju, ovako nastala imenica verovatno je korišćena kada se mislilo na jednu vrstu majušnih ljudi na koje se može naići u planinskim predelima severne hemisfere, a naročito u Karpatima. Ti ljudi su kopali rudu u stenovitim rudnicima u planinama, pre mnogo vekova, i otuda su u narodnim legendama mogli biti opisani kao da u stvari žive u utrobi zemlje, slično kao kepeci ili kucači. Za njih se takođe govorilo da odlično poznaju skrovišta plemenitih metala i dragog kamenja (da li otuda potiče grčki koren reči koji označava znanje?). Antropolozi, međutim, ne vide osnov za nagoveštaje da ti ljudi možda nisu pripadnici naše rase. Arheološki ostaci sadrže i ljudske i životinjske kosti, razne posude od keramike i stakla, metalno oruđe, delove od kože i biljnih vlakana, a takođe i ugljenisano kamenje, za koje se pretpostavlja da je korišćeno u vatri ili oko nje. Takođe je poznato da je neka rasa 'malih ljudi', to jest, malih rastom, nastanjivala pećine duž mediteranske obale južne Španije. Postojanje takvih ljudi koji su živeli u pećinama moglo je takođe podstaći priče o 'patuljcima'. Možda je najverovatnija teorija, međutim, da je reč 'patuljak' ušla u upotrebu u engleskom jeziku preko napisa Paracelzusa, švajcarskog alhemičara iz šesnaestog veka.

Paracelzus je smatran mudracem, vračem ili varalicom, ali svakako da on sam nije sumnjao u svoje sposobnosti, jer je sebe nazvao Paracelzus, da bi obelodanio svoju nadmoćnost nad Aulusom Kornelijusom Celzusom, proslavljenim autorom *De Medicina*.

Jedno od Paracelzusovih dela nosi naslov *Liber de nymphis, sylphis pygmaeis et salamandris et caeteribus spiritibus*, u kojem iznosi teoriju o postojanju četiri duhovna bića: silfa vazduha, salamandera vatre, nimfi vode i kepeca zemlje. Pišući na latinskom, on takođe označava kepece rečju 'gnomi', čija je množina 'gnomus'.

Paracelzusovi 'patuljci' bili su kadri da se kreću kroz zemlju 'neometano, kao riba kroz vodu ili ptice i kopnene životinje kroz vazduh.' Međutim, da li je on sam skovao reč 'gnom' ili je naprosto pokupio iz dela nekog ranijeg autora, nije poznato.

Autori su stoga zaključili da 'patuljci', tako omiljeni u narodnom predanju i predanju o vilinskim stvorenjima, ne spadaju među pripadnike vilinskog carstva. Oni, u stvari, ne postoje. Najprikladnije objašnjenje mnoštva takozvanih izvornih vilinskih priča u kojima se prikazuju 'patuljci' jeste da su nastale iz romantičnih obrada savremenih pisaca.
Žalimo što smo morali da izostavimo 'patuljke', kao takve, iz ove knjige.
Ali, možda smo se i prevarili....